

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

ՀԱՅՈՑ ՄԻԱՅԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ

(ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ, ԴՊՐՈՑԱՍԻՐԱՅ-ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԿԵԼԻԿԵԱՆ)

Թ. Թ Ե Ր Զ Ե Ա Ն

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ԼԵԶՈՒԻ

ՅԻՉ ՀՐԱՀԱՆԳՔ ԼԵԶՈՒԻ

ԵՒ

Մ Տ Ա Մ ՈՒ Թ Ե Ա Ն

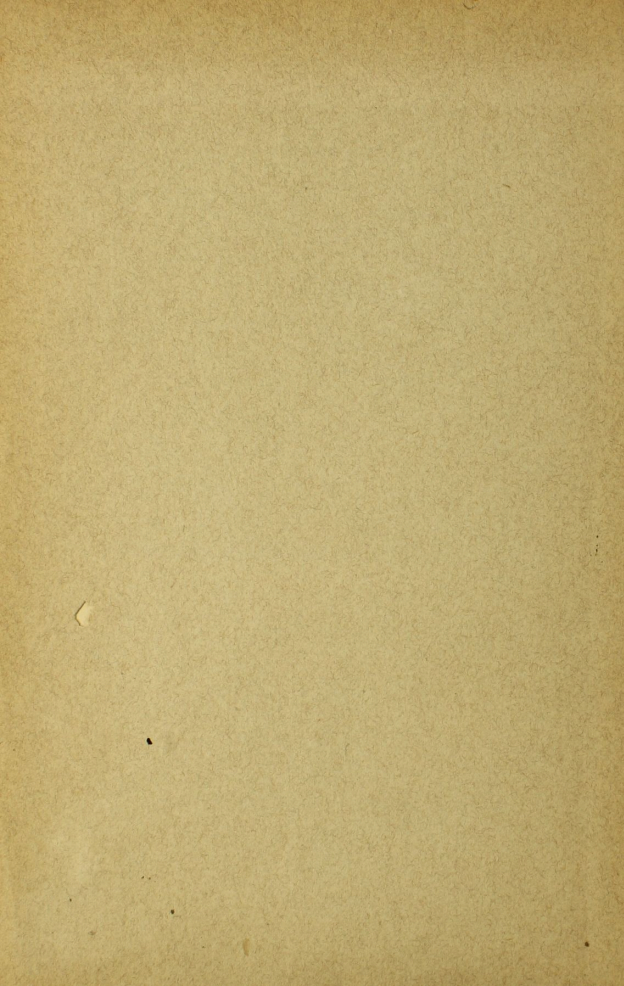
ԵՐԿՐՈՐԻ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

معارف عمومیہ نظارت جلیلہ سنک رخصتیلہ طبع اولتشد

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊՐԳ. Ս. Ղ. ՊԱՐՏԻԶՊԱՆԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.

1884

491.99-5
Թ-52

ՅՈՒՆԵՍԿՈ 1981 թ.

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

ՀԱՅՈՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ

(ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ, ԴՊՐՈՑԱՍԻՐԱՑ-ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԿԻԼԻԿԵԱՆ)

Թ. Թ Ե Ր Զ Ե Ա Ն

Ք Ե Ր Ա Կ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ԼԵԶՈՒԻ

ՀՐԱՀԱՆԳ ԼԵԶՈՒԻ

ԵՒ

Մ Տ Ա Ծ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

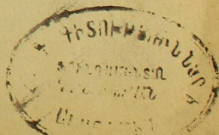
Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՄԲ

معارف عمومیہ نظارت جلیلہ سنک رخصتیلہ طبع اولتمشدر

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐ. Ս. Ղ. ՊԱՐՏԻԶՊԱՆԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.

[1884

A $\frac{\pi}{13046}$

ՅԱՌԱՋԱՐԱՆ

Քերականութիւնն ուսուցանելու եղանակը դեռ չատ վարժարանաց մէջ ոչ այլ ինչ է բայց եթէ բազմաթիւ սահմաններ եւ կանոններ ականդել զորս աշակերտք պարտին ուսանիլ ի բերան : Դասատուք համոզեալ էին թէ այս դասերն ամենէն ճիշդ ուսանողը Քերականութեան եւ լեզուին մէջ ալ ամենէն հմուտն ըլլար , թէ եւ իրենք ինքնին ստէպ առիթ կ'ունենային տեսնելու եթէ այս աշակերտք կանոնը բերանացի կրկնելէն վերջն՝ անմիջապէս գործադրութեան միջոցին նորա հակառակը կը գործէին : Այս ընթացքով տղայոց արթուն յիշողութիւնն՝ երկար եւ տաղտուկ կըրկնութեանց շնորհիւ՝ մտածութեան եւ անդրադարձութեան պաշտօնն ստանձնած էր : Նիւթը մտաց կը յաղթէր : Այսու ոչ միայն ամէն յառաջդիմութիւն խափանեալ էր , այլ եւ կ'ահաբեկէր զուսանողն անհեղեղ եւ մտացածին ուրուականով մը որ զինք կանոնաց , սահմանաց եւ բացառութեանց անճողողաբելի լաբիւրինթոսի մը մէջ կը մոլորեցնէր՝ ականջն ի վար խրթին եւ անողոք վճիռներ մոմռալով :

Մեր դպրոցի աշակերտք լեզուն պէտք է սովորին՝ եւ ոչ եթէ այն ճղճիմ եւ վերացեալ դիտողութիւններն որք զարգացեալ հասակի միայն կրնան պատկանիլ : Լեզուն մտածութեան բացառութիւնն ըլլալով , նորա մշակութիւնն ալ անմիջական ազդեցութիւն ունի մտաց վրայ : Տղեկը դասատուին յանձնուած միջոցին արդէն լեզուն գործածել գիտէ : Ի՞նչ կը մնայ ընել . ինքնին եւ սովորութեամբ ուսածն անդրադարձութեամբ ուղղել , բարւոքել եւ ընդարձակել : Մանաւանդ նախնական կրթութեան մէջ առաջին խնդիրն է տղուն բազմաթիւ դրական տեղեկութիւններ տալ առանց որոց մարդս կերպով մը մարդկութենէ դուրս կը մնայ , եւ երկրորդ տղուն սրտին մէջ ուղղախոհութիւնն եւ բարոյականին զգացումը զարգացնել , առաջինն՝ անդրադարձութեան հրահանգներով , եւ երկրորդն՝ աստուածատուր բարձր եւ ազնիւ բնազդումները մշակելով : Այս մեր տուած սահմանէն կրնանք հետեւցընել թէ ինչպէս պէտք է ըլլայ կրթութեան կերպը : Պարզէն

բաղադրեալն ելլել , զիւրինէն դժուարը , գործադրութենէն սկըզբունք . ճարտարութեամբ շարայարուած հարցումներով տղան ստիպել որ մեր նպատակ զրաժ սկզբունքը գտնէ , խորհրդածելու վարժեցնել եւ միով բանիւ միշտ իւր մտածութիւնն արթուն պահել , բացատրութեանց մէջ միշին տեղ մը չը ձգել եւ ամէն բանի մէջ գործնական , մտայի եւ բարոյական նպատակի մը հասցնել , զորօրինակ Քերականութեան մէջ տղուն առջեւ օրինակներ հրնարել եւ իրմէ նոյնպիսի օրինակներ խնդրել , այս ամէն օրինակներն ալ սեւ տախտակի վրայ գրել տալ եւայլն :

Այս սկզբանց վրայ հիմնեալ է մեր նոր հրատարակած Քերականութիւնն ալ որոյ գործադրութեան մասին հարկ եղած տեղեկութիւններն արդէն առանձին հատորիկով մը հրատարակուելու վրայ են : Այս ոճոյն ոգին բմբունելէն վերջը դասատու մ'այլ եւս մեր տուած հրահանգաց մէջ սահմանափակ մնալու պարտաւոր չ'է : Ինքն իսկ ըստ պատշաճի հրահանգներ կը յաւելու կամ անոնցմէ կը զեղչէ , ըստ կարողութեան ուսանողաց ծանօթութիւններն աւելի կ'ընդարձակէ կամ կ'ամփոփէ , եւ վերջապէս իւր փորձառութեան ցուցած փոփոխութիւնները կը գործադրէ : Մեք շատ գոհ կըլլայինք եթէ այս մեր երկասիրութիւնը գործածել յօժարող դասատուք հաճէին իրենց զիտողութիւնները մեզ հաղորդել , հետզհետէ մեր գործը բարւոքելու համար : Թէպէտ մեք այս երկասիրութիւնն եւրոպական մատենագիրներէ ընտրանօք քաղեցինք եւ մեր գոյզն փորձառութեամբ կարեւոր համարած փոփոխութիւններն ըրինք , այսուհանդերձ համոզեալ եմք թէ մեր Աղգային Վարժապետաց ձեռնտուութեամբ միայն կրնանք աւելի օգտակար ընել մեր այս մատենիկը :

Առ այժմ ներումն կը խնդրեմք յՆթերցողաց յակամայից գործոյս մէջ սպրդեալ վրիպակաց համար :

ԱԶԴ Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

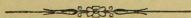
Հրահանգաց մեջ ինչ ինչ փոփոխութիւնք եղած են , ոմանք առ հարկի , այլք եւրոպական նորագոյն ուսումնական ծրագրաց յարմարելու համար :

Թ. Թ.

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ԼԵՁՈՒԻ

Մ Ա Ս Ն Ա.

ԴԱՍ Ա.

ՏԱՌՔ ԶԱՅՆԱԻՈՐ ԵՒ ԲԱՂԱԶԱՅՆ

1. Խօսելու և գրելու համար բառեր կը գործածեմք. այս բառերը գրելով կամ տառերով կը շինուին :

2. Հայերէն տառերը 38 հատ են. ա . բ . գ . դ . ե . զ . է . ը . թ . ժ . ի . լ . խ . ծ . կ . հ . ձ . ղ . ճ . մ . յ . ն . շ . ո . չ . պ . ջ . ռ . ս . վ . տ . ր . յ . լ . փ . ք . օ . ֆ .

3. Այս եօթն հատը՝ ա . ե . է . ը . ի . ո . օ . ձայնաւոր կը կոչուին՝ որովհետեւ ինքնին ձայն մ'ունին՝ այսինքն առանց ուրիշ գրի օգնութեան կրնան հնչուիլ :

4. Մնացեալ 31 գրերը . բ . գ . դ . ե ին բաղաձայն կը կոչուին , որովհետեւ ձայնաւորի մը հետ բաղադրուելով կրնան արտաբերիլ :

5. Գրերէն ոմանք իրարու կը նմանին հնչման կողմանէ , զորս իրարու հետ շփոթելու չ'է , որովհետեւ շատ անգամ տարբեր գրերով՝ տարբեր իմաստներ կ'ունենան բառերը : Այսպէս են կառք և կարգ , բեր և բեռ և ին :

6. Իրարու նման հնչած ⁽¹⁾ գրերնիս այս են .
բ և փ . — գ . ք . — դ . թ . — ե . է . — ձ . ղ . — ո . օ .
— չ . ջ . — ռ . ր :

(1) Կ. Պոլսոյ հնչման վրայ է մեր խօսքը :

ՀԻԱՀԱՆԳ Ա.

կետերուն տեղ Բ կամ Փ դնել .

. ա . աք — Եղ . այր — Աղ . իւր — . արի — . այտ — . ա-
ղում — . նակիւ — . ամ . ասել — . առք — . արք — . աւական .
— Զ . աղիլ — . ուշ — Հօրեղ . այր — . երել — . որձութիւն —
Յարա . երութիւն — . ացակայ — Յա . շտակել — Հետեւա . ար
— . ացարձակ — . եգենայ — . Ամ . արտաւան — . անալի —
Խում . — . արձրայնել —

կետերուն տեղ Գ կամ Ք դնել .

Հին . — Հեռա . իր — Ան . ամ — . արտուղար — Կար . —
Կառ . — Աղ . ասէր — Այս . ան — . րեթէ — Հայրենի . — Հո . ի
— Դրամա . լուխ — Արտա . սել — . եոի — . երի — . իտնալ —
Շո . ի — . ար — . ալ :

կետերուն տեղ Դ կամ Թ դնել .

Եր . ալ — Խորհուր . — Աղ . արարել — Կե . րոն — Ին . իր
— . ողուլ — Վարչու . իւն — Կր . ել — Զար . արել — . արմ —
Վստահու . իւն — Հասոյ . — . եր — . ան . աղ — Ան . աղ :

կետերուն տեղ Ե կամ Է դնել .

Անտ . ս — Ըս . լ — Աւ . լի — Բար . ւ — Տ . ր — Տ . սք —
Ամ . ն — Խորհ . լ — Գր . թ . — Հաշուագ . տ — Եթ . — Մինչ-
դ . ո — Կ . նդանի — Նախանձ . լի — Կար . ւոր — Ն . րկայ —
Դ . ր :

կետերուն տեղ Խ կամ Դ դնել .

Զ . ջիկ — Խա . ող — . նդրել — . որհիլ — Գա . տնիք — Խա
. աք — . րկել — Դանդա . — Ե . բայր — Գա . աք — Երա .
տապարտ — Ու . տել — . նջոյք — Ա . քատ — Բա . դ — Յա .
թել :

կետերուն տեղ Յ կամ Հ դնել .

Ընդ . անուր — . անդարտ — Թագու . ի — . զօր — . բատա-
րակել — . աղթել . — . բաւիրել — Գո . ութիւն — . ասնիլ . —

Ա . աւասիկ — • բամանատար — • ուսալ — • օգուած — • ասոյթ
— • ամեղ — • արմար :

Կետերուն տեղ Զ կամ Յ դնել .

Ար . ակել — Ծանու . անել — Հար . ում — Եկեղե . Ի — Գո-
հա . նել — Ընթեր . ող — Անդամակ . ութիւն — Յան . նել —
Հասկ . նել — Ան . ինք — • եռք — Դպրո . — Ան . նել — Գիւ-
ղա . Ի — • կնորս :

Կետերուն տեղ Ո կամ Օ դնել .

Գ . ղ — Բ . վանդակ — Յ . դուած — Պանդ . կ — Բի . րդ —
Փառաւ . ր — Ամի . փել — Պաշտ . ն — Առաջն . րդ — Ընթերց
• ղ — Գ . րծ . ն — Լ . յա — Գ . րծ . — Զգ . ն — Հ . վ — Գ .
հացնել — Դամբաւաւ . ր — • սկի — Մասնաւ . ր — Կց . րդ :

Կետերուն տեղ Զ կամ Զ դնել .

Առա . ին — Աքան . ելի — Ճան . նալ — Քա . ութիւն — •
ար — Ար . — Կամուր . — • ափաւոր — Ո . խար — Մի . ոց —
Աղ . իկ — Պահան . ում — Առա . արկութիւն — Փուն . — Քուր :

Կետերուն տեղ Ռ կամ Ր դնել .

Աշակե . տ — Կա . ք — Կա . դ — Քե . ի — Գե . ի — Լ . ա-
դիր — Կա . ալա . — Աւե . ալ — Զե . նա . կ — Հ . ահանդ —
Ա . դա . — Փա . աւո . — Հայ . ենիք — Ա . ա . կայ — Հա .
ցում — Նկա . ագ . ել :

Կետերուն տեղ Վ կամ Ի դնել .

Նպաստա . որ — Ժողո . — Սեղանա . որ . — Պատո . էր —
• ա . երացնել — • այելուչ — Բա . ալան — • երաբերիլ — Կա-
ռա . արել — Սեղանա . որ — Դի . ալան — Բացո . իլ — Ա . աղ
— • աղել — • ա . աշոտ :

ՀՐԱՀԱՆԳ Բ.

Կետերուն տեղ Ե կամ Է դնելով .

Սիր . լ — Կ . րպ — Արու . ստ — Դ . բասան — Մ . ծ — •

բիւու — Որպ . ս — Մ . ջ — վ , բաղարձ — Թատ . բաս . բ — վ
 • բաբ . բուծիւն — Որովհ . տեւ — Գործ . լ — • կ . դ . ցի —
 Ափրիկ . — Բանտարկ . ալ — Պատ . բաղմ — վ . ս . մ — Տ . դ .
 կուծիւն — Առն . լ — • զանակ — Ղրկ . լ — • բկաթ — վ . բջ
 — Առն . լիք — կ . սարիայ — Բար . լաւ — • նթակայ — Պարկ .
 շտ — Խաբ . բայ — Համ . ստ — Քաջալ . բուծիւն — Ընտան .
 կան — Տ . զացի — Տգ . տ — Զաւ . շտական — • բեւակայու
 թիւն — Ընթ . բցող — Յաւ . բժական — • նթադրուծիւն —
 Բար . կամ :

ԴԱՍ Բ.

ՎԱՆԿ . — ՏՈՂԱԴԱՐՁ

1. Մէկ հնչմամբ արտասանուող մէկ կամ աւելի գրեր՝ վանկ կը կոչուին , ինչ , բան , բառ , գիր , տառ , խօսք :

8. Բառ մը մէկ կամ շատ վանկ կրնայ ունենալ , այսպէս հայր միավանկ բառ է , հայրիկ երկվանկ , հայրաբար եռավանկ , առատօրեմ քառավանկ ելն :

9. Ընդհանրապէս բաղմամբանկ կը կոչուին՝ մէկէ աւելի վանկ ունեցող բառերը :

10. Երբ բառ մը տողին ծայրը գայ՝ և հարկ ըլլայ մէկ մասը միւս տողին անցնել՝ այսինքն տողադարձ ընել՝ միշտ վանկէն տրոհելու է , այսպէս՝ բաղմապատիկ բառը կտրելու համար՝ պէտք է կտրել բաղմապատիկ , կամ բաղմապատիկ , կամ բաղմապատիկ .

ՀՐԱՀԱՆԴ Գ.

Աշակերտը ստորագծէ միավանկ բառերը

Օր մը ճօխ մարդ մ'իւր բարեկամներն ի ճաշ հրաւիրեց . երբ սեղան նստելու վրայ էին , ազնուականին որդին , հազիւ վեց

տարեկան տղեկ մը , գնաց իւր հօր քով նստելու : Հայրն ըսաւ իրեն . « Անմօրուս տղու մը չվայլէր մեղ հետ ճաշել . » Տղան լալով գնաց եղածն իւր մօր պատմեց՝ որ զինքը մխիթարելու համար անուշեղինօք լի պզտիկ սեղան մը պատրաստել տուաւ : Երբ տղան կը ճաշէր , տան կատուն եկաւ նորա քով քսկոտուելու եւ սեղանին վրայ ելլել կը ջանար : Տղան բարկութեամբ մը դարձաւ եւ ըսաւ . Գնա՛ հօրս հետ ճաշէ , ընչացքդ բաւական երկայն են » :

ՀՐԱՀԱՆԳ Գ.

Աշակերտն երկվանկ բառերը ստորագծէ :

Սկիւռն աշխոյժ եւ սիրուն կենդանի մ'է . թէպէտ բնութեամբ վայրենի եւ վախկոտ է՝ սակայն շուտ կ'ընտանենայ : Իւր սովորական ուտեստը մրգեղէն է : Աչքը կրակոտ են , մարմինը ջղոտ , եւ ձեւը շատ գեղեցիկ . սովորաբար ետեւի ոտից ⁽¹⁾ վրայ նըստած կը կենայ եւ առջեւի թաթերով կերակուր կ'ուտէ : Ընդհանրապէս ծառոց վրայ կ'ապրի , եւ միայն սաստիկ հով եղած ատեն անկից վար կ'իջնէ : Ամէն բանէ աւելի ջրէ կը վախնայ , եւ թէ որ ջրէ անցնիլ պէտք ըլլայ , ծառի կեղեւի մը վրայ կը նստի եւ այնպէս կը նստէ : Սկիւռն ամէն տեղ կը գտնուի , մանաւանդ հիւսիսային կողմանք :

ՀՐԱՀԱՆԳ Ե.

Աշակերտն եռավանկ բառերը ստորագծէ :

Հոպոպը վառվռուն եւ աշխոյժ թռչուն մ'է , գլուխը սանտրած եւ փետրովք զարդարուն , եւ ձայնն անախորժ : Չմեռը տաք երկիրներ կը գաղթէ , եւ ամառն ամէն կողմ կը ցրուի : Սովորաբար խոր եւ թաւ անտառաց մէջ կը բնակի , եւ ժժմանքը չը սիրէր : Իւր բոյնը չոր տերեւներով եւ մամուռներով կը շինէ ծառի

(1) Ամէն անգամ որ առանց խորթ երեւալու կարելի եղած է ընել՝ գրաբառ հոլովը նախամեծար համարած եմք :

կոճղերու եւ պատերու մէջ : Թուխս նստելու համար չորս հինգ հաւկիթ կ'ածէ , որք բաց մոխրագոյն են , եւ գրեթէ միշտ առանձին կը պտտի : Հոպոպն աղտեղի թռչուն մ'է , եւ իւր վրայէն գարշելի հոտ մը կը բուրէ միշտ :

ՀՐԱՀԱՆԳ Զ.

Աշակերտը բազմավանկ բառերը ստորագծէ .

Փոշոտ ճամբու մը վրայ , կոյր ծերունի մը տխուր կը քայլէր , իւր գաւազանին վրայ կոթնած : Զուր ճակատը կը բարձրացնէր արեւուն ճառագայթները տեսնելու համար որոյմէ յաւերթ զուրկ էին իւր աչք : Դողդոջուն քայլերը չէին կարող յառաջանալ առանց գաւազանին օգնութեան : Յանկարծ իւր նիհար ձեռքերէն՝ որ հազիւ կրնային վերցնել այդ տաժանելի նեցուկը , ցուպը զըլտորեցաւ փոսի մը մէջ , որով՝ մեր ծերուկն անշարժ եւ յուսահատ մնաց : Սիրուն տղայ մը որ անկէց կ'անցնէր , ցատկեց փոսին մէջ եւ գաւազանն առաւ կոյրին բերաւ , որ զինքն օրհնեց ըսելով . « Ազնիւ գաւակս՝ վարձքդ կատար , Աստուած միշտ հետդ ըլլայ » :

ՀՐԱՀԱՆԳ Է.

Աշակերտը պարտի վանկերն իրարմէ գատել .

Սիրամարգը թռչնոց ամենէն գեղեցիկն է . իւր հիանալի տեսքը , կազմուածքին համեմատութիւնը , ծանր ու դուռդ քալուածքը՝ կըզմայլեցնեն զմարդ . ինքն ալ կարծես կը սքանչանայ իւր գեղեցկութեան վրայ : Սիրամարգին աննման փետուրները , որ գեղեցիկ ծաղիկներէն գերազանց փայլ մ'ունին՝ ամէն տարի դոյններին կը նետեն եւ կը թափին : Այս թռչնոյն ձայնը շատ անախորժ է , եւ շատ դժուար կը թուի . քնանալու համար ծառի վրայ կը թառի կամ տանեաց վրայ կը կծկտի : Հաւնոցները շատ անգամ տակն ու վրայ կ'ընէ եւ պարտէղներն ալ անապատ կը դարձնէ : Էգն արուին չափ գեղեցիկ չ'է՝ մանաւանդ չունի նորա երկայն եւ շողշողուն տառնը :

ԴԱՍ Գ.

ԻՐ ԿԱՄ ԱՌԱՐԿԱՅ

1. Ինչ որ կրնամք տեսնել՝ լսել՝ ճաշակել՝ հոտոտել կամ շօշափել՝ առարկայ կամ իր կը կոչուի :

2. Աչքով կը տեսնեմք , ականջով կը լսեմք , ձեռքով կը շօշափեմք , բերնով կը ճաշակեմք , քթով կը հոտոտեմք :

3. Աչքն՝ ականջը՝ ձեռքը՝ բերանն և քիթը՝ որովք առարկաները կամ իրերը կը զգամք՝ մեր հինգ զգայարանքը կը կոչուին :

ՀՐԱՀԱՆԳ Ը.

Աշակերտը հետեւեալ խօսից մէջ առարկաները գտնուի :

1. Ե՞րբ կը ծաղկի ընկուզենին . 2. Դերձակը լաթ մը ձեւեց .
3. Ի՞նչպէս իմացաւ Սահակ որ խոտին տակ մանուշակ մը կայ .
4. Դարբինը սալը կը զարնէ մուրճով . 5. Իրարու կը նմանի՞ն հաղարջն եւ ելակը , հո՞տը , գո՞յնը համը . 6. Սփրիչը մօրուքն ածիլեց . 7. Խնձոր մը տուր ինձ՝ Արշակ . 8. Օշնանն աղէկ կը հոտի . 9. Մեր պարտիզին մէջ կան վարդ՝ յամիկ՝ եւ շահոքրամ .
10. Լսէ՛ այդ ձայնը . 11. Հովը կը փչէ . 12. Մուրացկանն է որ կ'աղաչէ . 13. Բամպակը շատ թոյլ է , բայց քարը շատ կարծր է . 14. Տեսա՞ր թռչունն որ անցաւ . 15. Ոչ , լսեցի :

Օր. դաս (1) . — Ընկուզենի , առարկայ է՝ վասն զի ծառ մ'է զոր կրնամ տեսնել :

(1) Աշակերտաց ղիւրութեան համար շատ մը հրահանգաց քով զանոնք ինչպէս ընելու եղանակն ալ դրինք՝ օրինակ դասու անուամբ առաջին խօսքը մեք շարադրելով :

ՀՐԱՀԱՆԳ Թ.

Հետեւեալ առարկայից մեջեմ աշակերտն ընտրէ եւ գատ գատ սիւնակաց տակ գրէ զանոնք որ *Քայ* կը տեսնուին , *Քայ* կը լսուին եւն . — Յետոյ այն առարկաներն որ զանազան զգայարանաց տակ միանգամայն կ'իյնան :

1. Արեւը ծագեցաւ եւ բոլոր աշխարհ լոյս է . 2. Վաղինակ ծաղիկները կը սիրեմ . 3. Կը սիրեմ զանոնք որ դեղեցիկ դոյն հոտ եւ ձեւ ունին . 4. Ամպ մը լուսինը ծածկեց . 5. Փայլակ մ'անցաւ . 6. Որոտում կայ . 7. Հովը ծառոց մէջ կը փչէ . 8. Փոթորիկն անցաւ . 9. Տանիքներէն կաթիլներ կը թօթափին . 10. Թռչուն մը նստեր բոյնին վրայ կ'երգէ . 11. Ծաղկանց հոտը դաշտը բռներ է . 12. Շաքարն եւ աղն իրարու կը նմանին . 13. Սպունգը թաց է . 14. Այս զմեռինը քանի՞ շեղբ ունի :

ՀՐԱՀԱՆԳ Ժ.

Աշակերտը նախ բերանացի եւ ապա գրով պատասխանէ հետեւեալ հարցմանց :

1. Ի՞նչպէս գիտես որ փողոցին մէջէն կառք կ'անցնի . 2. Ի՞նչպէս գիտես թէ անձրեւ կուգայ , հով կը փչէ , քովի սենեակը մարդ կը քալէ . 3. Ի՞նչպէս կ'իմանաս երաժշտութիւնը . 4. Մթուն ի՞նչպէս կրնաս իմանալ թէ մուշկ կայ , խանձ կը հոտի . խուրձ է վառեր . 5. Ի՞նչպէս կրնաս զանազանել աղն ու չաքարը . 6. Ի՞նչպէս մէկ պտուղը համեղ եւ միւսն անհամ է կ'ըսես . 7. Ի՞նչպէս կրնաս իմանալ որ խմածդ քացա՞րն է թէ գինի , կերածդ մի՞ս է թէ հաց . 8. Ի՞նչպէս գիտես թէ դասարանին մէջ զանազան առարկաներ կան , անուանէ ինձ մի քանին . Ի՞նչպէս կը զանազանես քու տունդ ուրիշ տներէն , սենեակդ միւս սենեակներէն . 9. Ի՞նչպէս գիտես թէ կրակը տաք է , քարը պաղ , թուղթն եւ մարմարիոնը հարթ , հողը խորդուբորդ :

Օր. Դասու . — Փողոցին մէջէն կառք անցնիլը գիտեմ՝ վասն զի անուոց ձայնը կը լսեմ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԱ.

Աշակերտը նախ բերանացի եւ ապա գրով յետագայ հարցաւածոց պատասխանէ :

1. Ըսէ՛ ինձ ճանչցած ծաղիկներէդ մէկ քանին : Ո՞րն է բոյսին արմատը , ցօղունը , տերեւները , ճիւղերը , ծաղիկները , պտուղն եւ հունտը . 2. Քանի՞ գոյնով ծաղիկ կը ճանչես : 3. Ինչե՞ր կը տեսնես դպրոցէն տուն դացած ատենդ . 4. Անուանէ ինձ քու դպրոցական առարկաներդ . 5. Ի՞նչ պտուղներ կը ճանչես . 6. Ի՞նչ համ ունին խաղողը՝ սերկելիլը՝ թութը՝ սալորը՝ տանձը . 7. Ո՞ր պտուղներն աւելի կը սիրես . 8. Ի՞նչ ազգականներ ունիս . 9. Ի՞նչ ծառեր կը ճանչես , ի՞նչ բանջարեղէններ . 10. Ի՞նչ կ'ըսեն այն մարդուն որ չը տեսներ , որ չը լսեր , որ չը կրնար խօսիլ , որ չկրնար շիտակ քալել :

Օր. Դաս. Ճանչցած ծաղիկներս են՝ վարդ , յասիկ , մանիշակ եւն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԲ.

Աշակերտը մեկ մեկ առարկայ գտնէ՝ յաջորդ խօսքերուն մեջ կետերու տեղ դնելու համար :

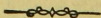
1. . . կը փայլի ցերեկ ատեն , եւ . . . գիշերը . 2. Պարտիզին ամենէն անուշ հոտող ծաղիկներն են . . . 3. Զինուորին մէջքէն . . . մը կախուած էր : 4. Որսորդն ընտիր . . . մ'ուռնէր ուսին վրայ : 5. Բոյնին մէջ չորս մատաղ . . . կային . 6. Գարնան սկիզբը . . . մեր երկիրը կը վերադառնան 7. . . . մայիս ամսուն կը բացուին 8. . . . ամառը կը հասունանան . 9. Գինին . . . էն կը շինեն . 10. Կերակուրներն եփելու համար . . . պէտք է . 11. Առանց . . . ի կերակուրն անհամ կ'ըլլայ 12. . . . երկինքն ու երկիրը ստեղծեց վեց . . . ան մէջ :

Օր. Դաս. — Արեւը կը փայլի ցերեկ ատեն , եւ լուսինը գիշերը :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԳ.

Աշակերտն ուղղել սովորի հետեւեալ սխալ բացատրութիւնները :

Չկրցի գացեր էի . — Ձինը տեսայ . — Ձեմ կրնար երթար .
— Ղալուռն ու խարբուզ շատ կը սիրեմ . — Աս մարդուն տղաքը
եկեր է . — Բանը , ա՛ն , ի՞նչ կ'ըսեն որ անով խոտերը կը կտրեն՝
երկըթէ շինուած է եղն :

ԴԱՍ Դ.

ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ ԻՐԱՅ

Լեւոնիկ իւր հօրը կ'ուզէ տեսնել .
Ձիաւորը շուտ մ'անցաւ .
Ո՛ր է քու գիրքդ՝ Միհրան :

Կ Ա Ն Ո Ն

14. Շատ անգամ մեր ճանչցած առարկաները կրնանք
մտքերնիս բերել առանց այն վայկենին զանոնք մեր առջև
ունենալու :

Այսպէս աչքս գոցելով կրնամ մտօք տեսնել հօրս
դէմքը , մարդ մը որ քովէս անցաւ , գիրք մը զոր կորուսեր
եմ եղն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԳ.

Աշակերտն անուանէ այն առարկաներն որ միտքը կուգան :

Դպրոցէն տուն երթալու ճամբուն վրայ . . . — Եկեղեցւոյ
մէջ . . . — Պարտէզը . . . — Լերան վրայ . . . — Դպրոցին
մէջ . . . — Իւր սենեակը . . . — Տան մը մէջ . . . — Գրա-
սեղանի մը վրայ . . . — Խոհանոցի մէջ . . . — Սեղանատան մէջ :

Թող միտքը բերե իւր դրացւոյն տունը , նորա գոյնը , նորա երեսին վրայ տեսած մասունքը , քանի յարկ ունենալն , անուանէ իրեն ճանչցած ծառերէն , ծաղիկներէն , բանջարեղէններէն , պտուղներէն մի քանին . Թող զրուցէ նոցա ուր գտնուիլը համը , հոտը՝ գոյնն՝ իրարմէ ունեցած աարբերութիւնը :

Օր. Դաս . — Դպրոցէն տուն գացած ատենս կը տեսնեմ մարդիկ որ շուկայ կ'երթան , խանութներ որ կը բացուին , կրպակներ ուր գործաւորք կ'աշխատին :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԵ.

Միտքդ բեր եւ ըսէ թէ ի՞նչպէս կ'անուանեն այն մարդը որ չը տեսներ , այն որ չը կրնար քալել . — Այն որ ստացուածք չունի . — Տղայ մ'որ հայր եւ մայր չունի . — Այն գործիքն որով դռները կը բանան . — Մարդ մը որ չկրնար խօսիլ . — Սենեակ մը որ լոյս չունի :

Օր. Դաս . — Այն մարդուն որ չտեսներ կոյր կ'ըսեն . ելն .

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԶ.

Ի՞նչ կընեն հետեւեալ առարկաներով եւ ի՞նչ կընեն հետեւեալ անձինք :

1. Աթոռին վրայ . . . 2. Քանակով . . . 3. Գրչով . . .
4. Գիրքը . . . 5. Անկողնին մէջ . . . 6. Ի՞նչ կ'ընէ զինուորը . . . 7. Հայրն ընտանիքը . . . 8. Ո՞վ է անդրանիկ տղան . . . 9. Ի՞նչ է աշակերտը . . . 10. Դպրոցը դասատուն . . .
11. Խնձորը . . . 12. Կաթը . . . 13. Պտուղը . . . 14. Խոհանոցը . . . 15. Սենեակը . . . 16. Գրասեղանը . . . 17. Թիկնաթոռը . . . 18. Հայլին . . . 19. Դարանը . . . 20. Աւելը . . .
21. Լուցկին . . . 22. Աշտանակը . . . 23. Լապտերը . . . 24. Սնտուկը . . . 25. Կառքը . . . 26. Ժամացոյցը . . . 27. Բարեկամը . . . 28. Բանտը . . . 29. Թուղթը . . . 30. Հրացանը . . . —

Օր. Դաս . — Աթոռին վրայ կը նստին . քանակով կը գծեն . եւն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԷ.

Կետերուն տեղ կրնա՞ս լսել ինն գրուած բառին իգականն ինչպէս եղբայր եւ քոյր . եւն :

1. Հայր եւ . . . քեռի եւ . . . 3. Աշկերտ եւ . . . 4. Վարժապետ եւ . . . 5. Թագաւոր եւ . . . 6. Մեծ հայր եւ . . . 7. Եղբայր եւ . . . 8. Այր եւ . . . 9. Տէր եւ . . . 10. Ծառայն եւ . . . 11. Մանչ եւ . . . 12. Տիգրան եւ . . . 12. Հայ եւ . . . 14. Դերասան եւ . . . 15. Իշխան եւ . . . 16. Զոքանչ եւ . . . 17. Փեսայ եւ . . . 18. Սպասուհի . . . :

Օր. Դաս , Հայր եւ մայր . քեռի եւ հօրաքոյր , աշկերտ եւ աշակերտուհի :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԸ.

Հետեւեալ բառից ներհակը .

1. Բարձր . . . 2. Երկար . . . 3. Իմաստուն . . . 4. Լայն
5. Ծով . . . 6. Ամառ . . . 7. Գարուն . . . 8. Փոքր ու խելացի . . . 9. Գեղեցիկ . . . 10. Հարուստ . . . 11. Անուշ
12. Թոյլ . . . 13. Աշխատասէր . . . 14. Բարեկամ . . . 15. Խաղաղութիւն . . . 16. Ուրախութիւն . . . 17. Ճերմակ . . .
18. Գիշեր . . . 19. Լոյս . . . 20. Լիճ . . . 21. Հրեշտակ . . .
22. Բարի . . . 23. Պաղ . . . 24. Շատ . . . 25. Երիտասարդ . . .
. . . 26. Նիհար . . . 27. Մեծ . . . 28. Հիւանդ . . . 29. Գիտուն . . .
30. Մեղաւոր . . . 31. Դժոխք . . . —

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԹ.

Հետեւեալ առարկայից ամենն ալ զանազան մասեր ունին , ըսէ ինն անոնցմէ որո՞նք կը ճանչես :

1. Տան մը . . . 2. Ծաղկի մը . . . 3. Պարտիզի մը . . . 4. Խոհանոցի մը . . . 5. Հագուստի մը . . . 6. Գրքի մը . . . 7. Մարդու մը . . . 8. Դասարանի մը . . . 9. Սեղանի մը . . . 10.

Սենեկի մը . . . 14. Ծառի մը . . . 12. Դաշտի մը . . . 13. Ա-
թոռի մը . . . 14. Տուփի մը . . . 15. Ժամացուցի մը . . . 16.
Գրչի մը . . . 17. Հայելոյ մը . . . 18. Աղարակի մը . . . 19.
Կովի մը . . . 20. Տետրակի մը . . . 21. Ձկան մը . . . 22.
Գետի մը . . . — (1) :

Օր. Դաս. — Տան մը մասերն են դուռը , սրահը , սանդուղք ,
սենեակք , խոհանոցը , յարկերը . եւն :

ԴԱՍ Ե.

Գ Ա Ղ Ա Փ Ա Ր :

Հայրիկ՝ այս իրիկուն ինն նուշ եւ քուզ բեր :

Հայկակ իւր գրիչը կը բնտռէ :

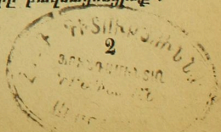
Նարինջն անուշ է , վարդն ալ հոտաւետ :

Կ Ա Ն Ո Ն

15. Երբ առարկայ մը մեր աչաց առջև չէ այլ միայն
նորա պատկերը մեր մտաց մէջ կայ՝ այս պատկերը գաղա-
փար կը կոչուի :

Այսպէս հիմայ աչացս առջև իմ տունս , գրիչ մը եւն
չկան , բայց գաղափարը կամ պատկերը մտացս մէջ է :

(1) . — Դասատուն մոռնալու չէ որ քերականութեան այս ա-
ռաջին շրջանին մէջ՝ խնդիրն այնչափ քերականական տեղեկու-
թիւններ տալ չ'է որչափ տղուն սովորեցնել լեզուն թէ՛ իրեն նոր
բառեր ուսուցանելով՝ թէ գիտցածներն ուղիղ գործածել տալով ,
մանաւանդ զինքն անդրադարձութեան , մտածութեան վարժեցը-
նելով : Մեր գրած հրահանգները պարզապէս օրինակներ են զորս
դասատուն ըստ կարողութեան աչկերտաց կրնայ փոփոխել՝ եթէ
քաջ ըմբռնեց մեր գործոյն ոգին : Եւ ահա այս պատճառաւ է որ
ըստ կարի կանոններն ամփոփելով՝ հրահանգները բաղմացուցինք :

ՀՐԱՀԱՆԳ Ի.

Կրնա՞ս միտքդ բերել հետեւեալ առարկայից գաղափարներն եւ ինձ նոցա նկարագիրն ընել :

1. Նեա . 2. Աղեղ . 3. Կապարճ . 4. Նիզակ . 5. Զուկ . 6. Թռչուն . 7. Սողուն . 8. Զորքոտանի . 9. Յուլ . 10. Եղ . 11. Կով . 12. Նաւ . 13. Մակոյկ . 14. Մէդ . 15. Պատրոյդ . 16. Լուցկի . 17. Վառարան . 18. Կաթսայ . 19. Սան . 20. Տուն . 21. Յարկ . 22. Նկուղ . 23. Մառան . 24. Պանդոկ . 25. Պալատ . 26. Խրճիթ . 27. Սոխակ . 28. Փետուր . 29. Կտուց . 30. Թաթ . 31. Ճիրան . 32. Սմբակ . 33. Արեւելք . 34. Ծով . 35. Արեւմուտք . 36. Յամաք . 37. Հիւսիս . 38. Կղզի . 39. Հարաւ . 40. Լիճ . 41. Ծառ . 42. Ճիւղ . 43. Կոկոն . 44. Տերեւ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԻԱ.

Յետագայ պատմութեան մէջ ո՛ր գաղափարները միտքդ կուգան ստորագծեալ բառերը կարդալով :

Ատենով պղտիկ աղջիկ մը կար որ պարտիզին մէջ կը զբօսնուր :

Դրան առջեւ սիրունիկ կատու մը նստած էր :

Փոքրիկ աղջիկը կանչեց կատուն « Եկուր , Մենի , Մենի , Եկուր . » կատուն աղջկան քով եկաւ հետը խաղաց ու շոհեց՝ ուրախութեան « Ըրր , Ըրր , » ընելով :

Փոքրիկ աղջիկն ալ կատուին հետ խաղալուն դոհ էր եւ ան ալ կը շոհէր զինք :

Այն միջոցին մէկգմէկ կը սիրէին , իրարու բարեկամ էին . բայց փոքրիկ աղջիկը շարացաւ , պղտի կատուին պոչը քաշեց : Այն ատեն Մենին ալ բարկացաւ , ալ Ըրր , Ըրր չըրաւ . այլ ճանկովը զարկաւ աղջկան բֆֆ բֆֆ ընելով :

Այս առթիւ զիրար ամենեւին չէին սիրեր , ալ բարեկամ չէին :

Կատուին առաւ քալեց , աղջիկն ալ մինակ մնաց :

Զարութիւն ընողները բարեկամ չ'ունին :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԻՔ.

Պատասխանե հետեւեալ նարցմանց :

1. Ո՞վ կար ատենով . 2. Ո՞ւր էր . 3. Ո՞վ նստած էր դրան առջեւ . 4. Փոքրիկ աղջիկն ի՞նչ ըրաւ . 5. Ի՞նչ էր կատուին առնունը . 6. Կատուին ի՞նչ ըրաւ . 7. Ի՞նչպէս կը մըմռար . 8. Աղջիկն ալ գո՞հ էր . 9. Ի՞նչ կ'ընէր . 10. Մէկգմէկ սիրելնուն ի՞նչ էին իրարու . 11. Դու բարեկամ ունի՞ս . 12. Ի՞նչ ըրաւ պզտիկ աղջիկը . 13. Ի՞նչ էր ըրած չարութիւնը . 14. Կատուն գո՞հ էր . 15. Ի՞նչ ըրաւ . 16. Ի՞նչպէս մըմռաց . 17. Ինչո՞ւ ալ բարեկամ չէին . 18. Ի՞նչ ըրին երկուքը . 19. Ո՞րոնք բարեկամ չունին :

ԴԱՍ Զ.

Բ Ա Ռ

Ծառ մի ունիմ յոյժ գեղեցիկ
Երկոտասան ունի ճէպէկ .
Մեն մի ճէպչի երսուն րէբե-
Պարսկ նորա սպիտակ եւ սեւ :

Կ Ա Ն Ո Ն

16. Մեր գաղափարները բացատրելու՝ այսինքն դըր-
սէն յայտնելու համար՝ բառեր կը գործածեմք :

Երբոր զմեկին՝ կամ հացի կտոր մը՝ կամ պատառ մը
թուղթ պէտք է ինձ, զմեկին՝ հաց՝ բոկոբ, բառերն ըսե-
լով մտացս գաղափարները կը յայտնեմ:

ՀՐԱՀԱՆԳ ԻԳ.

Ըսե ինձ նախ քե ի՞նչ գաղափարներ միտդ կուգան երբ
ըսեմ հետեւեալ բառերն, եւ յետոյ շարե գնոսա Այբեհգիմի
կարգաւ :

1. Սառ . 2. Արեւ . 3. Հրացան . 4. Վառօղ . 5. Հաւկիթ . 6. Սաղաւարտ . 7. Սեամ . 8. Կղպակ . 9. Օշնան . 10. Կաթ . 11. Սեր . 12. Շաքար . 13. Հաց . 14. Մեղր . 15. Գինի . 16. Միս . 17. Բրինձ . 18. Պանիր . 19. Տանձ . 20. Հօր . 21. Չուշոց . 22. Կօշիկ . 23. Ակնոց . 24. Բանալի . 25. Դարան . 26. Սեղան . 27. Շիշ . 28. Կրակ . 29. Մոխիր . 30. Փայտ . 31. Սընտուկ . 32. Բամպակ :

Օր. Դաս . — Երբոր սառ, կ'ըսեն, միտքս կուգայ ճերմակ պաղ առարկայ մը որ ձմեռը շատ կը գտնուի :

ՀՐԱՀԱՆԳԻ ԻԻ.

Միտքդ բեր այն առարկայից գաղափարներն որ տեսար հետեւեալ տեղերն եւ զնոսա բառերով բացատրե :

1. Տան մէջ . 2. Ճանչցած մէկ խանութիդ մէջ . 3. Գոմի մը մէջ . 4. Ագարակին մէջ . 5. Դաշտը . 6. Լերան վրայ չրջագայած ատենդ . 7. Գետի մը քով պտըտելու ատեն . 8. Սենեկիդ մէջ . 9. Գրատան մէջ . 10. Եկեղեցւոյ բակը . 11. Անտառի մը մէջ . 12. Լճին վրայ . 13. Փողոցի մը մէջ . 14. Զինւորի մը վրայ . 15. Երկրագործի մը ձեռքը . 16. Խոհանոցի մէջ . 17. Խնձորենւոյ մը, տանձենւոյ մը, սալորենւոյ մը, վարդենւոյ մը վրայ :

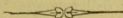
Օր. Դաս . Տան մէջ տեսած եմ աթոռ, պատկեր, հայլի, ծընողքս, հագուստ, մկրատ . եւայլն եւայլն :

ՀՐԱՀԱՆԳԻ ԻԵ.

Ի՞նչ բառերով կրնաս բացատրել հետեւեալ գաղափարները :

1. Քաղքին կամ գիւղին մէջ մարդկանց բնակած շէնքին առնուել . 2. Դաշտաց մէջ գիւղացւոց յարդով ծածկուած բնակարանը . 3. Կենդանեաց քաշուած տեղը . 4. Թռչնոց հիւսած բնակարանն իրենց ձագուց համար . 5. Ծովուն վրայ գացող մեծ շինուած մը . 6. Նորա պզտիկը . 7. Նաւը յառաջ երթալու համար լինչ կը բանայ հովին . 8. Ինչո՞վ այս կամ այն կողմը կը դառնայ . 9. Որո՞նք են նաւը վարող մարդիկ . 10. Նաւակն ինչ

չով յառաջ կերթայ • 11. Շողիով գացող նաւք • 12. Շողիով գացող կառք • 13. Շողեկառաց ճամբան • 14. Տեղ մը երթալու համար ձիոց կամ զոմշու լծուած չինուածք • 15. Երկիրը հերկելու համար գործածուած կառք • 16. Խոտերը կտրելու գործիք մը • 17. Նստելու կարասիք մը • 18. Կրակ վառելու տեղ մը • 19. Թիււերը սորվեցնող ուսմունք • 20. Աշխարհիս ձեւն ու բաժանմունքը ճանչցնող գիտութիւն • 21. Հայկին սպաննած բռնաւորը • 22. Մարդ մը որ չվախնար • 23. Տղայ մը որ չար չէ • 24. Որ անխելք չէ • 25. Որ անհանդարտ չէ • 26. Որ ուսմունքը կը սիրէ • 27. Չորս ոտքով կամ չորքոտանի աշխոյժ կենդանի մը որ կառքին կը լծեն • 28. Չիէ աւելի փոքր կենդանի մ'որ երկայն ականջներ ունի • 29. Խոշոր չորքոտանի մ'որ եղջիւր ունի եւ որու կաթը կը խմեմք ու միսը կուտեմք • 30. Կովէն փոքր կենդանի մը որուն կաթն ու միսը կ'ուտեմք ու կը խմեմք, եւ բուրդը կը խուզեմք • 31. Խաշանց խումբ մը • 32. Հօտ մը կառավարողը • 33. Հօտին պահապան կենդանին • 34. Հօտին թըշնամի չար կենդանի մը :

ԴԱՍ Է.

ՎԵՐԱԳԻՐ

ԱՍՆՈՆ

17. Երբոր առարկայի մը վրայ խորհմք՝ նորա վրայ բան մը կ'ըսեմք, եւ այս ըսածնիս վերադիր կը կոչուի :

Ձեան վրայ խօսելով կրնամք ըսել « Ձիւնը պաղ է » . տղու մը վրայ նայելով « տղան ուրախ է : »

ՀՐԱՀԱՆԳ ԻԶ.

Հետեւեալ խօսից մէջ ո՛ր առարկայից վրայ կը խօսիմք եւ ի՞նչ են յաւելեալ վերադիրք :

1. Աստղը կը պլպլայ . 2. Առուակը կը կրկնէ . 3. Զարեհ բարեսիրտ է . 4. Նշենիք ծաղկեցան . 5. Պանդուխտն իւր տունը կը յիշէ . 6. Մըջիւնն աշխատասէր է . 7. Միհրդատ ինքզինք ըսպաննեց . 8. Այս թռչունը շատ անուշ կերգէ . 9. Յօղը կը փալփըլի խոտին վրայ . 10. Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպը Հայոց զրեբը գտան . 11. Արիւծը կը մոնչէ . 12. Շունը հաւատարիմ է . 13. Արեգակը լուսատու է . 14. Բանտը մթին է . 15. Կաթը սննդարար է . 16. Էշը կը զրայ . 17. Ծոյլ տղան կը պատժուի :

Օր. Դաս . — Ա. օրինակին մէջ Աստղի մը վրայ կը խօսուի , եւ սորա վերադիրն է կը պլպլայ եւ այլն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԻԷ.

Ի՞նչ ըսուած է վերը գտնուած առարկայից վրայ . 2. Սենեկին մէջ տասն առարկայ ցցուր ինն եւ նոցա վրայ բան մ'ըսէ . 3. Սա յետագայ առարկայից վրայ ամբողջ բան մ'ըսուած է :

1. Փայլուն աստղը . 2. Կարկճող առուակը . 3. Բարեսիրտ Զարեհ . 4. Ծաղկալից նշենին . 5. Կարօտցած պանդուխտը . 6. Յուրտ ցուրտ քամին . 7. Մուկը պատին մէջ . 8. Խոտերուն մէջ վազող տղան . 9. Զաղը բունին վրայ . 10. Բարի զրացին . 11. Երկչոտ տղան . 12. Սնոյշ մեղրը . 13. Կանաչ տերեւը . —

4. Նախընթաց խօսքերն ամբողջացուր վրանին մէյմեկ բան ըսելով՝ այսինքն վերադիր մ'աւելցնելով :

Օր. Դաս . — Երբ որ փայլուն աստղը կ'ըսեմք , աստղին մէկ վիճակը կը ցուցնեմք . բայց նորա վրայ ամբողջ բան մ'ըսած չեմք ըլլար , վասն զի աստղին մէկ ըրած բանը չեմք ցուցներ . խօսքն ամբողջ կ'ըլլար եթէ ըսէինք « Փայլիլուն աստղն ամպի մը տակ ծածկուեցաւ » կամ պարզապէս , « Աստղը կը փայլի : »

ՀՐԱՀԱՆԳ ԻԸ.

Ամբողջացուր յետագայ խօսքերը :

1. . . . քաղաքը կըսեն թէ հազար եկեղեցի ունէր . 2. . . . սպաննեց Բէլը . 3. . . . մեծին Տիգրանայ քոյրն էր . 4. . . . տե-

րեւներն ու ծովերը կ'երերցնէ . 5. Միայն . . . ջրհեղեղէն ազա-
տեցան . 6 . . . որդին իւր կաթովը կը սնուցանէ . 7 . . . Տըր-
դատ թաղաւորը մկրտեց . 8 . . . բոլոր աշխարհս կը պատէ . 9
. . . Գողիաթին սպաննեց . 10 . . . դարուէն կ'աւետէ . 11 . . .
երկիրը կը հերկէ . 12 . . . չմեռնիր մարմնոյն հետ . 13 . . . կը
վազէ . 14 . . . կը զրայ . 15 . . . մեր չարեաց վերջն է :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԻԹ.

Հետեւեալ խօսքերն յարմար վերադրուլ մ'ամբողջացուի :

1. Տղայք պատմութիւնները . . . 2. Պատմութիւնները տը-
ղայքը . . . 3. Գառնուկները խոտը . . . 4. Յոյլ տղան աշխա-
տութիւնը . . . 5. Աստուած աշխարհս . . . 6. Օձը կինը . . .
7. Աստուած մարդը զրախտէն . . . 8. Կայէն ու Արէլ Աստու-
ծոյ պատարագ . . . 9. Աստուած Արեւայ զոհերը . . . 10. Իսկ
Կայէնինը . . . 11. Կայէն եղբօրը դէմ . . . եւ զինք . . . Աստ-
ուած Կայէնը . . . 12. Մարդիկ շատ տեսակ մեղքեր . . . 13.
Աստուած զնոսա ջրհեղեղով . . . բայց Նոյ նահապետն իւր ըն-
տանեօք ջրհեղեղէն . . . 14. Նոյ առաջին այգին . . . 15. Նոյի
սերունդը Բաբելոնի աշտարակը . . . 16. Աստուած Աբրահամն
իւր ժողովրդեան հայր ըլլալու համար . . . Աստուած որդի մը
. . . Սառայի . Աստուած Աբրահամէն որդւոյն զոհ . . . Յա-
կոբ հայր եղաւ . Յակոբայ տղայք իրենց Յովսէփ եղբօր վրայ . . .
եւ զինքը . . . Իմացելացի վաճառականներու . . . Յովսէփ
փարաւոնին սիրելի . . . եւ իր իմաստութեամբն Եգիպտոսը . . .
սուլէն :

Օր . Դաս . — Տղայք պատմութիւնները կը սիրեն :

ՀՐԱՀԱՆԳ Լ.

Ուղղէ սա խօսքերուն սխալ բառերը :

Հայրուր հոգի տեսայ . — Էգին կացի . — Տունը էրեցաւ . —
Անտար ըսի խօսքս մտիկ չըրաւ . — Խօրաթա ըրինք . վարժա-
պետը կանկատ ըրաւ . — Ձառքերս վուլացի . — Իցցուն տուն

կացի • — Ջուրը բէք պաղ է • — Տուռը կոցէ , ինչո՞ւ պաց ծը-
գեցիր • — Ծուն կուգայ կոր • — Էրէկ շատ արդեւ եկաւ • —
Մօրաքուրս շատ կը սիրեմ • — Ասօր տրպոց չկացի • — Մայրիս
ծեռունները պազի • — Մօքս առաջէն քալէ • — Որդիին քովէն
կ'երթար • — Կօլխու ցաւդ անցա՞ւ • — Գինիի տակառը ճաթե-
ցաւ • — Աս երկու ախպրտանք շատ սիրով են մէկգմէկու հետ •
— Միհրանը պինդ աղուոր գնդակ մ'ունի • — Եղբայրս խիստ
ազէկ է • — Ինչո՞ւ սա տղաք մէկգմէկէ կը փախչին • — Ինք-
զինքս չեմ կրնար խաբեր ատանկ սուտ ու մուտ խօսքերով • —
Ինքզինքէս դուրս ելայ աս որ լսեցի :

Օր. Դաս • — Հարիւր հոգի տեսայ : Այգին գացի : Եւայլն :

ԴԱՍ Ը.

ՆԱԽԱԳԱՍՈՒԹԻՒՆ

Ի՞նչ է ինքնիրեն կաթիլ մը ջուրը ,
Ի՞նչ բանի կուգայ հստ մ'աւազը ,
Թէ որ միանան նըմանեաց հետը
Մէկը ծով կ'ըլլայ՝ ցամաք մեկաւը :

Կ Ա Ն Ո Ն

18. Երբոր առարկայի մը վրայ մտածածնիս խօսքով
յայտնեմք՝ նախադասութիւն մը կ'ըլլայ :

Նախընթաց դասին պէս , երբոր ըսեմք . ձիւնը պաղ
է , ձողան ուրախ է , այս խօսքերը մէկտեղ՝ որ մեր միտ-
քը կը բացատրեն՝ նախադասութիւն մը կը կազմեն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԼԱ.

Ըսէ ինն հետեւեալ առարկայից ո՞ր մասերը գիտես :

1. Տան մը . 2. Ծաղկի մը . 3. Ծառի մը . 4. Դպրոցի մը . 5. Տետրակի մը . 6. Գրչի մը . 7. Ժամացուցի մը . 8. Խնձորի մը . 9. Նարնջի մը . 10. Մարդու մը . 11. Ընկուզի մը . 12. Կովի մը . 13. Կատուի մը . 14. Պարտիզի մը . 15. Գրքի մը . 16. Սենեկի մը . 17. Կաղամարի մը . 18. Գրասեղանի մը . 19. Կեռասի մը . 20. Փեթակի մը :

Օր . Դաս . — Տան մը ճանչցած մասերս են նկուղը , յարկերը , տանիքը , սեամբ եւլն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԼԲ.

Մէյմէկ նախադասութիւն շինէ հետեւեալ բառերով :

Լեզու . Ականջ . Եղբայր . Քոյր . Հայր . Մայր . Հօրեղբայր . Մօրեղբոր . Հաց . Զուր . Գինի . Մեղր . Կաթ . Շաքար . Միս . Ածուխ . Ճարպ . Կրակ . Աման . Աւել . Լուցկի . Վարժարան . Դասատու . Աշակերտ . Աւագ . Կաւիճ . Զմելին . Պարտէզ . Կակաչ . Մանիշակ . Շուշան . Յասմիկ . Վարդ . Շահոքրամ :

Օր . Դաս . — Մարմինը սննդով եւ հրահանգներով կը զօրանայ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԼԳ.

Հետեւեալ հարցմանց մէյմէկ նախադասութեամբ պատասխանէ :

Ո՞ւր կը գտնուի պարտէզը . Տունը . Դպրոցը . Ծառը . Բոյնը . Անտառը . Օղը . Վանքը . Աղաւնետուն մը . Վայրագաւիթը . Որջը . Շտեմարանը . Փեթակը . Դրատունը . Հիւանդանոցը . Պանդոկը . Սեղանատունը . Խոհանոցը . Կաղամարը . Բակը . Գրասեղանը . Դասատուն . Տղան . Մայրը . Հայրը . եւլն :

Օր . Դաս . — Պարտէզը սովորաբար առն քով կը գտնուի :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԼԴ.

Հետեւեալ բառերն ամբողջացուիւր նախ քովերնին բառ մ'աւելցնելով՝ առանց նախադասութիւն կազմելու, յետոյ մէյմեկ նախադասութիւն կազմելով :

Պղպեղ . — Աղ . — Իւղ . — Քացախ . — Թրթնջուկ . — Նուշ . — Կաղին . — Ելակ . — Կեռաս . — Բալ . — Դանակ . — Թեղանիք . — Ձեռք . — Վզնոց . — Թաշկինակ . — Գուլպայ . — Դրօշակ . — Գրպան . — Կոճակ . — Մուճակ . — Գտակ . — Բըսակ . — Յուպ . — Ակնոց . — Սանտր . — Ճարմանդ . — Քաղաք . — Պանդուկ . — Փողոց . — Դուռ . — Սանդուղք . — Աստիճան . — Տախտակամած . — Գերան . — Տանիք . — Առաստաղ . — Կղմինտր . — Նիզ . — Բանալի . — Կղպակ . — Դստիկոն . — Խոհանոց :

Օր . Դաս . — Կծու պղպեղը . Կծու պղպեղը բերանը կայրէ :

ԴԱՍ Թ.

ԲԱՂԱԴՐԵԱԼ ՆԱԽԱԳԱՍՈՒԹԻՒՆ

Կ Ա Ն Ո Ն

19. Մէկ առարկայի վրայ կրնամք մէկ կամ շատ բան խորհիլ, կամ շատ առարկայից վրայ մէկ բան զրուցել :

Այսպէս Հայկին վրայ կրնամք զրուցել, քաջ, աղւոր, առաքինի . — Տղան կը խօսի, կ'երգէ, կ'աղօթէ, կը կարդայ, կ'զբօսնու և կը քնանայ : Կամ շատ առարկայից վրայ մէկ բան, ինչպէս . խնձորները, տանձերը, սալորներն ու ծիրանները հասուն են : Կամ շատ առարկայի վրայ շատ բան, ինչպէս . Պօլսոյ ջրերն ու օդն անուշ և մաքուր են :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԼԵ.

Ի՞նչ յատկութիւններ կրնաս ըսել հետեւեալ առարկայից վրայ՝ նկատելով նոցա մէք՝ գոյնը, հոտը, համն եւայլն :

Նարինջ , սերկեւիւ , ծիրան , հազար , շագանակ , թուզ , վարդ , մանիշակ , շուշան , մարգրիտ , շահպրակ , խաչխաչ , սելս , ձմերուկ , թութ , խաղող , բալ , գրասեղան , հայլի , անկողին , սաւան , պնակ , դգալ , պատառաքաղ , գաւաթ , սական , աւել , բահ , ունելիք , փութ , կրակ , բոց , լոյս , ճարպ , ածուխ , մոխիր , մուր , պատրոյգ , արգանակ , բաղմակալ , լաւտեր :

Օր. Դաս . — Նարինջը կլոր , խորդուբորդ , համնդ , անուշահոտ , շատ հոյզ ունեցող սլտուղ մ'է :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԼԶ.

Որո՞նք են յետագայ առարկայից մասունք :

Թեւ (մարդու) թեւ (թռչնոց) , նաւակ , ձուկ , տարի , ամիս , չաբաթ , օր , բանակ մը , քերականութիւն , վարդ մը , բառ մը , քահանայ մը , սեղանատուն մը , պարիսպ մը , տուն մը , աւազան մը , սանդուղ մը , աղբիւր մը , տական , նժար , անտուկ , ոչխար , շաքար , ջաղացք , փուռ , մաղ , սափրչի խանութ , ներկարան , մկրատ , գնդասեղ :

Օր. Դաս . Մարդուս թեւին մասերն են ջղերն , արմուկը , դաստակը , ձեռքը , մատուրները :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԼԵ.

Քանի՞ բան կրնաս ըսել հետեւեալ առարկայից վրայ :

Ձի , տղայ , գաւազան , հով , աշկերտ , կով , լեզու , ակոսայ , թուշ , բերան , մատ , եղունգ , գարնջուր , պատուհան , խոհանոց , դստիկոն , բանալի , դուռ , գորգ , վարագոյր , հայլի , թիկնաթոռ , անկողին , սար , սառ , բարձ , օրօրոց , վերմակ , դարան , սեղան :

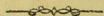
Օր. Դաս . Ձիուն համար կրնամ ըսել աշխոյժ , օգտակար , աղւոր բաշ ունեցող կենդանի մ'է :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԼԸ.

Քանի՞ առարկայի համար կրնաս ըսել հետեւեալ բաները :

1. եւ կը ծաղկին մայիսին . 2. եւ մարտ
դու ծառայող կենդանիներ են . 3. եւ աշկերտի մը
պէտք են . 4. եւ պարտիզի բանջարեղէններ են . 5.
. եւ , զդայարանք կը կոչուին . 6. եւ
պողատու ծառեր են . 7. եւ վայրենի կենդանիներ
են . 8. եւ մարդուս կարեւոր սնունդներ են . 9.
եւ սայլը կը քաշեն . 10. եւ կարեւոր ուսմունք-
ներ են . 11. եւ իրարու սահմանակից երկու մեծ
աշխարհներ են :

Օր. Դաս .— Մանուշակն եւ լեւակը կը ծաղկին մայիսին , եւ՛ն :

ԴԱՍ Ժ.

ԲԱՂԱԴՐԵԱԼ ՎԵՐԱԴԻՐ

Գետին ջրերն արագ են ,
Արաքս գետին ջրերն արագ են ,
Արաքս գետին ջրերը շատ արագ են :

Կ Ա Ն Ո Ն

20. Առարկայ մը կամ նորա վերադիւրը կրնամք մէկ
կամ շատ բառերով բացատրել :

Կրնամ ըսել՝ Եղբայրս տղայ է . — կամ՝ Եղբայրնե-
րէս ո՞րն ըլլալն հասկցնել ուզելով . Գէորգ Եղբայրս տղայ
է . — կամ ինչպիսի տղայ ըլլալն ալ մեկնել ուզելով՝ Գե-
որգ Եղբայրս ազնիւ տղայ մ'է , ըսել :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԼԹ.

Ըսէ ինձ քե յաջորդ խօսից մեջ որո՞նք մեկ եւ որո՞նք մեկե աւելի բառերով բացատրուած են .

1. Սաթինիկ կը խաղայ . 2. Արեւը կը փայլի . 3. Կապարը ծանր է . 4. Մուխը գեղեցիկ կերպով կը ծառանայ . 5. Հին պատը փլաւ . 6. Ամենէն փոքր տղայք առջեւէն պիտի քալեն . 7. Սոսկալի հարաւային հով մը մեծ անձրեւ մը բերաւ . 8. Առաւօտեան ծիածանը հովի նշան է . 9. Չայնս բարեկամի մը ականջը հասաւ . 10. Շողին թեթեւ է . 11. Արշակ աշխոյժ է . 12. Արշակ եղբայրդ աշխոյժ է . 13. Արշակ եղբայրդ աշխոյժ տղայ մ'է .

Օր. Դաս . — Այս խօսքիս մէջ թէ ենթական թէ վերադիրը մէյմէկ բառով բացատրուած են :

ՀՐԱՀԱՆԳ Խ.

Նախընթաց նախադասութիւնները փոփոխել, մեկ բառով եղածներն աւելի բառով եւ շատ բառով եղածները մեկի վերածելով :

Զրուցել քե յաջորդ տարբեր մեռոց մեջ՝ խօսքի միտքն ի՞նչպէ՞ս կը փոխուի :

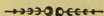
Ուսմունքը սիրելի է . 2. Աշխարհագրութեան ուսմունքը սիրելի է . 3. Աշխարհագրութեան ուսմունքը շատ սիրելի է . 4. Գիրքը կորսուած է . 5. Այս գիրքը կորսուած է . 6. Այս գեղեցիկ գիրքը շատոնց կորսուած է : 7. Թուղթ կ'ուզեմ . 8. Շատ թուղթ կ'ուզեմ . 9. Շատ ձերմակ թուղթ կ'ուզեմ . 10. Շատ ձերմակ եւ մեծ թուղթ կ'ուզեմ . 11. Շատ ձերմակ մեծ նամակի թուղթ կ'ուզեմ հիմայ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԽԱ.

Յետագայ բառերով մեյմեկ նախադասութիւն շինէ, ոմանց առարկան կամ վերադիրը մեկ բառով, միւսները շատ բառերով :

Ծիածան . — Հիւան . — Կացին . — Սղոց . — Գրոց . —
 Դարբին , սալ , կռան , աքցան . — Բլուր . — Ժամագործ , ժա-
 մացոյց թուացոյց , ասեղ , զսպանակ . — Տպագրիչ , տպարան ,
 մամուլ , գրաշար , գիրք , հատոր , կազմարար , մագաղաթ , սո-
 սինձ . — Անզգամ , պնդագլուխ , ստահակ , չարածձի , շաղփաղի-
 ծաղրածու , զուարթ , սիրուն . — Բարեկամութիւն , կռիւ , հա-
 րուած , անկարգութիւն , աղմուկ , յանցաւոր , պատիժ , բանտ . —
 Գանգատ , ողբ , արցունք , զեղջ , խոստում , ներում , հնազան-
 դութիւն , հլու , հանդարտ . — Լռութիւն , զբաղում , աշխատու-
 թիւն , գործ , զբօսանք , խաղ , թուղթ , գնդիկ , յակուրջի :

Օր . Դաս . — Ծիածանը կապուտ , կարմիր , մանիշակագոյն ,
 կանաչ , դեղին եւ այլն գոյներով է .

ԴԱՍ ԺԱ.

ԻՄԱՍՏ ՍԱՀՄԱՆԱԻՈՐՈՂ ԲԱՌԵՐ

Ազնիւ տղան կը վարձատրուի , ստահակ տղան կը պատժուի .
 Տիաս խնձորը քրու է , հասուն խնձորը անուշ :

Կ Ա Ն Ո Ն

24. Առարկային կամ վերագրին քով յաւելեալ բա-
 ռերը նոցա նշանակութիւնը մասնաւորելու՝ սահմանաւո-
 րելու կը ծառայեն :

Երբ « քուդք » ըսեմ՝ ամէն տեսակ թուղթ կրնայ հաս-
 կըցուիլ . երբ ըսեմ « նամակի քուդք » մասնաւոր տեսակ
 մը կ'ըլլայ , իսկ երբ ըսեմ « նամակի կապուտ քուդք » ալ
 աւելի մասնաւորած կ'ըլլամ , ինչպէս նախընթաց դասին
 մէջ տեսար :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԽԲ.

Յետագայ խօսից մեջ ենթակայից կամ վերադրաց միտքը կրնա՞ւ բառով մը սահմանաւորել :

1. Տգիտութիւնը . . . գիշերն է . 2. Արծիւը . . . թռչուն մ'է . 3. Ուսմունքը կ'աղնուացնէ . . . 4. Շունը կը հաչէ . . . 5. Տղան պիտի ապրի . . . 6. Երիտասարդը . . . կ'ապրի . 7 . . . Ծերն ապրեցաւ . . . 8. Մարդիկ . . . կը մտածեն . 9. Աստուած ստեղծեց . . . 10. Արդարը . . . յաղթեց . . . 11. Վագրն իւր ձագերը կը լափէ . . . 12. Հայերն Անահիտ . . . կը պաշտէին . 13 . . . Ծառը պտղէն կը ճանչցուի . . . 14 Մայրը կ'աշխատի . . . 15. Աստուած . . . ձագերը կը սնուցանէ . 16. Մուշեղ . . . Պարսից յաղթեց . 17. Աստուած զմեզ կը տեսնէ . . . 18. Ծիծեռնիկն իւր բոյնը կը շինէ . 19. Լուսինն արեւէն . . . կառնու իւր լոյսը . 20. Ծովին ջուրն . . . աղի է :

Օր. Դաւա . — Տգիտութիւնը մտաց գիշերն է : Արծիւը գիշատիչ թռչուն մ'է :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԽԳ.

Յետագայ բառերով նախադասութիւններ շինէ որոց ենթականերն ու վերադիրներն երբեմն մեկ բառով ըլլան երբեմն սահմանաւորող յաւելուածով մը :

Զօրապետ , գնդապետ , հարիւրապետ , յիսնապետ , տասնապետ , զինուոր . — Թմբուկ , օրէնք , փող . — Որսորդ , ձիաւոր , համազգեստ , պայուսակ , զէնք , թուր , հրացան , ատրճանակ , թնդանօթ , վառօդ , գնտակ , աղեղ , նետ . — Պատերազմ , յաղթութիւն , դրօշ . — Հարաւ , անօթութիւն , տաք , ճաշ , ախորժակ , հանգիստ , քուն , երազ . — Վարժարան , աշկերտ , դաս , գրակալ , նստարան , աւաղ , քարէ տախտակ , կաւիճ , թուղթ , մեղան , գրիչ , զմեկին , քանոն . — Ընթերցումն , առակ , վէպ , պատմութիւն , գիր , օրինակ , գիծ , ուղղագրութիւն , քերականութիւն . — Տառ , վանկ , բառ . — Շեշտ , սուր , բութ , պարտք , հրահանգ , սխալ . — Անհոգութիւն , յանդիմանութիւն , ուշադրութիւն , գովեստ , մրցանակ , պատիժ :

Օր . Դաս . — Զօրապետը , գնդապետը , հարիւրապետը , յիսնապետը , տասնապետն ու ղինուորը բանակի մէջ զանազան աստիճաններ ունեցող անձեր են :

ԴԱՍ ԺԲ.

ՏԵՍԱԿԻ ՆԱԽԱԴԱՍՈՒԹԵԱՆՑ

Մէրք իմ փառքիս որ անցաւ .
Ես մեր եղբայրն եմ՝ աղաղակեց Յովսէփ .
Ինչո՞ւ մոռցար բու մօրդ խրատը :
Քաջերն զբեզ բռնեն ու փոսի մեջ նետեն :

ԿՄԱՆՈՆ

22. Նախադասութիւն մը կրնայ ըլլալ հաստատական՝ հարցական՝ հրամայական՝ զարմացական կամ ժխտական :

Երբ ըսեմ . Աս տղան մաքուր կը գրէ , խօսքը հաստատական է . — Աս տղան մաքուր կը գրէ՞ . հարցական կ'ըլլայ . — Տղայ՝ մաքուր գրէ՛ . հրամայական . — Ի՞նչ աղէկ կը գրէ այս տղան , զարմացական . — Աս տղան աղէկ չգրեր . ժխտական :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԽԳ.

Յետագայ բառերով հաստատական նախադասութիւններ շինէ :

Զիւն , անձրեւ , սառ , եղեամբ , ցօղ . — Կապիկ , կաքաւ , ցին , շերաս , թրթուր , կճեպ , պատեան . — Վարդ , փուշ , տերեւ , ցօղուն , արմատ . — Կաղնի , անտառ , բոյս , ճիւղ . — Թերթ , տետրակ , կազմ , գիրք , կոխք , լուսանցք . — Ոսկի , արծաթ , ըլաթին , կապար , անագ , արոյր , պղինձ . — Թուղթ , գրիչ , մելան , փետուր գրիչ , ծայր , պոչպատեայ ծայր , հասցէ , ծալք , ծրար :

Օր . Դաս . — Զիւնը լեռներն ու զաշտերը կը ծածկէ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԽԵ.

Հարցական նախադասութիւններ շինե յետագայ իմաստիւր :

Ի՞նչ կ'ըսէ որդի մը իւր մօր երբ անօթի ըլլայ, ծարւած ըլլայ, պտտելու երթալ ուզէ . 2. Ի՞նչ հարցումներ կրնայ ընել դասատու մը իւր աշակերտին . 3. Աշակերտ մը իւր դասատուին . 4. Մայր մը իւր որդւոյն դպրոցէն դարձած ատեն . 5. Ի՞նչ կրնայ ինչդրել մուրացկան մը . 6. Ի՞նչ կրնայ ուզել հիւանդ մը . 7. Հանձն կորուսած մարդ մը ի՞նչ կրնայ հարցնել :

Օր . Դաս . — Մայրիկ՝ քիչ մը հաց կուտա՞ս ինձ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԽԶ.

Զարմացական նախադասութիւններ շինե յետագայ իմաստիւր :

1. Ի՞նչպէս կը յայտնէ իւր ուրախութիւնը տղայ մը որ շատոնց չտեսած մայրը կը տեսնէ նորէն . 2. Որ երկար ժամանակէ ի վեր փափաքած մէկ պարգեւը կ'ընդունի . 3. Մայր մը որ իւր որդւոյն վարուցը վրայ զոհունակութիւնը կը յայտնէ . 4. Տղայ մ'որ եղբայրը վիրաւորուած կը տեսնէ . 5. Մէկը որ վայրենի դաշան մը տեսնէ որ վրան կը յարձակի :

Օր . Դաս . — Ո՛հ, ինչ ուրախութիւն . . . մայրս եկաւ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԽԷ.

Հրամայական նախադասութիւնր :

1. Ի՞նչ պատուէրներ կրնայ տալ սպայ մը իւր զօրաց . 2. Մայր մը իւր տղուն . 3. Տանտիկին մը սպասաւորաց . 4. Նաւապետ մը իւր նաւաստեաց . 5. Աստուած մարդուս ի՞նչ կը պատուիրէ :

Օր . Դաս . — Շիտակ քալեցէք . գլուխնիդ վեր բռնեցէք . եւլն,

Բացասական խօսքեր շինե մեջը մտցնելով նետեալ բառերը :

Ազդ , ժողովուրդ , ընտանիք , ցեղ . — վրան , խրճիթ , տուն , ապարանք , արքունիք . — Բոյս , տունկ , թուփ , ծառ , անտառ . — Եզ , կով , ցուլ , ուղտ , գրաստ , ջորի . — Լիճ , գետ , հովիտ , լեռ , փոս , բլուր , դաշտ , անապատ , ծով , ցամաք , սուր , աղեղ , հրացան , պարխալ :

Օր . Դաս . — Ազգը գոհ չէ ծոյլ տղաքներէն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԽԹ.

Ի՞նչ տեսակ են հետեալ նախադասութիւնք :

1. Թռչունք թռան մի : 2. Ես ձեր եղբայրն եմ՝ աղաղակեց Յովսէփ . 3. Ո՛րչափ կը սիրեմ յասմիկին եւ շահոքրամին հոտը . 4. Ուշադրութեամբ գրեցէք ինչ որ կը մտածէք . 5. Ո՛ւշ գրէք կէտերուն եւ գլխագրերուն : 6. Ո՞վ եկաւ այս առաւօտ . 7. Այս աշակերտս այս շարթու աղէկ չաշխատեցաւ , ասոր համար պիտի չվարձատրուի . 8. Բնութիւնն ամենէն դեղեցիկ գիրքն է . միշտ ուշադրութեամբ կարդա զայն :

Օր . Դաս . — Առջի խօսքը հարցական է :

ՀՐԱՀԱՆԳ Ծ.

Հետեալ նախադասութիւնները զանազան ձեւերով բացատրե :

1. Մեղուն եւ մրջիւնն աշխատասէր են . 2. Գարունը հասաւ . 3. Այս աշակերտը լաւ կը սովորի իւր դասը . 4. Պզտիկ մուկը ծակը փախաւ . 5. Վարդն անուշահոտութիւն կը բուրէ . 6. Անձրեւոտ ամպերը փարատեցան . 7. Վայրենի գաղաններն իրենց որջը կը քաշուին ցերեկ ատեն , եւ գիշերը դուրս կ'ելլեն իրենց որսը փնտռելու :

Օր . Դաս . — Մեղուն եւ մրջիւնն աշխատասէր են . Մեղուն

եւ մըջիւնն աշխատասէր չե՞ն արդեօք . — Մեղու եւ մըջիւնն աշխատասէր եղիք . եւն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԾԱ.

Նշանակէ պակասութիւն մը գոր ունենալու չէն յետագայ անձինք, կենդանիք եւ իրք : — Օր. գրութիւն մը պետք չէ մթն ըլլայ : Ածելին գույ ըլլալու չէ :

Ածելի . — Գրութիւն . — Մազ . — Տակառ . — Խարխսիս . — Պարտասէր . — Խօսուածք . — Դանակ . — Տղայք . — Գարեջուր . — Փայտ . — Զայն . — Օձիք . — Ճամբաները . — Ճարպ . — Մառան . — Հագուստ . — Զի . — Գաղտնիք . — Տետրակ . — Տղոց ձեռքը :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԾԲ.

Նշանակէ յատկութիւն մը գոր յետագայ բոլոր անձինք՝ կենդանիք եւ իրք չունին : — Օրին . Ամեն մարդ պատուաւոր չէ :

1. Ամէն վաճառական . 2. Ամէն ըմպելի . 3. Ամէն վէրք . 4. Հարուստք . 5. Զի . 6. Գրութիւն . 7. Մառան . 8. Կեռաս . 9. Եկեղեցի . 10. Ծառ . 11. Զուր . 12. Գինի . 13. Երգ . 14. Զինուոր . 15. Քաղաք . 16. Պտուղ . 17. Խիղճ . 18. Պատերազմ . 19. Յորեան . 20. Աշկերտ . 21. Գրիչ . 22. Մեղան .

ՀՐԱՀԱՆԳ ԾԳ.

Աշակերտը պիտի կազմէ գանազան պզտիկ խօսքեր, ուր պետք է գտնուին յետագայ ածականք :

1. Թուխ . 2. Անառակ . 3. Քաջասիրտ . 4. Նոր . 5. Գեր . 6. Նման . 7. Երկար . 8. Պտղաբեր . 9. Բաղամամարդ . 10. Ճերմակ . 11. Ամբողջ . 12. Ծոյլ . 13. Գեղեցիկ . 14. Բարի . 15. Մանիշակագոյն . 16. Սիրուն . 17. Սեւ . 18. Զայնաւոր . 19. Հին . 20. Հաւաստի . 21. Գերի . 22. Թանձր . 23. Բարակ :

ԴԱՍ ԺԳ.

ԿԵՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ըսե՛ք ի՞նձ՝ ազնիւ տղայ՝ չէ՞ս սիրէր տեսնել պարտեզը՝ դաշտը՝ լեռն ու ծովը :

Ի՞նչ մայրը կ'ըսէր նմա միշտ . « Տղաս՝ ի՛նչ ալ պատահի սուտ մի՛ խօսիր »

23. Նախադասութիւն մը կրնայ խօսքով կամ գրով բացատրուիլ : Գրած ժամանակդ՝ հետեւեալ դիտողութիւններն ընելու ես :

Ա. Գրէ ճշգիւ ինչ որ կը խորհիս :

Բ. Գիրդ որոշ և մաքուր ըլլայ :

Գ. Ամէն բառ յստակ հեգէ :

Դ. Պարբերութեանց վերջն երկու կէտ դիր . — Հարցական խօսից մէջ ուրբակ (°), զարմացականներուն մէջ երկար (') , հրամայականներուն մէջ՝ շեշտ (') մը :

Ե. Խօսքի մը երկու նախադասութիւններն իրարմէ զատելու համար գործածէ միջակէտ մը (·) :

Զ. Նախադասութեան մը զանազան նման բառերը զատէ իրարմէ բութով կամ ստորով մը :

Է. Ուղղէ սխալ դարձուածներդ ու բացատրութիւններդ , և նոցա շիտակն ամբողջ գրէ որ միտքդ մնայ :

Ը. Երբ տողադարձ ընես՝ բառերը վանկերէն զատէ և դիր ենթամնայ մը (-) :

Թ. Երբ զրածիդ մէջ անուշադրութեամբ բառ մը մոռնաս , մոռցած բառդ տողընդմէջ գրէ և իմացուր այս (Λ) նշանով թէ սոյն տողին ո՛ր տեղն անցնելու է :

Ժ. Երբ ուրիշի մ'ըսած խօսքդ յիշատակես՝ այն խօսքին սկիզբն և վերջը դիր մէյմէկ չակերտ (α . . ») :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԾԴ.

Յետագայ բառերով նախադասութիւններ կազմե այնպէս որ կարենաս վերոգրեալ կանոնները գործածել :

Մնունդ , նախաճաշ , կաթ , քաֆէ , չայ , սեր , շաքար , հաց , կեղեւ , միջուկ , շերտ , թացան , կարագ , մեղր , չոքուլաթ , կարկանդակ , աղցան , հաղար , լախուր , սխտոր , սոխ , աղընդեր , պանիր , թուղ , աղ . — Երկինք , արեւ , աստղ , մոլորակ , արեանեակ , լուսին լեռ , հանք , մետաղ , ոսկի , արծաթ , պղինձ , արոյր , երկաթ , պողպատ , անագ , կապար , սնդիկ . — Քար , խիճ , դայլախաղ , մարմարիոն . — Ժայռ , բլուր , դար , աղբիւր , քար , առուակ , վտակ , գեղ , հեղեղ , լիճ , ծով , խորշ , հրուանդան , կղզի , ծովեղերք , դաշտ , անապատ , երկիր , գաւառ , նահանգ :

Օր . Դաս . — Ի՞նչ սնունդ կ'առնէ ան տղան :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԾԵ.

Վերոգրեալ կանոնաց դեմ ի՞նչ սխալներ կան յաջորդ խօսից մէջ , ցցուք ինձ եւ ուղղէ :

1. Ի՞նչ ընեմ . 2. ուր գնաց պզտիկ եղբայրդ . 3. ինչ աղւոր օդ է այսօր . 4. Տեսայ վահան եղբայրդ գետին եզերքը . 5. Երբ կարինէն պիտի մեկնիս . 6. Վարդան , Վահան , Մուշեղ քաջ զօրավարներ էին . 7. Դաւիթ յարձակեցաւ Գողիաթին վրայ . 8. Ինչ թիւ որ իննու ընդամայնով արտադրելոյն թուոց գումարն ինն է . 9. Եկու Վահէ բեր շոնչանդ որ խաղանք . 10. Թուաբանութեան չորս գործողութիւնք են գումարը , բարձումը , բազմապատկութիւնն եւ բաժանումը . 11. Սաթինիկ շատ աղքատասէր է բայց իւր քոյրը շատ ծոյլ է . 12. Որչափ տարի պիտի կենաս Տիգրանակերտ . 13. Շունը հաւատարիմ է . 14. Մայրը ի՞նչպէս է աղէօկ է . 15. Մեր թշնամեաց ամենէն մեծը մեղքն է . 16. Պէտք է սիրենք զԱստուած .

Օր . Դաս . — Ի՞նչ ընեմ , ուրախ մը պէտք է , վասն զի խօսքը հարցական է , ի՞նչ ընեմ :

Յաջորդ խօսից մեջ դիր պետք եղած ուղղագրական նշանները :

1. Դասատուն եկաւ . 2. Մեր դասերն աղէկ պատրաստուած են . 3. Լեռ մը հողի բարձրութիւն մն է . 4. Ինչ է հրուանդանը . 5. Ահ ինչպէս մոռցայ . 6. Ուշադրութեամբ գրէ այս օրինակները . 7. Կետադրութիւնը մի մոռնար . 8. Որու է այս աղիւսակը . 9. Աւելի դիւրին է շիտակը սովրիլ քան թէ սխալն ուղղել . 10. Քանի բառ սխալ արտասանեցիր այս դասիս մէջ . 11. Որու է այս պատկերազարդ գիրքը . 12. Զապել որչափ ուսումնասէր օրիորդ մ'է . 13. Ուր է քու մայրդ . 14. Որչափ հիւր եկաւ այսօր ձեզի . 15. Վահան եւ Թորոս շատ բարեսիրտ են :

Օր . Դաս . — Դասատուն եկաւ : Եկաւ վերջակէտ դնելու է որովհետեւ խօսքը լմնցած է :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԾԵ.

Հետեւեալ դարձուածներուն ս'րն է ընտիրն եւ ինքն :

Այս թռչունը աղէկ կը կերգէ
Ծառերն ու տունքերը կանանչ
տերեւներով ծածկուած են :
Ուշացեր եմ տէյի ինծի յանդի-
մանեց :
Զուրը կը կեռայ , խաբախը
վերցուր :
Օղը ցուրտ էր , չկրցի պտտե-
լու գացեր էի .
Իրկուան ծառքերս շատ կը մսի :
Մօրս հօրս հրամանով վաղը
պտտիլ պըտոր երթամ :

Այս թռչունն աղէկ կերգէ :
Ծառերն ու տունքերը կանաչ
տերեւներով ծածկուած են :
Ուշանալուս համար զիս յանդի-
մանեց :
Զուրը կ'եռայ , ծածկոյթը վեր-
ցուր :
Օղը ցուրտ էր , չկրցայ պտտե-
լու երթալ :
Իրիկուան ձեռքերս շատ կը մսին :
Մօրս եւ հօրս հրամանաւր վա-
ղը պտտելու պիտի երթամ :

ՀԻՍՏՈՐԻԿ ԾԸ.

Զրուցե ինձ յետագայ ուտանաւորին մէջ զանազան՝ ուղղա-
գրական նշանաց պատճառները :

Ժամ ժամ զիմ պանդխտութիւնս
Ես յիշեմ ու նստիմ ու լամ ,
Հապդել եմ ջրիդ նման .
Ես օտա՛ր երկիր կու գընամ . . . :
Աստուած գիտե ան ճամբան
Ուր երթամ կամ ուր տի մնամ :
Ո՛վ կապե խաչն իմ սրտիս ,
Կամ հողվարք ուր ես դուրանամ :
Յերեկն եմ նետի նըման՝
Ուր նետեն զիս ի հոն կենամ .
Գիշերն աղեղան նըման՝
Ես լարբաւի ի վար կու գընամ :

ԴԱՍ ԺԴ.

ԵՆԹԱԿԱՅ

Դասաւոր աղեկ աշակերտները կը սիրէ :
Աս դասը կը ճանչէ իւր պարտքն ու իրաւունքը :
Լեռն ազնիւ տղայ մն է . հայրը շատ կը սիրէ զինքը :
Քերականութիւնը կը սովորեցնէ ուղիղ խօսիլ եւ գրել :
Այն հայր մեր եղբայրն է :

Կ Ա Ն Ո Ն

24. Նախադասութեան մէջ այն բառն որոյ վրայ բան
մը կ'ըսուի՝ ենթակայ կը կոչուի :
25. Ենթակային վրայ ըսուածը վերադիր է :

Այսպէս երբ կ'ըսենք « Շուշանը ծաղկեցաւ, » որովհետեւ շուշանի վրայ է մեր խօսքն՝ այն բառն ենթակայ կ'ըլլայ, ծաղկեցաւ կ'ըլլայ վերադիրը :

Երբ խօսքն եմ բայով ըլլայ՝ կ'ընանք վերադիրն ածականը զատելու և ստորոգելի կոչել :

26. Նախադասութեան մը ենթական դառնելու համար ո՞վ կամ ի՞նչ բան հարցումն ընելու եմք . այն բառն որ սա հարցման կը պատասխանէ ենթակայ է :

27. Ստորագելին դառնելու համար ի՞նչ կամ ի՞նչպիսի հարցումը կ'ընեմք :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԾԹ.

Որո՞նք են հետեւեալ խօսից մեջ ենթական եւ վերադիրն (1)

1. Շուշանը ծաղկեցաւ . 2. Ո՛րչափ ցուրտ է օդը . 3. Տղան կը նընջէ . 4. Մենք մեր Ազգին պատմութիւնը պիտի սովորինք . 5. Ո՞ւր է միւս դասը . 6. Թռչունը կերգէ . 7. Հրեայք խաչեցին Յիսուսը . 8. Թնդանօթն աւերեց եկեղեցին . 9. Աստուած զղջացողներուն կը ներէ . 10. Ամէն խօսքի հաւատարմութիւն է . 11. Եթովպացիք ազգին են որ Ափրիկէ կը բնակին . 12. Երկիրս լեցուն է Աստուծոյ բարեքներով :

Օր. Դաս . — Ո՞վ ծաղկեցաւ — շուշանը , ենթակայ է , ծաղկեցաւ վերադիրն է :

ՀՐԱՀԱՆԳ Կ.

Նախադասութիւններ կազմէ հետեւեալ բառերով եւ նոցա վերադիրներ գտիր :

Վաղոց , թաշկինակ , գուլպայ , բաճկոնակ , գրպան , ամպ , սանդր , քաղաք , ժողովուրդ , ճաշարան , հիւանդանոց , սենեակ , ապակի , հայլի , հրեշտակ , Աստուած , դժոխք , բեմ , քարոզ , երգ , աղօթք , հաւատք , յոյս , սէր , առաքինութիւն , խոհեմութիւն , չարութիւն , բարեկամութիւն , ոյժ , քաղցրութիւն , բա-

(1) Կամ ստորագելին՝ ուր որ կայ :

ընդհատութիւն . — Իմաստութիւն , գծագրութիւն , մատիտ , պատկեր , փորագրութիւն , երաժշտութիւն , նուագարան , ջութակ , սրինգ , դաշնակ , ծնծղայ , պար , երգ :

Օր. Դաս. — Եղբօրս վզնոցը սեւ է :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԿԱ.

Հարցումներ քրէ հետեւեալ առարկայից մէյմէկ վերադիր առելցնելով :

Դար , տարի , եղանակ , դարուն , ջուր , ամպ , հով , փայլակ , աշուն , մառախուղ , հունձք , զովութիւն , ձմեռ ցուրտ , ձիւն , բուք , սառ , ամիս , ժամ , վայրկեան , բոպէ , քուն , արթնութիւն : Յունուար , փետրուար , Մարտ , Ապրիլ , կիրակի , երկուշաբթի , հինգշաբթի , առաւօտ , կէսօր , իրիկուն , ստուեր , մթութիւն , գիշեր , տօն , պարգեւ , օրացոյց , ախոռ , մսուր , շտեմարան , հոր , հաւնոց , վանդակ , պատշգամ , պարտէզ , տունկ , ծաղիկ , մանիշակ , մարդրիտ , կակաշ , շուշան , խաշխաշ , լեղակ , արտ , գետին :

Օր Դաս . — Դարը քանի՞ տարիէ կը բաղկանայ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԿԲ.

Յաջորդ խօսքերն ամբողջացուր , եւ ուշ դիր կետադրութեան նշաններուն :

1. Ախորժելի լոյս . 2. Բլուրին վրայ աճող ձիթենին . 3. ձերմակ բուրդով անմեղ ոշխար . 4. Գեղեցիկ կերպով մեծցող մանուկն . 5. Ուղիղ կերպով գրուած օրինակները . 6. Դպրոցին ընտիր աշակերտները . 7. Այս տարուան պտուղները . 8. Վարդին գոյնը . 9. Այս գիրքը . 10. Գեղեցիկ պատմութիւն . 11. Տաք օդ . 12. Աղքատ մարդ . 13. Մուշեղ զօրավարը . 14. Շնորհալի տղան : — 15. Ամենուն սէրը վայելող տղան . . . :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԿԳ.

Ուղղեցեք ըստ ամենայնի հետեւեալ օրինակները .

Հովը կը փչէ կոր . Ո՞րչափ է ծերացիր Սխակը . Չիյտէյի որ մէկզմէկու գացին . Աղբարս քեզի տեսաւ . Մկրտիչը տուոր կը չալէ . Յակովբ ըսաւ ասիկայ հայրիս . Հիչ մէկ տղայ մը չտեսայ . Տունը կ'էրի կոր . Տունէն չիյտէն կոր որ մօյրմէս եւ հօյրմէս յանդիմանուեցայ . Քուրս խիստ խելօք է . Հարըս եւ մարըս ինձ պըտըցուցել տարին . Ընտո՞ր ինքզինքնիդ խաբեցիք . — Մերին լաթերը ձերին տունը մոռցանք . — Տա տղան խօսք չի խմանար .

ՀՐԱՀԱՆԳ ԿԴ.

Հետեւեալ վերադրաց մէյմէկ ենթակայ ասեցուր .

1. Կերգէ . 2. կը կարդայ . 3. կուգայ . 4. հոս է . 5. ո՞ւր է . 6. կը լսուի . 7. շատ գեղեցիկ է . 8. ո՞րչափ երկայն է . 9. վախուն կը դողդղար . 10. ե՞րբ պիտի գայ . 11. ո՞րչափ տխուր մընացին . 12. քանի՞ գիշեր հսկեց որդւոյն անկողնին քով . 13. կուգէ . 14. կը պահէ . 15. կը բերէ . 16. կը տանի . 17. կը սովբի . 18. կը յանդիմանէ . 19. կ'ուտէ . 20. չհասկնար իմ ըսածս . 21. պտտելու ելեր են . 22. երեք տերեւ ունի միայն . 23. խաղող կը բերէ . 24. խաղողէն կը չինուի . եւլն .

Որ. Դաս . — Թռչունը կ'երգէ , տղան կը կարդայ . եւն .

ՀՐԱՀԱՆԳ ԿԵ.

Հետեւեալ բառից քով յարմար վերադիրներ դիր .

1. Ժամը . 2. Բազերն եւ սագերը . 3. Կօշիկներս . 4. Ո՞վ . 5. Գլրքերը . 6. Ի՞նչպէս . 7. Ինչո՞ւ . 8. Դուք . 9. Շոգենաւը . 10. Լուսինը . 11. Երկնից վրայ . 12. Պետրոս ինձ . 13. Տղայք՝ ձեր դասերը . 14. Ի՞նչ . 15. Եղբայրդ ինձմէ . 16. Նա իմ եղբորս . 17. Շունը . 18. Չիւնը . 19. Ծաղիկը . 20. Կերակուրները . 21. Շոգենաւը . 22. Հարստութիւնը . 23. Աղքատութիւնը . 24. Ծաղիկն եւ տղան . 25. Ճամբան եւ դետը . 26. Բարկացոտ

մարդն եւ փոթորիկն . 27. Մեղուն եւ աշխատասէր կինը . 28.
Գրին եւ մատիտը . 29. Մեղրն եւ չաքարը . 30. Զորին եւ պինդ
գլուխ մարդը . 31. Ծերութիւնն եւ ձմեռը . 32. Գարունն եւ տը-
ղայութիւնը . եւն .

Օր. Դաս. — Ժամը հասաւ . — Բաղերն եւ սագերը ջուրը կը
սիրեն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԿԶ.

Նշանակէ թէ որո՞նք կ'ընեն յաջորդ գործերը :

1. Գողալ . . . 2. Սողալ . . . 3. Սուբալ . . . 4. Որոճալ
- . . . 5. Խորդալ . . . 6. Կեղծել . . . 7. Արածել . . . 8. Ա-
- ծել . . . 9. Յարգել . . . 10. Բխել . . . 11. Խօսել . . . 12.
- ձուռողել . . . 13. Հաչել . . . 14. Մլաւել . . . 15. Սողոսկել
- . . . 16. Կարկաչել . . . 17. Վրնջել . . . 18. Ոռնալ . . .
19. Մոմալ . . . 20. Բզկալ . . . 21. Նուագել . . . 22. Զոալ
- . . . 23. Խոնչել . . . :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԿԷ.

Յետագայ խօսից տերբայներ գտնել :

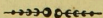
- 1 . . . ճճինները կ'ուտեն . 2 . . . տունկերը կը զովացնէ . 3
- . . . անուշ կը հոտի . 4 . . . ուղտափուշ կ'ուտէ . 5 . . . ցո-
- րենի հատերը կը խեղդէ . 6 . . . ականջը կը հմայէ . 7 . . .
- գունաթի պէս կ'ըրէ . 8 . . . մուկերը կը լրտեսէ . 9 . . . բանա-
- լինները կը դարբնէ . 10 . . . փայտերը կը կտրէ . 11 . . . ստա-
- խօսութեան հակառակն է . 12 . . . խմորը կը թրէ . 13 . . . կը
- կարգայ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԿԹ.

Յետագայ տերբայներուն բայեր գտնել :

1. Գրածախը . . . 2. Հովիւը . . . 3. Խուրդը . . . 4.
- Հօտը . . . 5. Մառախուղը . . . 6. Թիթեռնիկը . . . 7. Կովը

. . . 8 . Զաղացականը . . . 9 . Պարտիզականը . . . 10 . Ծովը
 . . . 11 . Ահռայի ցաւը . . . 12 . Պատկերհանը . . . 13 . Անձ-
 րեւը . . . 14 . Երկրաշարժը . . . 15 . Հրդեհը . . . 16 . Մե-
 ղուն . . . 17 . Զինւորը . . . 18 . Բժիշկը . . . 19 . Խոհարա-
 րը . . . 20 . Արեւը . . . 21 . Կառքերը . . . 22 . Հեղինակը
 . . . 23 . Կօշկակարը :

ԴԱՍ ԺԵ.

ԼՈՒԾՈՒՄՆ

Հին ատեն ոչ բռնոր կար ես ոչ ապակի .
 Հնազանդ տղան սիրելի ե .
 Այսօր ծովն ալեկոծ ե :

Կ Ա Ն Ո Ն

28. Նախադասութեան մը մասանց պաշտօններն ի-
 րարմէ զանազանելը լուծել կ'ըսուի :

Զոր օրի. Վերոգրեալ խօսքերէն միոյն մէջ երբ հար-
 ցնելով գտնեմք թէ հնազանդ տղան բառն ենթակայ է և
 սիրելի ե վերադիր , նախադասութիւնը լուծած կ'ըլլամք :

ՀՐԱՀԱՆԳԻ ԿԹ.

Յետագայ օրինակները լուծե :

1. Գետը ծածկուած էր սառուցով . 2. Տանձը մրդաստանի
 պտուղ մ'է . 3. Վարդը պարտիզի ծաղիկ մ'է . 4. Վարժապետը
 տղան կը կրթէ . 5. Օրը քսան եւ չորս ժամի կը բաժնուի . 6.
 Գիրքն ընթերցման եւ ուսման կը ծառայէ . 7. Խորանն եկեղե-
 ցւոյ մէջ կ'ըլլայ . 8. Մայրս ինձ համար անուշ եփեց . 9. Պա-

ները կը շինեն կաթէն • 10. Օձը կը սողայ • 11. Նա ոտներ չու-
նի • 12. Յորենն եւ գարին կը հասնին դաշտաց մէջ :

Օր. Դաս • — Ո՞վ ծածկուեր է, գետը • ենթակայ • գետն
ի՞նչ եղեր է ծածկուեր ե սառուցով վերագիր :

ՀՐԱՀԱՆԳ Հ.

1. Թռչունն իւր անունը կը փնտռէ • 2. Աստեղք արեւներ
են որ իրենց հեռաւորութեան պատճառաւ պզտիկ կ'երեւան • 3.
Այս գրքերը ձեր խոնաւ սենեկին մէջ պիտի փոխն • 4. Ասթինէ
եւ Հրանտ անսխալ կը գրեն • 5. Պէտք է որ մայրն իւր որդին
ինք գիեցնէ • 6. Եղբայրս նոր տուն մը կը բնակի • 7. Երկաթը
կրակին մէջ կը կարմրի • 8. Մեր դրացին գեղեցիկ հագուստներ
կը վաճառէ • 9. Այս տղան իւր հայրը շատ կը սիրէ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՀԱ.

Մէյմէկ գաղափար յայտնելով նախադասութիւններ շինե
սա բառերով :

Թռչուն, փետուր, թեւ, ձեռ, թաթ, բոյն, ձու, արծիւ,
բու, սարեկ, սոխակ, ճնճղուկ, ագռաւ, թութակ, սիրամարգ •
պտուղ, կաղին, ձմերուկ, մարգ, խոտ, վարսակ, կանեփ, վուշ,
այգի, ցանկ, ճանրայ, արմատ, կոճղ, կեղեւ, ճիւղ, հիւղ,
կաղնի, կաղամախ, լորի, ուռենի, եղեւին, տոսախ, տատասկ,
թուփ, մամուռ, եղիճ, մաճ, արօր, բրիչ, յատոց, տրմուղ,
ցնցուղ, անիւ, սանձ, խարազան :

Օր. Դաս • — Թռչունը թեթեւ է :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՀԲ.

Հետեւեալ օրինակաց որո՞նք ձեզ աղեկ են որո՞նք գեղ կ'ե-
րեւան :

Եթէ հայրիս մայրիս ըսեմ քեզ կը յանդիմանեն • Երէկ ընկեր-
ներուս հետ պտտել գացինք • Քու քոյրդ շատ աշխատասէր աղ-

ջիկ մ'է, բայց եղբայրդ շատ ծոյլ է. Զեռուընեդդ մաքուր չեն՝ աղէկ մը վուլայ. Էյօր ասօր դասերդ չգիտնաս նէ հօյրդ պիտի ըսեմ որ քեզ պատժէ. Այս թռչունը շատ աղէկ կ'երգէ. Այսօր օդը ցուրտ է. Դասերուս աշխատիմ որ վարժապետներուս սիրելի ըլլամ. Հայրուր օրէն հայրս ինծի պարգեւ մը պըտոր տայ. Պարտէզները շատ մենծ են. — Խեղճութիւններնուն շատ մեղքըցայ. — Տանը վրայէն բոցեր կ'ելլեն. — Պարտիզին մէջ խել մը ծաղիկներ է բուսեր. Պարտիզին մէջ շատ մը ծաղիկներ բուսեր են. — Ճղակտոր հանեց տղան. — Զղակոտոր ըրաւ տղան. — Անոր շատ գրքերը կայ քովս. — Անոր շատ գրքերը քովս են.

ՀՐԱՀԱՆԳ ՀԳ. (1)

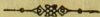
Զրուցէ ինձ քէ ի՞նչ սխալ բացատրութիւններ լսեցիր այսօր եւ գանձըք ուղղէ.

ՀՐԱՀԱՆԳ ՀԳ.

Կրնամ հետեւեալ խօսքերը շտկել :

Զօպան հիշ չվառիր կոր աս օր. Հայրուր իդցուն փարայ ունէի կորսնցուցի. Տուրը կոց պահէ. Աղբարս շատ աղէկ մը կ'երգէ ամա քուրոջս ծանը բէք կէշ է. Աշխատիմ տէյի հայրս ինծի շատ մը կիրքեր առաւ. Մէկ տիւղիւյէ քուրս կ'ուլայ. Ատ խօսքը իրեն շատ դժարը եկաւ. — Էն աղէկը իմ գիրքս է. — Էն առաջները կարդալ չիյտէի. — Մկրտիչով Թովմասը ներս եկան. — Զկրցող հասնողներէն մէյմէկ դահեկան առին. — Զիկրնալ լսելուս բան չհասկցայ :

(1) Մեր դրած սխալ հրահանգաց ամէնն ալ ընդհանրապէս դպրոցի տղոցմէ լսած եւ նշանակած եմք. Աշակերտք ինքնին վարժելու են այս սխալները դիտել եւ նշանակել. այնու պիտի օւղղուի տղայոց խօսակցութիւնն :

ԴԱՍ ԺԶ.

ԴԱՍԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆ ԲԱՌԻՑ

ԱՆՈՒՆ ԿԱՄ ԳՈՅԱԿԱՆ

Աւի-ձն ունի գեղեցիկ Բաշ մը, մեծ սրէ-մը, շէկ տէ-
գորաւոր Բաշէր, երկայն յէր մը. իւր յայն աշտաւէրը կը դո-
ղացնէ: — Կադէն, աշը, շաշը, Բաշը, աշ-է-ը, Կաշ-ն, շա-
շը, Բաշը, Բաշ-ն, աշ-է-ը, Բաշը, Բաշ-ն եւ ամէն ջորս ոտք ու-
նեցող կենդանիք՝ շաշտաւէ կ'ըստին:

Կ Ա Ն Ո Ն

29. Մեր մտքին մէջ եղած գաղափարաց կամ մեր
տեսած առարկայից ինչ ըլլալն ուրիշին հասկցնելու հա-
մար՝ նոցա մէյմէկ անուն կուտամք, որ զոյական կամ
Անուն կ'ըսուի:

Այսպէս երբ կ'ըսենք Սուր, Արծիւ, Լիճ, Ծաղիկ,
մէյմէկ անուն են կամ գոյական:

ՀՐԱՀԱՆԳ ՀԵ.

Ի՞նչ կը կոչուին սա բառերը:

Իմաստութիւն. Գծադրութիւն. Ուղտ. Էշ. Ձի. Եղջերու.
Ուլ. Ոչխար. Խոյ. Գառնուկ. Յուլ. Հորթ. Դիւին. Դար. Տա-
րի. Ամիս. Օր. Ժամ. Շաբաթ. Թոշուն. Փետուր. Բքուկ. Կը-
տուց. Թել. Կճեպ. Արծիւ. Բու. Ծիծեռնակ. Տունկ. Ծաղիկ.
Դեղձանիկ. Ագռաւ. Արօր. Թութակ. Սիրամարգ. Հնդկահաւ.
Աքաղաղ. Վառեակ. Պատշգամ. Պարտէզ. — Լոր. Աղաւնի.
Տատրակ. Զայլամ. Արագիլ. Բաղ. Կարապ. Սագ. Զեռուն.
Կրիայ. Մողէզ:

Միտքդ բեր տանդ՝ պարտիզիդ, դասարանին, փողոցին, եկեղեցւոյն, շուկային մեջէն մէկ քանի առարկաներ, եւ անուանքը գրուցի :

Ի՞նչ գիտես սարդին վրայ, եզան, միջատի մը, մարախին, ծղրիղին, մըջիւնին, պիծակին, մեղուին, թրթուրին, թիթեռնուկին, շերամին եւայլն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԶԷ.

Հետեւեալ բառից որո՞նք առարկայ մը կը ցուցնեն :

Տուն, սիւրելի, սագ, անխոնջ, ձագ, բադ, տկար, սոսկալի, անհնար, ծով, անձրեւ, աղուոր, ցաւալի, վարդ, զգայուն մորթ, կամաց, մէկտեղ, ծեր, կին, հիւանդ, խոնաւ, տատասկ, կարկուտ, իրիկուն, դպրոց, կակուղ, պինդ, թոյլ, կոյր, թթու, պարտէզ, խոհանոց, գիտուն, թռչուն, հաւկիթ, աղտոտ, նիհար, ճապուկ, աղաւնի, տգեղ, կարմիր, հլու, կանաչ, երիտասարդ, դժուար, դիւրին, ճարտար, անշարժ, ամուլ, թուզ, թութ, ճերմակ, պղպեղ, դեղարան, հանդարտ, առողջ, զրուարթ, դեղին, պարզ, գրիչ, աման, թաղար, դաժան, այլանդակ, կարեւոր, հաղարջ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԶԸ.

Հետեւեալ խօսից մէջ որո՞նք են անուանք :

1. Նաւը հաստատուն է . 2. Իմաստութեան սկիզբը Աստուծոյ վախն է . 3. Մեծն Աղեքսանդր, Մակեդոնացւոց թագաւորը, Պարսից տէրութիւնը նուաճեց . 4. Խաբեբայ մարդէն խորշելու է . 5. Շոգին ու ծուխը թեթեւ են . 6. Մարդիկ եւ կենդանիք կը քալեն . 7. Քացախը բարկ եւ կծու է . 8. Լեմոնը թթու է . 9. Տքէտ մարդն աղքատ է . 10. Պատանին եռանդուն է . 11. Թաշկինակը քառակուսի է . 12. Այս խօսքն իրաւ է . 13. Այս կապոյտ ծաղիկը շատ սիրուն է . 14. Եզոբոս կուզ էր . 15. Այս ծառին տերեւները խիտ են :

Օր . Դաս . — Նաւն առարկայ մնէ եւայլն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԷԹ.

Յետագայ բառերն օրինակե , եւ բաժնե երեք սինակաց անն , անասուն եւ իր :

Պատկերհան . բժիշկ . սոխակ . մատիտ . այծ . տախտակ . կառք . գորտ . ծերունի . բանտարկեալ . աթոռ . գող . ղինւոր . տուն . փղոսկր . դասատու . ծառ . դադաղ . կով . ոչխար . հաւ . հովիւ . աքաղաղ . ախոռապետ . ձի . կառավար . հեղինակ . դիրք . դաշնակ . նուագածու . ռնգեղջիւր . եկեղեցի . խորան . քահանայ . դանակ . պատկեր . խաչ . ապակի . կրակ . խոհարար . սենեակ . կերակուր . գինի . բարեկամ . պտուղ . թուղթ . գրիչ :

ՀՐԱՀԱՆԳ Զ.

Օրինակե եւ անուանքն ստորագծե :

Բնութեան երեք թագաւորութիւնները . -- Աշխարհիս վրայ գտնուող ամէն ստեղծուածք երեք գլխաւոր դասուց կը բաժնուին եւ են . Բուսական . Հանքային եւ կենդանական : Բուսական ըսելով կ'իմանամք բոլոր բոյսերն , ինչպէս ծառ , ծաղիկ եւ խոտ : Հանքային են այն գոյութիւնք որք գտնւին եւ հանքերէն կ'ելլեն , ինչպէս քարերն եւ մետաղները . վերջապէս կենդանի ըսելով կը հասկնամք ամէն շնչաւոր արարածներն , ինչպէս մարդիկ եւ անասունք :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԶԱ.

Յետագայ բառերն երկու սեանց բաժնե . առաջինն ազգականաց , տարիքի կամ սեռի վերաբերեալք . երկրորդք՝ վիճակի կամ արուեստի :

Մարդ . որմնագիր . մանչ . պարտիզպան . քոյր . կաթնավաճառ . պապ . երկաթագործ . կին . եղբորորդի . վաճառական . աշակերտ . երկրագործ . ճարտարապետ . ծեր . երիտասարդ . սպանի . պաշտօնեայ . հօրաքոյր , մօրաքոյր . ջաղացպան . թոռ .

խոհարար . հաւ . աղջիկ . փաստարան . հանի . տէր . զինուոր .
ծառայ . խոհարար . փեսայ :

ՀՐԱՀԱՆԳ 2Բ.

Յետագայ բառից համար զրուցե քե արդեօք գործաւորի՞
կամ արուեստաւորի՞ քե քաղաքական կամ զինուորական պաշ-
տօնէի շանուանք են : Օրինակի համար , նուագածուն արուես-
տաւոր մ'ե :

Նուագածու . լուսանկար . վերակացու . դարբին . գծագրիչ .
ատաղձագործ . ծովակալ . քանդակագործ . սպայ . դատաւոր .
երկրաչափ . հրամանատար . դերձակ . ճախարակագործ . հարկա-
հան . վաճառական . հարկւրապետ :

ՀՐԱՀԱՆԳ 2Գ. (1)

Նշանակե քե յետագայ կենդանեաց որո՞նք կաթնաբոյծ եւ
որո՞նք բուջուան են :

1. Ագռաւ . . . : 2. Առիւծ . . . : 3. Շիկահաւ . . . : 4.
կով . . . : 5. Լորամարգ . . . : 6. Այծ . . . : 7. Արտոյտ .
. . . : 8. Արագիւ . . . : 9. Չղջիկ . . . : 10. Պապկայ . . . :
11. Մուկ . . . : 12. Այծեամ . . . : 13. Ձի . . . : 14. Բու
. . . : 15. Ճնճղուկ . . . : 16. Շիծեռն . . . : 17. Կատու
. . . : 18. Ոչխար . . . : 19. Գայլ . . . : 20. Բաղէ . . . :

(1) Այս՝ ինչպէս այլ ամէն կանոնաւոր դասք՝ առանց նախա-
պատրաստութեան չեն ըլլար . զորօրինակ , հոս հասկցնել հարկ
է աշակերտին թէ ինչ է կաթնաբոյծն ինչ է թռչուն :

ՀՐԱՀԱՆԳ 2Գ.

Նշանակե քե որո՞նք միջատ, պատենաւոր կամ բույա-
տարր են :

1. Գայլաձուկ . . . : 2. Իժ . . . : 3. Քարբ . . . : 4. Օձ
 . . . : 5. Շաճան . . . : 6. Վիշապ . . . : 7. Լեզուաձուկ
 . . . : 8. Մողէս . . . : 9. Աղկեր . . . : 10. Խարաձուկ . . . :
 11. Կրեայ . . . : 12. Չօղաձուկ . . . : 13. Կոկորդիլոս . . . :

ՀՐԱՀԱՆԳ 2Ե.

Նշանակե քե որո՞նք միջատ, պատենաւոր կամ բույատարր
 են :

1. Խեցգետին . 2. մարախ . 3. ձիաստաց . 4. խղունջ . 5. պի-
 ծակ . 6. մրջիւն . 7. թրթուր . 8. ոտորէ . 9. խառնիճ . 10. ծըղ-
 րիտ . 11. գոռելս . 12. թիթեռնիկ . 13. բոռ . 14. խոնջալ . 15.
 ճնճղուկ . 16. ժժմունք . 17. որդ :

ՀՐԱՀԱՆԳ 2Զ.

Նշանակե եք բուսական, կենդանական քե հանքային
 բերք մ'ե : Օր. երկաթը հանքային բերք է :

1. Երկաթ . 2. ճարպ . 3. կանեփ . 4. իւղ . 5. ձու . 6. կաթ .
 7. կողի . 8. գաճ . 9. օղի . 10. ալիւր . 11. մարմարին . 12. սա-
 լաքար . 13. մեղր . 14. բամպակ . 15. ծխախոտ . 16. ոսկի . 17.
 բուրդ . 18. ածուխ . 19. խող . 20. պղպեղ . 21. աղ . 22. կաշի .
 23. փայտ . 24. պղինձ :

ՀՐԱՀԱՆԳ 2Է.

Ֆետազայ անուանց մեջէն ծառն է բուփը զանազանէ :

1. կաղնի . 2. փարդենի . 3. կեռասենի . 4. մրտենի . 5. Թը-

Թենի • 6. կաղամախի • 7. հաճար • 8. առուոյտ • 9. չաղանակենի • 10. լուբիա • 11. յամկենի • 12. չեփորուկ • 13. ազատաքեղ • 14. ցորեան • 15. հաղարջենի • 16. ցարասի • 17. մորենի • 18. նոճի • 19. դկուղ • 20. կնձնի • 21. դափնի :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԶԸ.

Հիմայ տեսած կամ գաղափարն ունեցած բառերովդ նախադասութիւններ շինե գանազան մեւերով՝ ինչպէս նաստատական, ժխտական, եւ այլն, եւ յետոյ զրուցե ինձ քե այն խօսքերուն մեջ որո՞նք են անունները : ⁽¹⁾

ԴԱՍ ԺԷ.

ՎԵՐԱՑԵԱԼ ԱՆՈՒՆ

Կ Ա Ն Ո Ն

30. Գոյականք առարկայից անուանք են, բայց կան գոյականք որոց առարկայն մեր զգայարանաց տակ չիյնար :

Այսպէս ազնուութիւն, յոյս, հրեշտակ, գոյականք են՝ բայց մեր զգայարանաց տակ չեն իյնար՝ այլ միայն մտօք կ'ըմբռնեմք :

31. Այն գոյականք որ մեր զգայարանօք չեմք ըմբռնելը՝ այլ միայն մտօք՝ վերացեալ անուանք են :

(1) Տղայք անմիջապէս ընդարձակ շարադրութեանց չեն կըրնար ձեռնարկել . ի մանկութենէ վարժելու են խօսքեր կազմելու զորս հետզհետէ ընդլայնելով պիտի հրահանգին զբութեան :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԶԹ.

Յետագայ բառից մեջ որո՞նք վերացեալ են եւ որոնք առարկայ մը կը ցոյցնեն :

Յոյս • սեզան • հրեշտակ • բարութիւն • սէր • վախ • ծով • դար • աղբիւր • իմաստութիւն • անապատ • երկինք • զբաղում • ներում • կռիւ • խոստում • ծառ • ծաղիկ • բանտ • սլափ • ըզբօսանք • զօրութիւն • լեռ • կենդանի • շուն • կատու • լուծութիւն • կակիժ • տրտունջ • հաւկիթ • իւղ • լուացք • հրացան • խաղ • տանջանք • որկրամուտութիւն • մեծութիւն • լիճ • կլորութիւն • վառօդ • օր • հոր • անուշութիւն :

Օր • Դաս • — Յոյս վերացեալ անուն է որովհետեւ զգայաբանաց տակ չիյնար :

ՀՐԱՀԱՆԳ Դ.

Յաջորդ վերացեալ անուանց մեջ են առարկայ ցոյցնողները կրնա՞ս գտնել :

Հայրութիւն • մայրութիւն • իմաստութիւն • տգիտութիւն • խորութիւն • աղքատութիւն • հարստութիւն • լուսաւորութիւն • մթութիւն • բարեպտութիւն • թեթեւութիւն • ծանրութիւն • կարմրութիւն • որդեւիրութիւն • ուսումնասիրութիւն • քաջութիւն • բարեկամութիւն • եղբայրսիրութիւն • հլութիւն • բարոյականութիւն • գրութիւն • նկարչութիւն • բանտարկութիւն • բրդնութիւն • մարդկութիւն • թագաւորութիւն • իշխանութիւն • ազգականութիւն • խնամութիւն • պետութիւն :

Օր • դաս • — Հայր, մայր, իմաստուն եւլն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԴԱ.

Հետեւեալ անուններն կրնա՞ս վերացեալ անուանց փոխել :
Աղքատ • հարուստ • տարբեր • գիտուն • մեծ • պղտիկ • չուտ •

լիբր . տգէտ . տգեղ . ծանր . ներկայ . հզօր . գոհ . սուբր . կանաչ . կարճ . ուղիղ . արագ . կարօտ . նեղ . յուսահատ . ողորմած . Աստուած . գեղեցիկ . բանաւոր . փառաւոր . ջերմ . պաղ . կապիկ . ագնիւ . տրտոււմ . շէն . անկիրթ . ցած . յոգնած . թանձր . ըստուար . գէշ . կատարեալ . դառն . խրոխտ . բիրտ . նոր . աշխոյժ :

Օր . Դաս . — Աղքատութիւն , հարստութիւն , տարբերութիւն , եւլն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԴԲ.

Ի՞նչ բառեր կրնաս դնել յետագայ նախադասութեանց մեջ գծիկներուն տեղ :

1. Մայրը տղուն վրայ չատ — ունի . 2. Պէտք է աղքատաց — ընել . 3. Յակօր Յովսէփն իւր միւս զաւկներէն աւելի կը — 4. Դաւիթ — սպանեց . 5. Աստուած — այս աշխարհս — օրուան մէջ . 6. Վարժարանին մէջ — կը սովորուի . 7. Տղան պէտք է հընազանդի դպրոցին մէջ իւր — եւ տանը մէջ իւր — . 8. Ծոյլ տըղան ամենէն ալ — է . 9. Օղը — է . 10. Արեգակը — է . 11. ծռվին ջուրը — է . 12. Տղայ մը պէտք է սիրէ իւր — :

Օր . Դաս . — Մայրը տղուն վրայ չատ սեր ունի եւլն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԴԳ.

Յետագայ բառից մեջէն զանազանէ ծաղիկ , պտուղ , բանջարեղէն , խոտ :

Մանիշակ — խաղող — թրթնջուկ — ծիրան — պրտս — խնձոր — սալոր — կաղամբ — կակաչ — հաղարջ — մեխակ — չահոքրամ — պուս — մոր — պուս — ստեպղին — խորդենի — դեղձ — խաղող — գետնախնձոր :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՂԳ.

Կիզանուտ, մետաղ եւ քար իրարմէ գատե՛ :

Քարածուխ — երկաթ — վանաքար — զառիկ — արջնա-
քար — խճաքար — արծաթ — ծծումբ — զինկ — պաղլեղ —
կապար — կուպր — աղամանդ — կիզահող — մարմարիոն —
կաւ — ոսկի — քարածիւթ — կաւիճ — աւաղ — գաճ — խըս-
տաքար — անաղ — ռետին :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՂԵ.

Յետագայ բառերն օրինակէ երկու սեանց վրայ . բնական
իրբ, արուեստական իրբ :

Փայտ — կտաւ — արեւ — խնձորենի — կարագ — արա-
հետ — կաղնի — բանալի — շաքար — լեռ — դաշտ — ջուր
— գարեջուր — անկան — դերձան — ճամբայ — թան — ցորեն
— կղմինտր — կերպաս — անձրեւ — ճարպ — կօշիկ — եր-
կաթ — արօր — բուրդ — գուլպա — ամպ — պանիր — մար-
մարիոն — աղիւս — մառախուղ — կաթ — փետուր գրիչ —
երկաթէ գրիչ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՂԶ.

Յետագայ բառից համար քսէ քէ՝ նիւթական իր քէ ան-
նիւթ բաներ են : Օրի . քարը նիւթական իր է :

Քար — քաջութիւն — ծառ — գիրք — ծուլութիւն — սը-
տախօսութիւն — վարագոյր — գաւաթ — հուր — ցանգ — հօտ
— կաղամար — բարութիւն — իւղ — ազահութիւն — ընկոյզ
— ձմեռ — խրճիթ — քուն — գթութիւն — բոյն — փոփո-
խամտութիւն — անդունդ — ձանձրոյթ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԳԷ.

Յետագայ բառերն երկու սեանց բաժնէ . գործ կամ վիճակ .
 Բաժանում — հանդիպում — գոհութիւն — առողջութիւն —
 — պար — բարութիւն — պատմութիւն — ջերմ — ընթերցում
 — հիւանդութիւն — խաղ — նայուածք — ուրախութիւն —
 բացակայութիւն — ծախք — արագութիւն — հետեւութիւն —
 յոգնութիւն — աշխատութիւն — ապերախտութիւն — ողորումն
 — անգործութիւն — բարութիւն — սպիտակութիւն — ձկնորսու-
 թիւն — բանտարկութիւն — կարմրութիւն — վախ — խառնուրդ
 — ներկայութիւն — շնորհակալութիւն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԳԸ.

Յետագայ բառերն երկու սեանց բաժնէ . բարի գործ կամ
 յատկութիւն . չար գործ կամ քերութիւն :

Անկեղծութիւն — խայտառակութիւն — գողութիւն — զրթու-
 թիւն — ազահութիւն — աշնուութիւն — սպանութիւն — երախ-
 տագիտութիւն — հաստատութիւն — բարկութիւն — դիւրութիւն
 — բարութիւն — մելամաղձութիւն — ամբռութիւն — կործանու-
 մըն — սիրտանք — հնազանդութիւն — զգաստութիւն — որկրա-
 մոլութիւն — հաւատարմութիւն — հակողութիւն — տկարութիւն
 — անհողութիւն — հայրենասիրութիւն — անփութութիւն —
 քաղաքավարութիւն — մաքրութիւն — անամօթութիւն — աղ-
 քատութիւն — գաղտնապահութիւն — իմաստութիւն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԳԹ.

Հետեւեալ տեղեաց բնակչաց անուանքն ըսէ այսպէս . Գաղ-
 յիոյ բնակիչք գաղղիացի կըսուին :

Գաղղիոյ — Անգղիոյ — Պելճիոյ — Թուրքիոյ — Ռուսիոյ —
 Գերմանիոյ — Վանայ — Տանիմարքայի — Պօլսոյ — Մշոյ — Հռով-
 մայ — Մարսիլիոյ — Իտալիոյ — Բրուսիոյ — Սպանիոյ — Բարիղու-
 — Կարնոյ — Խարբերդի — Եգիպտոսի :

ՀՐԱՀԱՆԳ Ժ.

Հետեւեալ անուանց մեջեն նանանգ՝ աշխարհ եւ քաղաք
իրարմէ գանազանէ :

Վասպուրական — Նորմանտիա — Փորթուգալ — Գուին —
Բիւրակն — Ռուսիա — Զուիցերիա — Արմաւիր — Թունուզ —
Քրիստիանիա — Ստորին Նահանգք — Եդիպտոս — Անի — Աղեք-
սանդրիա — Օտէսա — Վառնա — Շիրակ — Զմիւռնիա — Կեսա-
րիա — Վանտոսպ — Կիլիկիա :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԱ.

Յետագայ բառից մեջեն ծով , գետ , լեռ , լիճ գանազանէ :

Ատլանդեան Ովկիանոս — Արշիպելագոս — Կարմիր ծով —
Պալդիկ — Արաքս — Ուրմիա — Դանուբ — Տիգրիս — Ռէն — Վա-
նայ ծով — Գեղամ — Խաղաղական Ովկիանոս — Կասպից ծով —
Եփրատ — Տղմուտ — Ալպեանք — Կուր — Մասիս — Արագած —
Ալիս — Տաւրոս — Գայլ — Նպատ — Երասիս — Սիմ — Նեղոս :

ԴԱՍԻԺԸ.

Թ Ի Ի

Դու Քի եղբայր ունիս՝ բայց ես չեմ եղբայրներ ունիմ :

Եւ ինչ պարտք ամենէն փափուկներէն մին է :

Նորա շատ կարէր ունի , ինչպէ՛ս նախկներն ալ կարէր չ
լցուած են :

Կ Ա Ն Ո Ն

Երբ մէկ առարկայի վրայ միայն խօսիմք՝ կ'ըսեմք թէ անունն եզակի է , ինչպէս , մարդ , տուն , պարտէզ , նետ :

Երբ մէկէն աւելի առարկայից վրայ խօսիմք՝ կ'ըսեմք թէ անունն յոգնակի է , ինչպէս մարդեր , տուներ , պարտէզներ :

33. Գոյականաց այս յատկութիւնն որով մէկ կամ շատ առարկաներ կը ցուցնեն՝ քիւ կը կոչուի :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՃԲ.

Հետեւեալ բառից որո՞նք եզակի եւ որո՞նք յոգնակի են :

Մարմին . գլուխ . քոյրեր . կին . անձեր . անուններ . պարտէզներ . ջուր . հաց . պանիրներ . կերակուրներ . պտուղներ . սեխ . ելակ . երգեր . հաց . կտորուանք . ողկոյզներ . թաշկինակ . խնձորներ . սալոր . քար . քիթ . գաւաթներ . կաղամարներ :

Օր . Դաս . — Մարմին եզակի է որովհետեւ մէկ առարկայի վրայ է խօսքը . եւայն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՃԳ.

Յետագայ եզակի առակը յոգնակի փոխե (երկու դասեր եւ երկու գայեր) :

ԳԱՌՆ ՈՒ ԳԱՅԼ

Գառնուկ մը կեցեր

Յստակ առուակէն ծարաւը կ'անցընէր .

Գայլ մը ծով բերնով

Կուգայ հոն յանկարծ
 Քաղցէն ըստիպուած
 Բախտ մը բնտնելու :
 Կատղնելով իսկոյն
 Կը կանչէ գառան .
 Ի՛նչ յանդգնութիւն
 Որ կեցեր այդպէս
 Իմին խմելու ջուրըս պղտորես :
 Աստ յանդգնութեան պատիժըդ կ'առնես : —
 Տէր իմ վեհափառ ,
 Գառնուկը կ'ըսէ , ինձ մի բարկանար ,
 Այլ մէյմը հայէ
 Զուրն որ քովէդ դէպ ի վար վազէ .
 Ես քսան քայլով
 Կը խմեմ հեռու հոս քեզնէ վարով :
 Եւ ի՞նչպէս կ'ուզես
 Որ քու խըմելիքդ պղտորեմ հոսկէց : —
 Քեզ քաշէ լեզուդ ,
 Դու կը պղտորես , կանչեց զայն անգութ .
 Աս ալ գիտեմ ես
 Որ անցած տարի զիս բանբասեր ես : —
 Ի՞նչպէս կարելի
 Այդ , ըսաւ գառնուկն , երբ ծնած չէի ,
 Դեռ կաթ կուտեմ ես : —
 Եղբայրդ ուրեմն էր , թէ որ դուն ալ չես : —
 Զունիմ ես եղբայր : —
 Մէկն ապա ցեղէդ պէտք է որ ըլլար :
 Զի դուք ամէնքդ ալ
 Ինձ թշնամի էք , հովիւ , չուն , ոչխար :
 Ես այսպէս գիտեմ
 Եւ հիմայ պիտի իմ վրէժս առնեմ : —
 Գայլն այսպէս վճռեց
 Եւ խածաւ գառնուկն անտառը խոթեց ,
 Հոն լափեց զանի
 Առանց ուրիշ հարցփորձ ատեանի :

Օր. Դաս. — Երկու դառնուկ կեցեր յստակ առուակէ մ'իրենց ծարաւը կ'անցնէին :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԴ.

Խօսքեր շինէ եգակի եւ Յոգնակի Տէր բայիներով սա բառերով :

Դպրոց , քաղաք , գետ , նաւ , արեւ , ջուր , լիճ , աղուէս , գիրք , տերեւ , աշտանակ , փափաղ , ձուկ , համբոյր , կառք , երկինք , դմելին , արձագանք , կին , փոթորիկ , սեղան , եկեղեցի , ժայռ , յոյս , տուն , ծաղիկ , դժուարութիւն , հովիտ , թշնամի , մեղու , բլուր , բանալի , աղբիւր , քարայր , նաւահանգիստ , մանչ , ժամ , հայր , տէր , արքայ , սեպուհ , աւազան , որդիք , հոգի , գերի , մօրեղբայր :

Օր. Դաս. — Մեր գիւղին դպրոցը շատ մեծ է :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԵ.

Եգակի փոխադրէ հետեւեալ ստորագծեալ անուանքն եւ նուցա հետ վերաբերութիւն ունեցող բառերը :

Գրքերն օգտակար են՝ վասն զի մտաց եւ սրտի կրթութեան առատ աղբիւրներ են : Նոցա միջոցաւ ամէնէն ընտիր մարդկանց հետ յարաբերութիւն ստանալով՝ շատ մը տեղեկութիւններ եւ զբօսանք կը քաղեմք : Բայց վնասակար են այն գրեանք , որ առգէտ կամ անղգամ մարդկանցմէ դրուած են . վասն զի կրնան մոլոր դաղափարներ տալ , եւ չարին դէմ պատերազմելով զայն հո մղելու կարողութիւն չ'ունեցողներուն սիրտը կ'ապականեն :

Յաջորդ խօսքերն եգակի վերածելու համար ստորագծեալ բառից մին գեղջէ :

Արեւն ու Լուսինն երկու փայլուն աստղեր են , որ կարծես թէ երկրիս շուրջը կը դառնան , եւ մէյնը տեսանելի եւ մէյ մ'անտես կ'ըլլան : Ասոր ծագել եւ մտնել կ'ըսեմք . արեւն ու լուսինը կրնան միմեանալ ամպերէ կամ լաւարումներէ :

Գարունն ու Աշունը տարուան երկու եղանակներ են . ամէն մէկն երեք ամիս կը տեւէ . զիշերներն ու ցերեկները գրեթէ հաւասար երկայնութիւն ունին , եւ բարեխառնութիւնն ամօք է , այսինքն հաւասարապէս հեռու սաստիկ ցրտերէն եւ սաստիկ տաքերէն :

Երկարն ու արժարը հողէ ելած մետաղք են . մարդիկ զանոնք բանեցնելով ամէն տեսակ գործածական կահեր ու գործիւնք կը շինեն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ձգ.

Բառգիրք նայելով հետեւեալ բառից նշանակութիւնները գրէ :

Անդեայ . — Նախիր . — Երամ . — Վոհմակ . — Վաշտ . — Երամակ . — Զոկ . — Տարմ . — Զոլիր . — Հօրան . — Ճահուկ . — Կաճառ . — Մակաղ . — Գիհ . — Գունդ . — Հօտ . — Ամբոխ . — Հրոսակ . — Ճամբար . — Ժողով :

Ուլ . — Ամիկ . — Թոժիւն . — Գաւազ . — Կորիւն . — Եղնորթ . — Վառեակ . — Մտրուկ . — Քուռակ . — Բոչոյ . — Սկնդուկ . — Կորնակ . — Լակոտ . — Որոջ . — Բուծ . — Խոչքոր . — Յաւանակ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ձէ.

Նշանակէ թէ յետագայ բառից որո՞նք յոգնակի եւ որոնք եղակի են :

1. Գորտին գլուխը տափակ է , աչքը փայլուն են , չորս ոտք ունի՝ որոց ետեւի երկուքը շատ երկար են : 2. Մեղուն չորս թեւ եւ մէկ խայթոց ունի : 3. Կովերուն , ոչխարներուն եւ այծերուն կճղակներն երկուքի բաժնուած են : 4. Ամպերն երկինքը

կը ծածկեն , անձրեւ պիտի գայ : 5. Այս աշակերտս իւր դասերն աղէկ գիտնալուն համար վարձատրուեցաւ : 6. Բարի տղայ մը ծնողքը կը յարգէ : 7. Գասատուն առաջին կարգի աշակերտաց դաս մը կուտայ : 8. Այսօր օդը գեղեցիկ է :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԸ.

Եզակի եւ յոգնակի անուանց ցուցակներ շինէ :

1. Որքան թռչունները մեզ օգտակար են . 2. Սոխակը շեռասակար որդերուն եւ միջատներուն անհաշտ թշնամին է . 3. Որին մարախները կ'որոսայ . 4. Յոպոպն երիզները կը կլլէ . 5. Տղայք՝ մի սպաննէք թռչունները , որ մեր հունձքը կը պաշտպանեն . եթէ թռչունք չ'ըլլային մեք ոչ ծառ , ոչ աունկ , ոչ բանջարեղէն , ոչ ցորեան , ոչ ընկոյզ եւ ոչ կեռաս կ'ունենայինք . 6. Քանզեալ բոյնէ մը ի՞նչ կը մնայ , բայց միայն օգտակար օժանդակներ մեռուցած ըլլալու չարագործութիւնն՝ եւ անդթութեան խղճի խայթը :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԹ.

Հետեւեալ ճրահանգն օրինակէ , եւ բառից նշանակութիւնը սովորելով սերտէ :

1. Զինուոց չկահիւն . 2. Բոցոյ ճարճատիւն . 3. Զրոյ մէջ ինկած մարմնոյ ճողփիւն . 4. Անձրեւի շառաչիւն . 5. Անւոց շաչիւն . 6. Զանգակին զօղանջիւն . 7. Պատերազմի խօշիւն . 8. Ոտից թնդիւն կամ տոփիւն . 9. Գետին խոխոջ . 10. Առուակին կարկաջ . 11. Տերեւոց սօսափիւն . 12. Անտառաց խարշափ . 13. Խարտոցին խոնափիւն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԱ.

Օրինակէ եւ յետագայ բառերէն ընտրութեամբ դիր կետերուն տեղ . պետք է որ ամենքը յոգնակի ըլլան :

Տետրակ , ոչխար , տանիք , աշուն , գրիչ . — անտառ , մարդ , զանգակատուն , օրէնք . — գարուն — գառնուկ , քերիչ — երկիր — գայլիկոն :

Անհոգ աշակերտը կը կորսնցնէ իւր . . . եւ իւր . . . : —
 Ատաղձագործը կը տանի իւր . . . եւ իւր . . . : — . . . ք կը
 ձարակին . . . վրայ : — Արագիւր միշտ իւր բոյնը կը գնէ . . .
 եւ . . . գագաթներուն վրայ : — Ասուին . . . բուրդովը կը
 շինուի : — Սարեակները մեր . . . ք կը հասնին . . . սկիզբը
 եւ մենք կը հեռանան . . . ժամանակ : — Պէտք է հնազանդիլ
 . . . — Կաղնին . . . զարդն է :

ԴԱՍ ԺԹ.

Յ Ո Գ Ն Ա Կ Ի

Քանի՞ գիրք ունիս դու . — Ես չատ գրքեր ունիմ : — Քա-
 նի՞ մատիտ ունիս : — Մատիտներս կորսնցուցի : — Իւր պտուղ-
 ներէն հատ մը տայ ինձ : — Իսահակայ որդին բազմաթիւ որդիք
 ունեցաւ :

Կ Ա Ն Ո Ն

34. Եղակի բառ մը յոգնակի ընելու համար, մէկ
 վանկ ունեցող անուանց վրայ աւելցնելու է՝ էր, չատ
 վանկ ունեցողներուն վրայ՝ նէր ⁽¹⁾ :

Ձի, գորտ . — ձիեր, գորտեր : Պարտէզ, ծաղիկ . — Պար-
 տէզներ, ծաղիկներ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԺԱ.

Ի՞նչ է ճետեւեայ բառից յոգնակին :

Եղբայր, քոյր, աշկերտ, զինուոր, սակրաւոր, փող, կա-

(1) Աշխարհաբանի մէջ սովորական յոգնակին էր կամ նէր
 ծայրայանգով կը կազմուի . բայց անհնար է ամէն բառ այսպէս
 յոգնակի ընել, ուստի չատ անգամ մեր հին լեզուին օրինաց
 դիմել հարկ կ'ըլլայ : Գասատուն զանոնք ըստ տեղւոյն բացատ-
 րելու է աշակերտաց :

ւիճ , մեկան , թուղթ , թուր , դասաւորու , աւազ , գրիչ , զմեկին , ճաշ , նետ , տուն , յաղթութիւն , պատերազմ , սուր , պառաւ , անօթութիւն , վէպ , դիր , պատմութիւն , ուղղագրութիւն , գին , վանկ , բառ , բազ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԶԺԲ.

Ի՞նչ է նետեալ աճուանց եզակին :

1. Մայրեր , տղաներ կամ տղայք , մարդեր կամ մարդիկ , պարտէզներ , այգիներ , ձիեր , եղեր , գոմէշներ , էշեր , ցուլեր , տետրակներ , բարեկամներ եւ թշնամիներ • — 2. Մեծերն ու պզտիկները կը սիրեն այն առաքինի ծերունիները • — Իշխաններն ալ աղքատաց պէս պիտի մեռնին • — 4. Ամէն տերեւները , ծաղիկներն եւ բնձիւղները պիտի թողնին թափթփին • — 5. Առաքինիները սիրելի են . վատ անձերը չատ վտանգաց կը պատահին • — Տղայք մութէն վախնալու չեն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԶԺԳ.

Յետագայ պատմութիւնն յոգնակիի փոխադրե (երկու ազնաւներն ու երկու աղուէտներն) :

ԱԳՌԱԽՆ ՈՒ ԱՂՈՒԷՍԸ

Ագոաւը ծառի մը վրայ թառեր էր՝ կտուցին մէջ պանրի խոշոր կտոր մը բռնելով . վարպետորդի աղուէսը հոտն առնելով նմա մօտեցաւ եւ յարգանքօք ողջունելով զնա « Տէր իմ , ըսաւ ակնյաժութեամբ , ծառայ եմ ձեր աղւորութեան • ատ ի՞նչ անանման փետուրներ՝ ի՞նչ չգտնուած կերպարանք է • — Իրաւ որ եթէ ձայնդ ալ փետուրներուդ պէս աղւոր է , նմանդ չկայ աշխարհիս վրայ » :

Ագոաւն այս խօսքերը լսելով՝ ուրախութենէն չէր կրնար ինքզինքը բռնել • « Սըւոր ձայնս ալ լսեցնեմ եւ տեսնէ » կըսէր :

Բայց իւր խոշոր կտուցը բացածին պէս՝ պանրի կտորը վար ինկաւ, մէկէն աղուէսը յափշտակեց, լալիեց դայն եւ ծաղրելով մ'աւելցուց : « Պարոն ագռաւ, ուրիշ անգամ այդպէս անխելք մ'ըլլար, քեզ ամէն անուշ խօսողներէն մի խաբուիր . այդ պանրիդ կտորը տուած դասիս փոխարէն սեպէ . մնաս բարով » : Ագռաւն երդուընցաւ, թէպէտ քիչ մը ուշ, որ անգամ մ'ալ այսպէս չխաբուիր :

Օր . Դաս . — Երկու ագռաւ ծառի մը վրայ թառեր էին, եւ իրենց կտուցին մէջ եւայլն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԶԺԴ.

Աշակերտն օրինակի եւ սովրի ճետեւեալ խօսքերը :

1. Գառնը կը մայէ . 2. Կովը կը բառաչէ . 3. Ձին կը վրնջէ կամ կը խխնջէ . 4. Էշը կը զռայ . 5. Շունը կը հաչէ . 6. Կատուն կը մլաւէ կամ կը նուայ . 7. Խոզը կը խռնչէ . 8. Աքլորը կը կակաչէ . 9. Հաւը կը գոգռայ . 10. Վառեակը կը բբէ . 11. Սագը կը չչէ . 12. Բազը կը գանչէ . 13. Հնդկահաւը կը գլգլայ . 14. Տատրակը վուվու կընէ . 15. Աղաւնին կը մնչէ . 16. Սոխակը կը գեղգեղէ . 17. Քնարիկը կամ դեղձանիկը կը դայլայլէ . 18. Ծխաը կը ճռուողէ . 19. Արծիւը կը գոչէ . 20. Գայլը կ'ոռնայ . 21. Առիւծը կը մոնչէ . 22. Եղջերուն կը կոնչէ . 23. Գորտը կը կարկաչէ . 24. Մուկը կը չչէ . 25. Օձը կը սուլէ կամ կը չչէ . 26. Ծիծառնը կը ճչէ . 27. Ագռաւը կը կոչէ . 28. Ճանճը կը բզզայ . 29. Արջը կը խառնչէ . 30. Յոււր կը պոռոչէ . 31. Լակոտը կը թընծկայ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԶԺԵ.

Եզակիի վերածե .

Կապիկներն ամէն կենդանիներէն աւելի մարդկանց հետ նմանութիւն ունին . իրենց կազմութեան մէջ ալ գրեթէ մարդու կը նմանին . իրենց աշխուժութիւնն եւ զուարթութիւնն ամենուն

ծանօթ են , շատ անգամ կրնան կրթուիլ եւ չէ թէ միայն զմեզ իրենց խաղերով կրնան զբօսցնել՝ հապա նաեւ ծառայութիւն կը մատուցանեն մեզ :

Նոքա ընդհանրապէս անվնաս են . շատ զայրացնելու չէ , վասն զի կոյրզկուրայն կրնան երեսի վրայ նետուիլ եւ ճանկըռտել ալ : Սովորաբար պզտիկ սուլելու ձայն մ'ունին , որով իրենց կիրքը կը յայտնեն : Տաք եւ անտառոտ երկիրներու մէջ կապիկները շատ կը գտնուին եւ կը զուարթացնեն անտառներն իրենց խաղերով , կը ցատկեն ծառէ ծառ . կը կտրեն եւ կ'ուտեն ընկուզներն ու կաղինները . ուտելէն առաջ այնպիսի ծամածռութիւններ կ'ընեն , որոց առջեւ անհնար է մարդ չի խնդայ :

Բայց կապիկներն ոչ փղի չափ խելահաս , ոչ ուղտին չափ խոնու են : Մինչեւ հիմայ մարդիկ մեծ օգուտ մը քաղած չեն անոնցմէ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԶԺԶ.

Կետերուն տեղ եգալի կամ յոգնակի դիր ըստ պարագային :
 Ծառ մը . . . — Հրաշակերտ մը . . . — Դղեակ մը . . .
 — Պարգեւ մը . . . — Հօրեղբորորդի մը . . . — Որթ մը . . .
 — Դոյլ մը . . . — Ուխտեր . . . — Խողովակ մը . . . —
 Մազեր . . . — Վրձին մը . . . — Սայլեր . . . — Զուկ մը
 . . . — Սիւներ . . . — Ծոյլ մը . . . — Հրաժեշտ մը . . .
 — Շէնք մը . . . — Եկեղեցիներ] . . . — Խրճիթ մը . . . —
 Զայներ . . . :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԶԺԵ.

Կետերուն տեղ յետագայ բառերն ընտրութեամբ դիր :
 Խարոյկ — չուռ — պահապան — գառնուկ — գայլ — հօտ —
 ոչխար — թչնամի — :

Լերանց վրայ աստ անդ կը տեսնուին վառած . . . հովիւներն են որ իրենց . . . արածելէն վերջն երեկոյեան ճաշը կը

պատրաստեն : Այն ատեն . . . ը մայելէ կը դադրին եւ . . . ը
բնաւ աղմուկ չեն հաներ : Գիշերը . . . ը իրենց տիրոջ մօտ կը
պառկին . բայց բնաւ չեն քնանար գայլերէն զնա պաշտպանելու
համար՝ դռներուն այն . . . էն որք ստէպ չըջակայից մէջ կը
թափառին : Եթէ ամենաթեթեւ վտանգ մը հասնի , այս . . . ը
կ'արթնցնեն իրենց տէրերը եւ . . . ը կը փախչին :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԺԸ.

Յետագայ խօսքերն յոգնակի վերածէ :

1. Եղբայրս բարեկամս է : 2. Շողոքորթութիւն մը ստախօ-
սութիւն մ'է : 3. Կաքաւը թռչուն մ'է : 4. Շունը հաւատարիմ
կենդանի մ'է : 5. Այս ճաշը խնջոյք մ'է : 6. Մազը խողովակ
մ'է : 7. Աշխատութիւնը խրտուիլ մ'է ծոյլին համար : 9. Կաղ-
նին ծառ մ'է : 10. Յորեանն երկրագործին վարձատրութիւնն է :
11. Պատերազմն աղետք մ'է : 12. Դասատուն առաջնորդ մ'է :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԹ.

Յետագայ խօսքերն ամբողջացուի հինգ յոգնակի բառերով :
Ծաղիկ , ծառ , կամ բանջարեղեն :

Դաշտին մէջ կը տեսնեմ

Պարտիզին մէջ կը տեսնեմ

Անտառին մէջ կը տեսնեմ

Բանջարեղինաց պարտէզին մէջ կը տեսնեմ

Ծառաստանին մէջ կը տեսնեմ

ԴԱՍ Ի.

80 Գ

ԿԱՆՈՆ

35. Բառ մ'երբոր որոշեալ մտքով գործածուի, ինչպէս՝ եղբօրս Կանն, դրացւոյդ Յն՝ ծայրը Յօդ մը կ'առնու լ կամ Կ. երբ անորոշ ըլլայ Յօդ չ'առնուր : (1)

ՀՐԱՀԱՆԳ ՃԻ.

Հետեւեալ բառից որո՞նք որոշեալ՝ որո՞նք անորոշ են :

Կատու, ձի, տուն, բոյն, հաւ, թռչուն, դուռն, տղան, հայր, մայր, եղբայր, քոյրը, անառակ, հանդարտ, մարմին, ճակատ, շուրթն, ակռայ, մազը, ուս, ականջը, սիրտ, փորը, անդամ :

Օր. Դաս. — Կատու՝ անորոշ է, որովհետեւ յօդ չ'է աւելցած ծայրը եւն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՃԻԱ.

Հետեւեալ բառից մէյմեկ յօդ դիր :

Խաչ, եկեղեցի, խորան, վարդ, նոճենի, սոխ, խունկ, շունչ, սեխ, խմոր, գրիչ, տուն, խաչխաչ, չամիչ, տախտակ, մոխիր, ձագ, ձմերուկ, նուռն, թուրթ, խնձոր, տանձ, յու-

(1) Կ կը գրուի երբ բառը ձայնաւորով կը յանգի կամ յաջորդ բառը ձայնաւորով կ'ըսկսի. ուրիշ պարագայից մէջ լ կը գործածուի :

հապ , կանոն , քաջախ , արիւն , լեզու , լուսին , լապտեր , աւել , սալոր , ալիւր , ձի , վարդենի :

Օր . Դաս . — Խաչը , եկեղեցին , եւն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԻՔ .

Տառ մը փոխելով բառը փոխել :

Հորթ . — Հայր . — Քարտէղ . — Վարժապետ . — Խումբ . — Տուն . — Գիրք . — Գիրգ . — Յոյս . — Խաղ . — Դառն . — Թաղ . — Հոր . — Յարասի . — Դկուղ . — Յարգ . — Զարմ . — Խոր . — Նաւ . — Մարդ . — Փռչ . — Յարկ . — Յեղ . — Խիտ . — Թուրթ . — Անշարժ . — Դաժան . — Գոգ . — Սուր . — Ամօթ . — Գայլ . — Քաւութիւն . — Բարդ . — Տետրակ . — Նուռ :

Օր . Դաս . — Հորթ—Մորթ . — Հայր—Ծայր : եւլն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԻԳ .

Հետեւեալ բառից որոնց շ բնական է , որոնցը յօղ :

Ձին , տուն , եկեղեցին , զմելին , անկողին , մեղրն , հացն , լուսին , կանոն , սալորն , աշխարհն , աստղն , աղքատն , ոլոն , սալլապան , աման , ալիւրն , քթան , անքան , բժիշկն , բաժակը , ձուկը , փիղը , հովիւը , մատեան , մելան , թանաքն , թանաքաման , դուռն , կօշիկն , մածուն , պղպեղն , հացն , դիտուն , սառն :

Օր . Դաս . — Ձին՝ և Յօղ է , որովհետեւ բառը ձի է . — Սառն՝ և բնական է եւայլն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԻԳ .

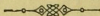
Նախադասութիւններ շինե՛լ յօղով եւ առանց յօղի գործածելով վերի բառերը :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԻՆ.

Ի՞նչ տարբերութիւն կայ հետեւեալ խօսից մէջ :

1. Մարդէ չվախնար , մարդէն չվախնար . 2. Թուղթ տուր ինծի , թուղթը տուր ինծի . 3. Միշտ ստակ կը կորսնցնէ , միշտ ստակը կը կորսնցնէ . 4. Ձայն լսեցի , ձայնը լսեցի . 5. Նամակ գրեց , նամակը գրեց . 6. Միջրան պարտիզպանի տղայ էր , Միջրան պարտիզպանին տղան էր . 7. Առխակ չ'լսեցի բնաւ , սոխակ կը չ'լսեցի բնաւ . 8. Կրնա՞ս նամակ գրել , կրնա՞ս նամակը գրել . 9. Եղբայրդ գիրք կարդաց , եղբայրդ գիրքը կարդաց . 10. Ես հաց կուգեմ , դուն ջուր կուտաս . ես հացը կուգեմ , դուն ջուրը կուտաս :

Օր . Դաս . — Մարդէ չվախնար՝ բնաւ մէկ մարդէ չվախնար ըսել է . մարդէն չվախնար՝ ըսել է չվախնար այն մարդէն որուն վրայ խօսուած է :

ԴԱՍ ԻԱ.

ՊԱՇՏՈՆ ԱՆՈՒԱՆ . — ԵՆԹԱԿԱՅ

Հոն կը հեծէ քուած աչիւն ,
Շիրմին մօտ ձէռն անյոյս տըքայ ,
Եւ ~~աչառնէն~~ կո՛յր ի ծնէ՝
Դռնէ ի դուռ հաց կը մուրայ :

Կ Ա Ն Ո Ն

36. Անուն մը կրնայ նախադասութեան մը ենթակայն ըլլալ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԻՁ.

Հետեւեալ նախադասութեանց մեջ որո՞նք են ենթակայ եղող բառերը :

- Աստուած ստեղծեց բոլոր աշխարհս . 2. Մտոր պտղատու է . 3. Պետրոս կոտրեց իւր զրացւոյն ապակիները . 4. ձանձը , մոծակը՝ բզէզն եւ թիթեռնիկը մարդուս բնաւ օգուտ չունին . 5. Կարիճը չատ վտանգաւոր միջատ մ'է . 6. Արծիւը գիշատող թռչուն է . 7. Ջարուհի եւ Տիգրանուհի շարունակ կաշխատին . 8. Ձին ընտանի կենդանի է :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԻԷ.

Կապուտ օդին մէջ երգելով թեթեւ
 Զրւարթ թռչնակիկ լայնէ զոլաթեւ .
 Եւ հարթ ծովերու յասպարէզ անաստ
 Կարօտ նաւաստին պարզէ զառաքաստ :

Հետեւեալ հարցմանց պատասխաններ գրե եւ ըսե քե որո՞նք են ենթակայք :

Ո՞վ ստեղծեց դքեղ : —

Ո՞րն է քու հայրենիքդ . —

Ինչ կը պարտիս ծնողացդ . —

Ի՞նչ կը պարտիս եղբարցդ . —

Ի՞նչ կը պարտիս ազգականացդ . —

Ի՞նչ կը պարտիս ամէն մարդու : —

Որո՞նք են Տակաստանի մեծ լճերը՞, — գետերը, — լեռները : —

Ի՞նչ է բնական քաղաքիդ անունը, — թաղի՞ն, — փողոցին : —

Ինչո՞վ կը շինեն գինին, սերն եւ մածուցը : —

Ի՞նչ է կարգացած գիրքդ : —

Ջրհեղեղէն ո՞վ աղատեցաւ : —

Բարեկոնի աշտարակն ո՞րք շինեցին : —

Յովսէփին հայրն ո՞վ էր :

Օր. Դաս . — Աստուած ստեղծեց զիս . եւայլն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԻՐ.

Դիր մ'աւելցնելով յաջորդ վանկին սկիզբն երեքական բառ. կազմեա եւ նշանակութիւնը բովը գրե :

աց . . . — ոյս . . . — ուն . . . — ոյն . . . — իրք . . .
 — արք . . . — ար . . . — եր . . . — ահ . . . — ալ . . .
 — աղ . . . — ան . . . — ուղ . . . — այր . . . — ուչ . . .
 — առ . . . — այլ . . . — ող . . . — ոյր . . . — ատ . . .
 ոց . . . — անձ . . . — ետ . . . — ուր . . . — արմ . . . —
 այ . . . — աճար . . . — ուք . . . :

Օր. Դաս . — Բաց . թաց . հաց . — բոյս . լոյս . յոյս . եւլն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԻԹ.

Յաջորդ բառերն իբր ենթակայ գործածե մեյմէկ նախադասութեան մեջ :

Ձուկ , դանձ , տանձ , կօշիկ , դեղձանիկ , օձ , չամիչ , խալող , մոխիր , զրիչ , խրատ , խմոր , խունկ , սելս , ձմերուկ , վանդակ , վահան , վերարկու , վարդենի , մուկ , մկրատ , դաւադան , կացին , մաղ , արտուտ , գոմէշ , կարկուտ , հաց , դատաւոր , դարբին , ցերեկ , արմատ , ասեղ , դանակ , կարոս , ցուցակ , թռչնիկ , նաւանտի , առագաստ , հրեշտակ , ծաղիկ , մրրիկ , ամպ , հայրենիք , պատկեր , փռչի , թագաւոր , չուք , աչք , տարի , աւերակ , սիւն , տաճար :

Օր. Դաս . — Ձուկը մենդարար ուտելիք մ'է , եւայլն :

ԴԱՍ ԻԲ.

ՊԱՇՏՈՆ ԱՆՈՒԱՆ . — ԽՆԴԻՐ

Հայրս շատ գոն է իմ աշխատութեան :
 Զաւեհին եղբայրը հիւրնդցած էր :
 Իրիկուան օդը գոլ կըլլայ :
 Որո՞նք են ամենէն ազնիւ մարդիկ :

Կ Ա Ն Ո Ն

34. Անունը ստորագելի կըլլայ է կամ է՝ բառերով :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԼ.

Որո՞նք են յետագայ խօսից մեջ է կամ է՝ բառերով իբր ըս-
 տորոգելի գործածուած անուանք , որո՞նք են վերադիրք :

Այդ ծառը կաղնի է . Արեգակն աստղ մ'է . Առանձաւ արի
 զօրապետ մ'էր . Այս աղջիկը քոյրս է : Տգիտութիւնը հպարտու-
 թեան քոյրն է : Գինին ծերոց կաթն է : Շուշանն անմեղութեան
 նշանն է . մանիշակը համեստութեան : Այս տղայն աշակերտ է .
 ձշմարիտ բարեկամք թանկագին գանձեր են :

Օր. Դաս . — կաղնի անունը ծառ, անուան ստորոգելի է :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԼԱ.

Մէյմէկ անուն յարմարցուր յետագայ խօսից մեջ է կամ
 է՝ ով ստորոգելի մը կազմելու համար :

1. Աստուած . . . 2. Ամէն մարդու վերջը . . . 3. Նարինջը . . . 4. Նպատ երեւելի . . . 5. Գաղղիացիք աշխարհիս ամենէն . . . 6. Փիղը ցամաքային կենդանեաց մէջ ամենէն . . . 7. Առաքինութիւնն ամենուն . . . 8. Երկիրը . . . 9. Շուները մարդոց . . . 10. Թռչունները զԱստուած կը . . . 11. Հովուի մը շունը հօտին . . . : —

Օր. Դաս . — Աստուած ողորմած է . — Ամէն մարդու վերջը մահ է :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԼԲ.

Յետագայ խօսքերը կրնա՞ն է կամ է՞ն ոլ մեյմէկ նախադասութեան ստորագելի ընել :

Լուսին , աստղ , արծաթ , արեւ , երկինք , մոլորակ , լեռ , երկիր , երկաթ , արոյր , պողպատ , անագ , արծաթ , անձրեւ , կարկուտ , ամառ , դարուն , տաքութիւն , դալ , աղուէս , կապիկ , կատու , առիւծ , շուն , արջ , մուկ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԼԳ.

Ուղղե՛ հետեւեալ սխալ նախադասութիւնները :

Հայրս եւ մայրս ինծի ծեծեց . Ակռաներդ որչա՛փ ձերմակ է . Քոյրս եւ եղբայրս անառակութիւն կընէ . Ինչո՞ւ չեն աշխատիր քոյրդ . Դասատուս զիս պատժեցին դասերս չգիտնալուս համար . աշխատեցէ՛ք , սիրելի քոյրս , որպէս զի դու ալ չպատժուիք : Ո՞վ կրնայ հասկնար անոր ըսածները . — Գեմ կընար կոր լսեր ձայնդ . — Խմելու ու ուտելու համար միայն աշխարք եկած չենք :

ԴԱՍ ԻԳ.

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆՔ ԱՆՈՒԱՆ

Յովսէփ՝ Յակոբայ որդին՝ անյիշաբար էր . — փարաւոն՝ Եփայտոսի բագաւորը՝ զինքն իրեն պաշտօնեայ ընտրեց . — Եփրատ գետը դրախտին մեջէն կ'անցնէր :

Կ Ա Ն Ո Ն

38. Անունն առանց է կամ՝ Էն բայից ալ կրնայ դորժածուիլ ուրիշ անուն մը սահմանաւորելու համար . բայց այն ատեն նախադասութիւն կը չկազմէր :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԿԳ.

Հետեւեալ անուանց քով մէյմէկ անուն դի՛ր որ անոնց միտքը սահմանաւորէ կամ որոշէ :

1. Ս. Ներսէս . . . շատ աղքատանոցներ չինեց . 2. Ներոն . . . անգութ էր . 3. Արուսեակ . . . առաւօտուն կը փայլի . 4. Տրդատ . . . Հռէին յաղթեց . 5. Նոյ . . . Այրարատ . . . ան վրայ իջաւ . 6. Սողոմոն . . . ն երեւելի էր իւր իմաստութեամբ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԼԵ.

Հետեւեալ խօսից մէջ որո՞նք են սահմանաւորող անուններն .

1. Դաւիթ մարգարէն սաղմոսները գրեց . 2. Միհրան եղբայրըդ դեռ դպրոց չ'եկաւ . 3. Ասիինէ քոյրդ շատ զգօն է . 4. Միջերկրական ծովը որչա՛փ մեծ է . 5. Աս տղան իւր Տիգրան բա-

բեկամին վրայ կը գանդատի • 6. Քողմապոս նաւապետն Ամերիկան գտաւ • 7. Կատարինէ կայսրունին արիասիրտ կին մ'էր • 8. Ո՞ր գետին քով շինուած է Տիգրանակերտ քաղաքը • 9. Լուկուլիոս զօրապետը կեռասներն Եւրոպա բերաւ :

Օր. Դաս • — Դաւիթ ո՞ր մարգարէին վրայ խօսք ըլլաւ կը յայտնէ , ուստի մարգարէ բառին միտքը կը սահմանաւորէ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԼԶ.

Ի՞նչ սանմանաւորոյ բառերով կրնաս գործածել նետեւեայ անուանքը :

Կրակ , բազմութիւն , երկիր , արեւ , հաց , ջուր , վարունգ , նամակ , երկաթ , սիրտ , մահ , հայրենիք , պատմութիւն , բերան , ձայն , պատ , փողոց , գլուխ , գլուղ , գանձ , տենդ , գըլխարկ , ոչխար , ծառ , հունձ , առողջութիւն , բարկութիւն , ծուլութիւն , թռչուն , թշնամի , սենեակ , պարտէզ , անկողին , զրիչ , մատիտ :

Օր. Դաս • — Ածուծի կրակ , փայտի կրակ , սաստիկ կրակ , եւն :

ԴԱՍ ԻԴ.

Դ Ե Ր Ա Ն Ո Ւ Ն

Վաղինակ աս գիրքն եղբօրդ տուաւ եւ չէապասպրեց որ չա՞յ մարդը պահէ , բայց ի՞նչ մտիկ չըրաւ եւ յանդիմանօրի պիտի վաղինակէն :

Դպրոց կերթայ եւ անկէ կը դառնայ :

Վ Ա Ն Ո Ն

39. Դերանունը (անուն տեղ) բառ մ'է որ Անուն տեղ կը գործածուի :

ՀՐԱՀԱՆԳ ձԼԷ.

Ա. Յցուր ինձի հետեւեալ խօսքերուն մէջ Դերանունները :

Բ. Նոցա տեղ Անունը դիր :

1. Թագաւորն եւ նորա զինուորները տեսայ . 2. Սաթինիկ եւ նորա քոյրը Հռիփսիմէ դպրոց գացին . 3. Տեսա՞ր այն մարդն որուն որդին իմ աշակերտս է . 4. Հայրն իւր որդին անիծեց . 5. Քոյրդ իւր նոր հանդերձները հագաւ . 6. Մայրն իւր աղջիկը կը խնամէ . 7. Վարժապետն իւր ստահակ աշակերտը կը պատժէ . 8. Արշակ իւր մառանին մէջ շատ գինի ունէր եւ ամէն օր ինքն եւ իւր ծառայք կը զինովնային :

Օր. Դաս. — Նո՞րա Դերանունն է եւ Թագաւոր բառին տեղ դըրուած է : Փոխանակ ըսելու՝ Թագաւորն եւ Թագաւորին զինուորները տեսայ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ձԼԸ.

Հետեւեալ նախադասութեանց մէջ Անուն տեղ Դերանուն գործածէ :

1. Սաթինիկ եւ Սաթինկան մայրը պտտել գացին . 2. Սաթինիկն ո՞ր է . Սաթինկան քոյրն ինձի հետ դասընկեր է . 3. Թուաբանութիւնը շատ օգտակար գիտութիւն մ'է , եւ թուաբանութեան կանոններն անփոփոխելի են . 4. Տրդատ եւ Տրդատայ քոյրերը կը ճանչե՞ս . 5. Վահանին օգտակար գիրք մը տուի եւ Վահանին ըսի որ եթէ լաւ աշխատի , Վահանին աւելի շատ գրքեր կ'ուտամ . 6. Տունն եւ տան ամբողջ կարասիքն այրեցան . 7. Տեսայ տղան եւ տղուն մայրը . 8. Տիգրան եւ Տիգրանայ ծառաները մեր տունն եկան :

Օր. Դաս. — Սաթինիկ եւ Նո՞րա մայրը պարտէ՞ք գացին :

Հետեւեալ բառերով նախադասութիւններ շինե մեջը մէյմէկ Դերանուն գործածելով :

Թռչուն , անասուն , այգի , կապիկ , կով , ձի , եղ , աղուէս , պարտիզպան , մարդ , ոտք , ձեռք , եղունգ , ծաղիկ , սոխ , կակաչ , յասմիկ , վարդ , մանիշակ , շուշան , հանք , երկաթ , ոսկի , պղինձ , արծաթ , դպրոց , աշակերտ , մեջան , գիրք , սեղան , տետրակ , թուղթ , մատիտ , գրիչ , գրչակալ , թագաւոր , կայսր , հրեշտակ :

Օր. Դաս. — Թռչունը կ'երգէ , կը լսեմ զայն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԽ.

Ի՞նչ սխալներ կան հետեւեալ խօսից մեջ :

Աչկա կը ցաւի կոր . Ամէն իժիր փողոց կելլաս . Ձուն կուգայ կոր . Աս մարդը ես կը ճանչնամ . եղբօյրերդիս չաա խելացի է Սենեակին մէջ օխթը մարդ կար . Աչլըներս սառեցաւ . Արջիւ կուգայ կոր . Աս աղջիկը աշխատասէր է . Երեք թերթի խնտար թուղթ ունիմ . Էմմէն ատեն կլոխս կը ցաւի . Ախպարս ահառակ է , բայց չատ կտրիճ է . Գաւաթ մը ջուր պեր . Պակը մաքրեցի . Կտոր մը հաց ճարթեցի . Վուր բախլըտեցաւ :

ԴԱՍ ԻԵ.

Ա Ծ Ա Կ Ա Ն

Վարդը հարէր Է , Շուշանը ճերմէ , Տերեփուկը հապտա , Խուտը հանաւ , Մելանը հեւ , Արեւը լուսաւոր , Շաքարն ահաւ , Ինչո՞ւ Կարէր վարդան կըսուի . Արայ գեղեցիկ :
Մուշեղ մի մ'ունէր ճերմէ :

Կ Ա Ն Ո Ն

40 Կան բառեր որ առարկայ մը չեն ցուցներ՝ այլ առարկայի մը ինչպիսի ըլլալը . նոքա Ածական կը կոչուին : Բառի մ'ածական ըլլալն անկէ կը հասկցուի որ կրնանք քովը բռնել կամ հարկել դնել . — Այսպէս ածական է , որովհետեւ կրնանք զրուցել , առնել բան մը , առնել մարդ մը :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԽԱ.

Ի՞նչ ածականներ յարմար կը դատես իետեալ անուանց քով դնելու . նոցա համին , հոտին , չափին , ճեւին , շօշափման , եւ այլն նայելով :

Նարինջ . — վարդ . — մարդ . — թռչուն . — ոչխար . — աղուէս . — մըջիւն . — գիրք . — ծերեր . — երկիր . — լուսին . — արեգակ . — մոլորութիւն . — պատմութիւն . — ծուլութիւն . — աշխատութիւն . — աղամանդ . — թուղթ . — կրակ . — առիւծ . — վազր . — օդ . — սնդիկ . — տանձ . — հաց . — բանտ . — բոյս . — վարդ . — գարուն . — աշուն . — հով . — սեղանատուն . — առաքինութիւն . — պարտէզ . — շոգենաւ . — ծով . — գետ . — ջուր . — մեղան . — տղայ . — հիւանդ . — երկաթ . — կրակ . — սուր :

Օր . Դաս . — Նարինջը դեղին , համեղ , հոտաւետ , կըր պըտուղ մնէ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԽԲ.

Ո՞ր անուանց քով յարմար կը դատես դնել իետեալ ածականները :

Հեղ , փայլուն , խուլ , կըր , մունջ , խենթ , բանական , օգտակար , աշխատասէր , կարմիր , կանաչ , դեղին , խորամանկ ,

հենգաւոր , ստախօս , բարի , չար , գեղեցիկ , հոտաւէտ , պայծառ , մթին , նուրբ , ահարկու , սոսկալի , տկար , կոյր , հիւանդ , խոնաւ , անչարժ , հանդարտ , ճարտար , գիւրին , դժուար , հըլու , կլոր , նիհար , գեր , աղտոտ , թթու , անոյշ , լայն , իմաստուն , կակուղ , հաստ , թանձր , անօգուտ , գաղտնի , գոռոզ , ուրախ , սուրբ , համր , երկչոտ , կարծր , վսեմ , հաւատարիմ , մաքուր , առատ , նախանձոտ :

Օր. Դաս . — Հեղ տղան , փայլուն պողպատը , եւայն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ձԽԳ.

Ի՞նչ ձեւ ունին օ տանձը , գիրքը , ապակին , հակիթը , գաւաթը , շիշը , աթոռը , երկիրը , լուսինը , արեգակը , քանոնը , թուղթը , կաղամարը , անիւը , ցօղունը , վայրի վարդին պտուղը , աղեղը , ափսէն , անկողինը :

Օր. Դաս . — Տանձը կլոր է . գիրքն եւ ապակին քառակուսի են եւայն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ձԽԳ.

Ի՞նչ կը կոչուին յաջորդ բառերը եւ ինչո՞ւ :

Տգեղ , տաք , պաղ , փափուկ , որկրամուլ , կլոր , շաղակրատ , մեծ , ցած , խորունկ , ծանր , ստոյգ , ստահակ , իմաստակ , թուխ , սեւ , կարմիր , հասուն , բարձր , պարկեշտ , անմեղ , պիտանի , վայելուչ , անհոգ , խայթող , մարդահաճոյ , հզօր , համբերող , աւրագաչարժ , անդուլթ , անմահ , տխմար , ողորմասէր , համարձակ , դաշն , թարմ , չարածճի , յիմար , թոյլ :

Օր. Դաս . — Տգեղ ածական է , վասն զի առարկայի մը ինչպէս ըլլալը կը յայտնէ , եւ կրնամ ըսել տգեղ բան , տգեղ մարդ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ձԽԵ.

Ըսէ՛ ինձ մեկ քանի յատկութիւնները՝

Սառին , ջրին , շան , տղուն , ծերին , կաթին , ձիուն , ծառին , ծաղկին , կատուն , թղթին , կրակին , մարդուն , արեգական , երկաթին , ոսկւոյ , մագնիսին , ապակւոյ , փայտին , մսին , արեան , ածուխին , մնդիկին , քարին , դաշնակին , ծնծղային , փայլակին , անձրեւին , կարկուտին , նարնջին , մանիշակին , շուշանին , տերեւին :

Յր. Գաւ • — Սառը պաղ՝ ձերմակ՝ լպիրծ՝ պինդ եւ այլն է :

ՀՐԱՀԱՆԳ ձԽԶ.

Ինչպէս կրնաս տարբերել երկու մարդ իրենց տարիքի , հարստութեան , պատուոյ , ազնուութեան , եւայլն նկատմամբ :

Երկու ծաղիկ , երկու տուն , երկու պարտէզ , երկու շուն , երկու թագաւոր , երկու գաւաթ , երկու կերպաս , երկու խնձոր , երկու տղայ , երկու փունջ , երկու ծառ , երկու այգի , երկու պատկեր , երկու գիրք , երկու գետ , երկու ծաղիկ , երկու տերեւ , երկու եկեղեցի , երկու ձեռք , երկու կապիկ , երկու կատու , երկու դաշտ , երկու անապատ , երկու կոճակ :

Յր. Գաւ • — Կրնամ ըսել ծեր մարդ , երիտասարդ մարդ , հարուստ մարդ , աղքատ մարդ , պատուաւոր մարդ , անպատիւ մարդ , եւ այլն ,

ՀՐԱՀԱՆԳ ձԽԵ.

Յցուր ինձ հետեւեալ խօսից մեջ ածականներն եւ ըսէ՛ քեզ ինչ բառից քով դրուած են :

Բարի Աստուած , չար սատանայ , մոլի թագաւոր , հզօր առիւծ , դժուար դաս , պատուաւոր աղքատութիւն , անվախ դիւցազն , ազնիւ տղայ , սեւ գոյն , մեծ աղմուկ , անոյշ հոտ , կիզիչ կրակ , հոտաւէտ վարդ , փայլուն աստղ , գթած հայր , ծընողատէր որդեակ , անկիրթ ծառայ , անհնազանդ աշակերտ , ողորմած մարդ , հաւատարիմ շուն , երիտասարդ եւ քաջ զօրա-

վար , ամուր պարիսպ , բարձր լեռ , արդար դատաստան , շիտակ ճամբայ , վշտագին մայր , ծիծաղող երես :

Օր. Դաս • — Բարի ածականն Աստուած բառին քով դրուած է , եւ այլն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ձԽԸ.

Ածականները նշանակել պարտի աշակերտը :

1. Վաթէի ծառը միշտ կանաչ է , եւ իւր ճերմակ ծաղիկներն անուշ հոտ մը կը բուրեն : 2. Տատրակը զով եւ մութ անտառները կը բնակի : 3. Բարի աշակերտը միշտ դասերն աղէկ կը գիտնայ : 4. Թութակը շատախօս է : 5. Ձեր խնձորենիք շատ համեղ պտուղներ տուին : Ոչխարաց բուրդը ճերմակ կամ սեւ է : 7. Երջանիկ կըլլամք եթէ գիտնամք միշտ գոհ ըլլալ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ձԽԹ.

Ածականները նշանակել :

Անուս տղայոց կարծածին պէս՝ չղջիկը թռչուն չէ . բաց ի այն բարակ մորթէն որ իրեն իբրեւ թեւ կը ծառայէ՝ չղջիկը ճիշդ հասարակ միանց կը նմանի : Փետրոյ տեղ իւր մարմինը ծածկուած է ստեւով , կտուցի տեղ ակռաներ ունի . եւ կենդանածին է : Որովհետեւ չղջիկը ճճիններ եւ թրթուրներ կուտէ , ուրեմն մեր պաշտպանութեան արժանի է :

ՀՐԱՀԱՆԳ ձԾ.

Կետերուն տեղ յարմար ածականներ դիր :

• • • տղայ — • • • գլխարկ — • • • երջանկութիւն —
• • • գիւղ — • • • թաշկինակ — • • • աւանակ — • • • աղ-
ուէս — • • • պտուղ — • • • մարդ — • • • տէր — • • • հա-

ճոյք — . . . պղինձ — . . . ուրախութիւն — . . . կօշիկ —
 . . . դանակ — . . . տուն — . . . լոռութիւն — . . . գա-
 դաթ — . . . բնութիւն — . . . աշակերտ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԾԱ.

Կետերուն տեղ յարմար գոյականներ դիր :

Վտանգաւոր . . . անկեղծ . . . ծանր . . . գեղեցիկ . . .
 կակուղ . . . վայրենի . . . կանաչ . . . մաքուր . . . զթած
 . . . խիստ . . . մեղմ . . . աշխատասէր . . . չոր . . . թաց
 . . . կարծր . . . սրածայր . . . ուղիղ . . . խոր . . . սեւ
 համեղ . . . ծոյլ . . . անհամ . . . ապերախտ . . . թուխ . . .

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԾԲ.

Իւրաքանչիւր օրինակին քով աւելցուր քառէ, լը կամ աս-
 րաքէ բառից մին, հասկցնելու համար քե նշանակեալ որպի-
 սութիւնք բարի, չար քե անտարբեր են :

1. Անաչառ դատաւոր մը . 2. Աղէկ գրքեր . 3. Աշխատասէր
 գործաւոր մը . 4. Գիտուն բժիշկ մը . 5. Կարմիր կով մը . 6.
 Խարտեաշ տղայ մը . 7. Փլած տուներ . 8. Հաւատարիմ բարե-
 կամ մը . 9. Ընտիր մայր մը . 10. Անհնազանդ աղջիկ մը . 11. Բաց
 դուռ մը . 12. Սուտ վկայ մը . 13. Ծաղրածու տղայ մը . 14.
 Թարմ հացեր . 15. Եփած կաթ . 16. Փտած խնձոր . 17. Կապոյտ
 ժապաւէն մը . 18. Զուարճալի պատմութիւն մը . 19. Գող աղա-
 խին մը . 20. Հաստ գրիչ մը . 21. Սպիտակ թղթեր :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԾԳ.

Հարկ եղած բուսական ածականները դիր կետերուն տեղ :

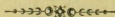
Աստուած աշխարհը . . . օրուան մէջ ստեղծեց : 2. Երկու

անգամ ութը . . . կ'ընէ : 3. Ամսուան մէջ . . . օր կայ : 4.
 . . . տարին դար մ'է : 5. Մեր այրուքէնը . . . գիր կը պա-
 րունակէ : 6. Տարին . . . եղանակի բաժնուած է : 7. Շարաթ-
 ուան մէջ . . . օր գործի եւ . . . հանգստի օր կայ : 8. Այն
 դադարները որք զպրոցական տարին կը վերջացնեն՝ սովորաբար
 . . . շարաթ կը տեւեն : 9. Տարուան իւրաքանչիւր եղանակին
 մէջ . . . ամիս կայ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՀԾԴ.

Գոյականներն յոգնակի ըրե՛ հաւածականաց հակառակը
 դիր :

1. Ախորժելի յիշատակ . 2. Օգտակար միջատ . 3. Նեղ կօշիկ .
 4. Հաւատարիմ ծառայ . 5. Հասուն պտուղ . 6. Երիտասարդ
 փաստաբան . 7. Զուարճալի Պատմութիւն . 8. Պտղատու ծառ .
 9. Համեստ մարդ . 10. Զար տղայ . 11. Զոր լաթ . 12. Գեր կին .
 13. Ծեր դասատու . 14. Յամառ աղջիկ . 15. Արի զօրական . 16.
 Նուրբ ծղօտ . 17. Առաքինի տղայ . 18. Ուսումնասէր պատանի .
 19. Ազատ միտք . 20. Բարձր թուփ :
 Օր. Դաս . — Անախորժ յիշատակներ :

ԴԱՍ ԻԶ.

ԴՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆ ԱԾԱԿԱՆԻ

Ս Տ Ո Ր Ո Գ Ե Լ Ի

Ածականն է կամ է՛ բառով կրնայ ստորոգելի ըլլալ . այս-
 պէս կ'ըսեմք « վահան ասէ է » :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԶԾԵ.

Ո՞ր անուանց պատշաճ կը տեսնես յաջորդ ածականներով ստորոգելի մը շինել :

Օգտակար, անօգուտ, շնաստակար, դեղեցիկ, մեծ, պղզտիկ, ստուար, աղէկ տպուած, բարեկազմ, անկազմ, հոտաւէտ, փշոտ, կարմիր, ճերմակ, բաղմաթերթ, կլոր, թեթեւ, առաձգական, դոյնղգոյն, բարձր, ցած, լայն, դեղեցիկ, տղեղ, հաստատուն, խարխուլ, լուսաւոր, ընդարձակ, նեղ, լայն, զարդարուն, խոպան, մշակեալ, անմշակ, բարեբեր, պտղատու, ծաղկալից, յաւիտենական, ահեղի, կասկածելի, տկար, դիւրին :

Օր. Գաս. — Գիրք մը օգտակար է. — փուշն անօգուտ է :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԶԾԶ.

Ի՞նչ ածականներ աւելցնելով նետեալ բառից է կամ է՞ ով կրնաս մէյմէկ նախադասութիւն կազմել :

Աշխարհ, բնութիւն, հանք, կապար, բլուր, հրուանդան, թագաւորութիւն, սեղան, անպիտոյ, քարոզ, երգ, աղօթք, յոյս, հաւատք, սէր, ոյժ, քաջութիւն, բարութիւն, նկարչութիւն, ատելութիւն, գեղադրութիւն, կիրք, երիտասարդութիւն, եռանդ, ձայն, պատիւ, տղայ, գիտութիւն, արուեստ :

Օր. Գաս. — Աշխարհս անհուն է. — Բնութիւնը զարմանալի է. եւ այլն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԶԾԵ.

Գտիր տասն առարկայի անուն քեզի ծանօթ բռնոց եւ նոցա խրաբանցիւրին մի բանի ածական յարմարցուր :

Ուղղե՛ հետեւեալ նախադասութեանց մէջ ուղղագրական նշաններու նկատմամբ եւ այլ սխալները :

Ես չկրցի եկեր էի . ուր կերթաս . նախանձութիւնը ատելութիւնն առաջ կը բերէ . իխցը մարդս կը դշուառայնէ . պատիւը եւ գիտութիւնը աշխատանաց պարքեւն են . իմաստունն տըղան իւր մորը երջանկութիւն կը պատճառէ . շատախոսը ամմէն մտածածը կ'ըսէ , իսկ իմաստունը ամմէն ըսածը կը մտածէ . ամմէն մարդ հոգի եւ մարմին ունի . ուր է քու տունդ . ինչ կուզես . ինչու համար դասերուդ չես աշխատիր :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԾԹ.

Յցուր յաջորդ խօսից մէջ ենթական եւ վերադիրք կամ ստորոգելին եւ քսե ինձ քե ի՞նչ տեսակ բառեր են :

Առողջութիւնն օգտակար է . Մաքուր սիրտ ունեցողն երջանիկ է . Հարստութիւնն ապահով չէ . Մեծութիւնը խաբեբայ երազ մ'է . Վախն ոտքը կապեց . — Սրտադողէն լեզուն բռնուեցաւ . — Ամէն ծաղիկ հոտաւէտ չէ . Աշխարհագրութիւնն եւ պատմութիւնն իրարմէ անբաժանելի գիտութիւններ են . — Իմաստուն տղան հօրը պարծանքն է . — Մեր տունը շատ օղաւէտ է . — Մելանով կը գրեն . — Մազերդ կտրեցի՞ր :

Օր. Դաս. — Օգտակար ածական է եւ ստորոգելի առողջութեան :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԿ.

Յձրմար ածական մ'աւելցնել :

1. Արծաթը . . . է . 2. Քանոնը . . . է . 3. Սենեակը . . . է . 4. Մեղանը . . . է . 5. Գաւաթը . . . է . 6. Սեղանը . . . է . 7. Կաշին . . . է . 8. Նարինջը . . . է . 9. Պնակները . . . են . 10. Ծծումբին բոցը . . . է . 11. Խոտը . . . է . 12. Կեռասները . . . են . 13. Սաթը . . . է . 14. Քաֆէն . . . է . 15.

Աստղերը . . . են . 16. Գեղձը . . . է . 17. Լեղակը . . . է .
 18. Զիերը . . . են . 19. Գետերը . . . են . 20. Փայտը . . . է
 . 21. Ապակին . . . է . 22. Խոտը . . . է . 23. Թռչունները
 . . . են . 24. Քարը . . . է . 25. Երկաթը . . . է . 26. Մի-
 ջառները . . . են . 27. Զուրը . . . է . 28. Իւղը . . . է . 29.
 Երկինքը . . . է . 30. Հողը . . . է . 31. Թուղթը . . . է . 32.
 Գրիչները . . . են . 33. Ասուին . . . է . 34. Թանի ամաննե-
 րը . . . են :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԱԱ.

ձաշակի վերաբերեալ ածական մ'աւելցնել :

1. Խաղողը . . . է . 2. Գարեջուրը . . . է . 3. Կարագը . . .
 է . 4. Կաշին . . . է . 5. Կաթը . . . է . 6. Մեղրը . . . է . 7.
 Մեղրամոմը . . . է . 8. Լեմոնը . . . է . 9. Քացախը . . . է .
 10. Այս կերակուրները . . . են . 11. Այս ըմպելիները . . . են
 . 12. Աղին համը . . . է . 13. Գեղձին համը . . . է . 14. Եր-
 կաթը . . . է . 15. Գինին . . . է . 16. Կաւիճը . . . է . 17.
 Լեղին . . . է . 18. Աղամանղը . . . է :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԿԲ.

Յետագայ անուանց իւրաքանչիւրին այս ածականներէն
 ընտրութեամբ դիր : — Հաւատարիմ, ստանալ, աղտեղի, յա-
 մառ, կեղծաւոր, քաջ, աշխատասեր, կռուարար, ռիսակալ,
 գործասեր, զօրաւոր, ապերախտ, հեգ, լռակաց, արիւնհար-
 բոս, բարեբարոյ :

1. Շուշը . . . է . 2. Կատուն . . . է . 3. Եղը . . . է . 4.
 Մեղուն . . . է . 5. Զին . . . է . 6. Յուլը . . . է . 7. Կապի-
 կը . . . է . 8. Խողը . . . է . 9. Մըջիւնը . . . է . 10. Աղ-
 ուեսը . . . է . 11. Գառնուկը . . . է . 12. Այս տղան . . . է
 . 13. Աքաղաղը . . . է . 14. Սարղը . . . է :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԿԳ.

Յետագայ խօսից մեջ, ածականները բարոյական կամ մշտաւորական յատկութիւններ կը նշանակեն, աշակերտը զանոնք պիտի կցէ այնպիսի անուանց որոնք նիւթական կամ Ֆիզիքական յատկութիւններ նշանակել կարենան. — Օրինակ. քաղցր բնութիւն, քաղցր պտուղ :

1. Քաղցր բնութիւն, քաղցր . . . 2. Պակաս արդիւնք, պակաս . . . 3. Ծանր պատասխանատուութիւն, ծանր . . . 4. Կոյր վստահութիւն, կոյր . . . 5. Մեծ սիրտ, մեծ . . . 6. Ծաղկեալ տէրութիւն, ծաղկեալ . . . 7. Երկար տանջանք, երկար . . . 8. Կարճ խելք, կարճ . . . 9. Ընդարձակ գաղափար, ընդարձակ . . . 10. Խոր ատելութիւն, խոր . . . 11. Մարած եռանդ, մարած . . . 12. Բորբոքած եռանդ, բորբոքած . . . :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԿԳ.

Հրահանգին վերջը փնտոե այն ածականները որք խօսքը կ'ամբողջացնեն :

1. Աշակերտը . . . ըլլալու է : 2. Տեսորակները . . . ըլլալու են : 3. Ժամացուցի մը գնացքը . . . ըլլալու է : 4. Զինուորները . . . ըլլալու են : 5. Բնակարանները ստէպ . . . ըլլալու են : 6. Այրելու փայտը . . . ըլլալու է : 7. Կտրիճը . . . ըլլալու է : 8. Բարեկամները . . . ըլլալու են : 9. Պաշտը . . . ըլլալու է : 10. Ածելին . . . ըլլալու է : 11. Ծառաները . . . ըլլալու է'են :

Հանդարտ — մաքուր — քաջ — կանոնաւոր — չոր — մաքրուած — խոհեմ — քարոտ — բուրժ — անհաւատարիմ — հաւատարիմ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԿԵ.

Յետագայ ածականաց հակառակները գտիր :

Աշխատասէր — թեթեւ — գեղեցիկ — ուրախ — սուտ — ու-

չաղիր — տկար — խնայող — հնազանդ — խոհեմ — նման — մեծ
 — նիհար — անօթի — քաղաքավար — լուսաւոր — թանձր —
 ծեր — կամաւոր — թթու — կծու — անհամ — յանցաւոր — չար —
 ղգայուն — վայրենի — խրոխտ — գլթած — մաքուր — զուար-
 ճալի :

ԴԱՍ ԻԷ

ԴՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆ ԱԾԱԿԱՆԻ

Մեծ տուն մը ջէ ուզածս այլ հանգիստ տուն մը : — Իւր
 ոսկեգօծ գիրքը կորսնցուց , բայց պատկերազարդ գիրքը դէռ
 քովն է :

Աստուած արդար մարդը կը սիրէ՝ ոչ քե հարուստ մարդը :

ԿԱՆՈՆ

42. Ածականն առանց է կամ է՞ ի կրնայ անուան մը
 քով դրուիլ նորա նշանակութիւնն որոշելու համար , բայց
 այն ատեն նախադասութիւն չը կազմեր :

Ճերմակ թուղթ , կարմիր վարդ , և այլն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԿԶ.

Ըսէ ինձ քե ի՞նչ ածականներով յաջորդ անուանց միտքը
 սահմանաւորուած է :

1. Անօթութիւնն աշխատասէր մարդուն դրնէն կը նայի , բայց
 չը համարձակիր ներս մտնել . 2. Ազնիւ տղան երախտաղէտ է
 իւր ծնողաց . 3. Ջուրն եւ ասպակին թափանցիկ մարմիններ են .
 4. Ամենէն պատուական զիւրն ընթեռնի գիրն է . 5. Ընձուղաին

առջեւի ոտք ետեւիններէն աւելի երկայն են . 6. Թռչունք իրենց բոյները խիտ ծառոց մէջ կը շինեն . 7. ձերսակ լեզակը հազուադիւտ է . 8. կարմիր ձիւն տեսնուած է բարձր լեռանց վրայ . 9. Շատ բանջարեղէններ անհամ են բայց եփուելով համեղ կ'ըլլան . 10 ձերմակ զինին եւ կարմիր զինին իրարմէ շատ տարբեր են . 11. կանաչ վարդը հազուադիւտ է՝ բայց աղուոր չէ . 12. Բարձր լեռները միշտ ձիւնով ծածկուած են . 13. Խոր հովիտները խոնաւ կ'ըլլան . 14. Լեռնաբնակ աղգերն աղատասէր են :

Օր. Դաս . — Մարդ բառին միտքը սահմանաւորուած է՝ աշխատասէր ածականով . եւայլն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԿԷ.

Ըսե ինձ ի՞նչ տարբերութիւն կայ յաջորդ բառից մեջ՝ ամաւ կանով մը կամ առանց ամականի գերծածուելով :

1. Թուղթ՝ ճերմակ թուղթ . 2. Խնձոր՝ թթու խնձոր . 3. Վարդ՝ կարմիր եւ հոտաւէտ վարդ . 4. Տուն՝ մեծ , քարաշէն եւ գեղեցիկ տուն . 5. Մարդ՝ խելացի , առաքինի մարդ . 6. Զգեստ՝ կապոյտ զգեստ . 7. Մեղան՝ սեւ մեղան . 8. Գիրք՝ բարոյական գիրք . 9. Մազ՝ դեղին մազ . 10. Շուն՝ հաւատարիմ շուն . 11. Սալոր՝ կծու սալոր . 12. Աղջիկ՝ աշխատասէր , ծոյլ եւ հընադանդ աղջիկ . 13. Ծով՝ մեծ ծով . 14. Ծառ՝ պտղատու , վայրենի եւ պղտիկ ծառ . 15. Թռչուն՝ երգող թռչուն . 16. Զմեռ՝ սաստիկ ձմեռ . 17. Ոչխար՝ սեւ , ճերմակ ոչխար :

Օր. Դաս . — Թուղթ ըսելով ամէն տեսակ թուղթ կարելի է հասկնալ . ճերմակ թուղթ ըսելով՝ թղթի մասնաւոր տեսակ մը կ'իմացուի :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԿԸ.

Հետեւեալ բառերէ ամականներ կազմե :

1. Հայր . մայր . թագաւոր . ծառայ . իշխան . գիշեր . լոյս .

հրեշտակ • երիտասարդ • դժոխք • տուն • մարդ • դաշտ • նաւ • ծով • փայտ • բամբակ • բոց • լոյս • շաքաթ • օր • աւաղ • աղտ • մոլութիւն • սղինձ :

2. Սիրտ • աղեղ • նիղակ • ձեռք • փետուր • կտուց • սմբակ • ծառ • ճիւղ • տերեւ • արեւ • շաքար • մոխիր • աղ • իւղ • մուր • համ • թեւ • տարի • ձի • լեզու • զէնք • օրէնք • զիր :

Ծանօթ • — Առաջին խմբի բառերը պարզ ածականներ են՝ տեսակ տեսակ իմաստներով ինչպէս հայրական, հայրենի, մայրենի, վարժապետական եւայլն : Երկրորդ խմբի բառերը՝ ստացուած մը ցուցնող ածականներ են . Սրտոտ, աղեղնաւոր, նիզաւոր • ձկնաւէտ • փետրաւոր • եւայլն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ձկթ.

Յաջորդ անուանց նշանակութիւնն ածականներով սանմանաւորե եւ յետոյ վերադրով մ'ամբողջ նախադասութիւն կազմէ :

Գարուն, ամառ, ձմեռ, օր, ամիս, կենդանի, ջութակ, հով, տաքութիւն, կիթառ, զգեստ, քնար, սեղան, քիթ, բերան, զովութիւն, ձիւն, իրիկուն, երազ, առաւօտ, քուն, գիշեր, ընծայ, հանգէս, պարտէզ, տունկ, գայլ, վագր, սուխակ, թիթեռնիկ :

Օր. Դաս • — Անձրեւոտ գարուն • — Շատ տաք ամառ ելն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ձգ.

Հետեւեալ նախադասութեանց մէջ ո՞ր ածականները կը սանմանաւորեն եւ որո՞նք վերադիր են :

1. Ծայրայեղ կլիմայից տակ ապրող ազգերը կամ տգեղ են կամ տձեւ • 2. Կան աշխարհներ ուր շուները համր են • 3. Բարոյական գիրք մը թանկագին գոհար մ'է • 4. Առաքելնի մարդը յարգելի եւ պատուելի է • 5. Աշխատութիւնը բնաւ վտանգաւոր չէ • 6. Աստուած ամենակարող է • 7. Եղջերուն եւ նապաստակը վախկոտ եւ արագընթաց են • 8. Թարմ խոտը կանաչ է • 9. Ա-

մէն մարդ մահկանացու է • 10. Առողջ հողի առողջ մարմնոյ մէջ
կը բնակի • 11. Այս փայտը կարծր է • 12. Մեր վարժապետը
հմուտ եւ փորձ է :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺՀԱ.

Հետեւեալ բառերով շինուած ի՞նչ բառեր գիտես :

Սառ • ցօղ • վարդ • արմատ • բոյս • կաղմ • կոխք • ընտանիք •
— տուն • դաշտ • ծով • պտուղ • — ծեր • — վախ • — լեռ • —
անձրեւ • — փառք • — վաճառք • — գիրք • — այդի • — բաղդ
— հարուստ :

Օր. Գաւ • — Սառ , սառոյց , սառիլ : Այս պարզ բառերը
տղան կրնայ գտնել • բայց դասատուն կրնայ՝ ըստ կարողութեան
աշակերտաց , աւելի եւս յառաջ տանիլ հրահանգն եւ ուսուցա-
նել ուրիշ բարդեր ալ , — Սառնասոյր , սառնամանիք , եւայլն :
Տղան տեսնելու է թէ մի եւ նոյն բառն ինչպէս տարբեր ձեւեր
առնելով՝ մասնաւոր նշանակութիւններ կ'ստանայ : Այս կերպ հը-
րահանգներն երթալով շատցնելու է միւս հրահանգաց ալ յար-
մարցնելով :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺՀԲ.

Հետեւեալ բառից վրայ գտած յատկութիւններդ ածական-
ներով բացատրե եւ յետոյ անոնցմով նախադասութիւններ
կազմե •

Պատմութիւն , դանձ , հայր , մայր , տղայ , եղբայր , կերա-
կոծր , նկարիչ , ուսանող , նօտար , խեղք , բժիշկ , նաւավար ,
ճարտարապետ , անտառ , գիւղացի , խաղ , սնդուս , մացառ ,
թաղուհի , գինի , տեսր , դասատու , դարան , օրացոյց :

Օր. Գաւ • — Ախորժելի , ձանձրացուցիչ , երկայն , կարճ եււն
Պատմութիւն • — Այն ախորժելի պատմութիւնը շատ կարճ է :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԶՀԳ.

Խօսքեր շինե յետագայ անակաճներն իբր ստորագելի գործածելով . Օրին . Գաւաթը թափանցիկ է :

Թափանցիկ . — Թունաւոր . — Անուշ . — Մթին . — Թանձր . — ձերմակ . — Լուսաւոր . — Կանաչ . — Դեղին . — Հեղուկ . — Հաստատ . — Հնազանդ . — Քաջասիրտ . — Աշխոյժ . — Օգտակար . — Վնասակար . — Հոտաւետ . — Լեղի . — Կարօտ . — Համբերատար :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԶՀԴ.

Հետեւեալ բառերը բառգիրքը բնութելով՝ կարգաւ օրինակի իրենց նշանակութեամբ եւ անկէ շինուած բոլոր բառերը :

Զեռն . — Բարի . — Աստուած . — Զար . — Զայն . — Զի . — Գինի . — Ոսկի . — Հողի . — Երգ . — Աղքատ . — Կեղծ . — Պարզ . — Մարդ . — Մեղր . — Յած . — Ոգի . — Երկինք . — Ալիք . — Անձ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԶՀԵ.

Յետագայ անականաց յարմար տերբայիներ գտիր եւ նախադասութիւն մը կազմե :

Մոխրագոյն . — ձերմակ . — Փայլուն . — Զոր . — Խոհեմ . — Գիշակեր . — Թանձր . — Թարմ . — Երկայն . — Վախկոտ . — Հազուադիւտ . — Խոր . — Կլոր . — Անխնայ . — Շոյտ . — Փրփրալից . — Պարապօրդ . — Ուշագիւր :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԶՀԶ.

Յաջորդ նախադասութեանց յարմար տերբայիներ գտիր :

. . . 1. Կօշիկ մ'է : — . . . 2. Կարասիներ են : — . . .

3. Արհեստաւոր մ'է : — . . . 4. Ըմպելի մ'է : — . . . 5. Զեւուն մ'է : — . . . 6. Երկոտանի են : — . . . 7. Ընդեղէն մ'է : — . . . 8. Կերպաս մ'է : — . . . 9. Այրելի են : — . . . 10. Խոտ մ'է : — . . . 11. Առաքինութիւն մ'է : — . . . 12. Անշարժ են : — . . . 13. Քաղաք մ'է : — . . . 14. Գետ մ'է : — . . . 15. Զէնքեր են : — . . . 16. Անշարժ են : — . . . 17. Գիւղ մ'է : — . . . 18. Ճճիներ են : — . . . 19. Մետաղ մ'է :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺՀԵ.

Հետեւեալ հրահանգաց մեջ ամականը գոյականի փոխէ, եւ փոխադարձաբար գոյականն ամականի :

1. Սիրելի եղբայր . 2. Ճշմարիտ յաւիտենականութիւն . 3. Խնամող մայր . 4. Մարդկային հիւրընկալութիւն . 5. Խաղաղասէր մանուկ . 6. Մթին գիշեր . 7. Անմեղ տղայ . 8. Վրէժխնդիր կրակ . 9. Շեր հայր . 10. Բարերար իշխան . 11. Քացկաային թթուութ . 12. Մտաւոր արարչութիւն . 13. Ամբարիշտ հեթանոս . 14. Շնորհալի եղբայր . 15. Կապուտ երկինք . 16. Գիւական չարութիւն . 17. Գեղեցիկ հրաշք . 18. Անդուծ բռնաւոր . 19. Հայկական պատիւ . 20. Աշնիւ կին . 21. Աղջկական փափկութիւն :

Օր. Գաս. — Եղբայրական սէր . — Յաւիտենական ճշմարտութիւն , են :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺՀԸ.

Յաջորդ ստորոգելեաց յարմար տերբայիներ գտիր :

Կերակուր . — Զորքոտանի . — Պտուղ . — Շառ . — Թուփ .
Մոծակ . — Զուկ . — Նախարար . — Ազգական . — Արհեստաւոր . — Մետաղ . — Գետ . — Թերութիւն . — Քաղաք :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՃՀԹ.

Յցուր քե յետագայ բառերով նշանակուած մարդիկ՝ կենդանիք կամ առարկայք, ուր կը գտնուին : Օրին. *Ձին ախոռը կը դանուի :*

Ձի . — Հնձող . — Տակառ . — Կաղնի . — Պատկեր . — Բանտարկեալ . — Հնոց . — Ակռայ . — Խորան . — Աստղ . — Տապանադիր . — Մարգարիտ . — Նաւակ . — Լուբիա . — Պարզուհակ . — Բուստ . — Գանձանակ . — Նաւաստի . — Մազ . — Գայլ . — Հօտ . — Մետաղ . — Էմք . — Կառք :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՃԶ.

Ըսե քե ո՞վ կամ ի՞նչ կը գտնուի յաջորդ տեղուանք :

Պարտէզ . — Զօրանոց . — Կաղամար . — Գրատուն . — Փողոց . — Հիւանդանոց . — Մարմին . — Եկեղեցի . — Աշտանակ . — Երկին . — Գերեզմանատուն . — Հրացան . — Գաւաթ . — Հօտ . — Պտուղ . — Օղ . — Բոյն . — Երակ . — Ախոռ . — Անկողին . — Բանտ . — Տակառ :

ԴԱՍ ԻԸ.

Բ Ա Յ

Տղան *ի՛րեւնայ՝ ի՛նչ* կը ծէծողէ՛ կը հռնէ եւ *ի՛նչ* գնահայ :

Մարդ *ի՛նչ* ծնանէ՛ *ի՛նչ* ողբէ եւ *ի՛նչ* հռնէ :

Աշակերտը *ի՛նչ* խեղդէ՛ *ի՛նչ* հռնէ՛ *ի՛նչ* երբէնէ՛ *ի՛նչ* հռնայ եւ իրեն անձին, ծնողացն եւ ազգին պարծանք *ի՛նչ* :

Կ Ա Ն Ո Ն

45. Այն բառն որ առարկայի մը վրայ բան մը կը հաստատէ կամ կ'ըսէ բայ կ'ըսուի :

Այսպէս երբ կ'ըսեմ. Օղը ցուրտ է . ե բայ է՝ վասն զի կը հաստատէ օղին վերայ ըսուած բան մը : Տղան կը պտտի՝ կը պտտի բայ է՝ վասն զի տղուն մէկ ըրած գործը կը հաստատէ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺՁԱ.

Որո՞նք են յաջորդ նախադասութեանց մեջ բայերը :

1. Եղները , կովերն , այծերն ոտքեր ունին . 2. Զարմայր Տըրոյոյ պատերազմին մէջ շատ մը քաջութիւններ ընելէն վերջը մեռաւ . 3. Աստուած կը ներէ զղջացողներուն . 4. Հրէայք Յիսուսը խաչեցին . 5. Երկիրս Աստուծոյ բարութեամբ լի է . 6. Վա՛յ այն սրտին որ ուրիշներուն զժբազդութեանց վրայ կուրախանայ :

Օր. Դաս . — Ունին բայ է՝ որովհետեւ ենթակային վրայ բան մը կը հաստատէ , եւն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺՁԲ.

Ի՞նչ բայեր կրնաս յարմարցնել յետագայ բառից :

Աստղ , անտառ , գաղան , դաշտ , երկինք , լեռ , ծով , հող , մարդ , նաւ , ջուր , տիղմ , տոհմ , տունկ , ցամաք , քաղաք , օդ , աղուէս , այծ , առիւծ , գայլ , ոչխար , սամուր , դեղձ , ընկոյզ , արծաթ , երկաթ , լեզու , անասուններ , գունդ , գետ , զգեստ , ադամանդ , աղիւս , կաշի , կաւիճ , ճախարակ , նետրդ , պրտու , փղոսկր , փունջ , մագաղաթ :

Օր. Դաս . — Աստղը կը փայլի — Անտառը մեծ ծառեր ունի . եււայն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺՁԳ.

Ի՞նչ երթականեր կրնաս յարմարցնել յետագայ բառից :

— Մթին է . — Ունիմ . — Ըրէ՛ . — Ակռաներուն կը վնասէ .
— Անուշահոտ է . — Իսահակ որդին պիտի զոհէր , յանկարծ—
մ'երեւցաւ , եւ արգիլեց զայն . Արդարին — Աստուծոյ հաճելի է .
— Կը խրատէ իւր որդին . — Երկիրը կը զործեն . — Աբրահամն
օրհնեց . — Կը պտըտին . — Աստուծոյ նմա երեւցաւ . — Կ'աշ-
խատի եւ շատ բան կը շահի . — Պիտի խաւարի :
Օր . Դաս . Երկինք մթին է . — Ես եղբայր մ'ունիմ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺՁԳ.

Երկու սեանց բաժնէ բայերն ու անունները :

1. Տղան կը խաղայ . 2. Աշակերտը կը կարդայ . 3. Օձը կը սո-
ղայ . 4. Փռչին կը թռի . 5. Շունը կը հաչէ . 6. Գրիգոր կը վազէ .
7. Ժամացոյցը կը զարնէ . 8. Առուակը կը զեղու . 9. Տէրը կը
հրամայէ . 10. Աքաղաղը կ'երգէ . 11. Մըջիւնը կ'աշխատի . 12.
Հաւերը կ'ածեն . 13. Սրելը կը տաքցնէ . 14. Հովը կը փչէ . 15.
Կովը կը բառաչէ . 16. Գառնուկը կը մայէ . 17. Թռչունք կը ճռ-
ուողեն . 18. Էշը կը զռայ . 19. Ծաղիկը կը ծլի . 20. Տերեւք կը
դեղնին . 21. Փայտը կ'այրի :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺՁԵ.

Կէտերուն տեղ պատշաճ բայ մը դնել :

1. Ձին կրնայ . . . 2. Լեռն կ'ուզէ . . . 3. Խաղամուրը չը-
յազիր . . . է 4. Հացագործը դիտէ . . . 5. Միշտ պէտք է
. . . 6. Այս տղան շատ կը սիրէ . . . 7. Ծոյլ աշակերտը չը-
կրնար . . . 8. Հովիւները կ'սկսին իրենց կրակը . . . 9. Համ-
րերը կը ջնան . . . 10. Շատ կը սիրեմ . . . 11. Պէտք է . . .
12. Ծնողաց . . . 13. Չար մարդիկ չեն կրնար . . . 14. Բժիշկ-
ները չեն կրցած այս հիւանդը . . . 15. Պզտիկ քոյրս չուղեր

. . . 16. Այս ուսումնական մարդը պարտաւորուած է իւր գրքերը . . . :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՃՁԶ.

Յետագայ բայերը գոյգ գոյգ խոնարհե , առաջինն անկատար , երկրորդը սահմանական ներկայ դնելով . Օր . Քիչ մը առաջ կուլայի՝ հիմայ կ'երգեմ :

Լալ քիչ մը առաջ , հիմա երգել :

Ժամանակաւ խաղալ , հիմա աշխատիլ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՃՁԷ.

Յետագայ բայերը գոյգ գոյգ խոնարհե , առաջինն անկատար անցեալ , երկրորդը սահմանական ներկայ դնելով :

Անցեալ տարի քաղաքը բնակիլ , գիւղ վերադառնալու առիթը հիախցնել :

Իւր պակասութիւնները վերջապէս ճանչնալ , իւր յանցանքները խոստովանիլ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՃՁԸ.

Յետագայ բայերը գոյգ գոյգ խոնարհե , առաջինը սահմանական անկատար , երկրորդն ապառնի :

Քալուածքը վութացնել , եւ զայն ծանրացնել :

Իւր պարտքը կատարել , վարձատրութիւն ընդունիլ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՃՁԹ.

Անկատարի վրայ խոնարհե :

Պարտքը լմցնել — խրատներ ընդունիլ — Ծառայութիւն մը մատուցանել — Ծանր յանցանք մը գործել — Անհամբերութեամբ սպասել — Իրաւունք պահանջել :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺՂ.

Կէտերուն տեղ ի ստորեւ գրուած բառերէն յարմար եղողը
դիր :

Վիմագիրը . . . — Մշակը . . . — Դերձակը . . . — Դա-
հիճը . . . — Դասատուն . . . — Ատամնարոյժը . . . — Պատ-
կերհանը . . . — Հիւսնը . . . — Իմաստունը . . . — Գի-
տունը . . . — Արուեստաւորը . . . — Պայտառը . . . — Տէ-
րը . . . — Գերին . . . — Զիաւորը . . . — Ոստայնանկը . . .
— Սափրիչը . . . — Երկաթագործը . . . :

Կը գերծէ . — Կը փորագրէ . — Կը դարձնէ . — Կը հերկէ .
— Կը հիւսէ . — Կը ձեւէ . — Կը յարդէ . — Կը գլխատէ . Կը
հնազանդի . — Կ'ուսուցանէ . — Կը հրամայէ . — Կը տաշէ . —
Կը լուսնէ . — Կը նկարէ . — Կը գործէ . — Կը ծեփէ . — Կը
հնարէ . — Կը խորհի :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺՂԱ.

Յետագայ կէտերուն տեղ խօսքին գլուխը դրուած բային
անկատարը դիր :

1. Զրոյ մէջ եփուած բանջարեղէնք իմ կերակուրս (կազմել)
. . . :
2. (Շարունակել) օղին գէշութեան չնայելով ճամբոր-
դութիւնս . . . :
3. (Լսել) հեռուէն զանգակի մը ձայնը . . . :
4. (Անուանել) ընկերներս զիս իրենց առաջնորդ . . . :
5. (Հը-
նազանդիլ) դու անցեալ տարի այս տարուընէ աւելի . . . :
6. (Կատարել) եթէ միշտ իւր պարտքն . . . այսչափ յաճախ պիտի
չպատժուէր :
7. (Նշմարել) արդէն մեք հեռուն տուններ . . . :
8. (Ընդունիլ) Դուք խիստ յանդիմանութիւններ . . . :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺՂԲ.

Կէտերուն տեղ խօսքին գլուխը գտնուած բային կատարեալ
անցեալը դիր :

(Ելել) Սուլթան Համիտ 1875 զահը . . . 2. (Գտնել) մեր բարեկամք իրենց տունը . . . 3. (Երթալ) երէկ ես գիւղ . . . 4. (Հասնիլ) նա մեր բացակայ եղած ատենը . . . — 5. (Տեւել) հանդէսը շատ երկար . . . 6. (Մտիլ ընել) այս երիտասարդն իւր հօր եւ իւր մօր խրատները յարգանօք . . . 7. — (Վեւրադառնալ) երէկ ժամը տասն եւ մէկին նա տուն . . . 8. — (Մնալ) ամենուն պէս դու ալ ապշած . . . 9. — (Զարնել) մօտակայ ժամացոյցն ութ . . . մեր տուն մօտած ժամանակը :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԶՂԳ.

Եզակի երեք դիմաց վրայ խոնարհե :
Պէտքերս հոգալու համար անպէտ ըմբեր ծախեցի :
Ժամանակաւ շատ մտածեցի եւ քիչ խօսեցայ :
Կատարեալ անցեալին ամեն դիմաց վրայ խոնարհե :
Կէս օրին դուրս ելլել , ժամը իննին վերադառնալ :
Առուակ մը նշմարել , դոյլը լեցնել եւ հեռանալ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԶՂԴ.

Յետագայ բայերը կատարեալ անցեալ դիր :
Ծրար մը տարի . — Փայտ մը զետեղեցի . — Կասկածներ ունեցայ . — ձրագս վառեցի :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԶՂԵ.

Եզակի եւ յոգնակի ամեն դեմքով խոնարհե :
Երէկ դաշտն աշխատեցայ , այսօր կը հանդիմ , վաղը պիտի մխիմ աշխատիլ :
Խոնարհե նաեւ .
Անցեալ ձմեռ ծնողքէս հեռացայ , նոցա կամաց հակառակ . այսօր կ'ամաչեմ իրենց խրատուց հետեւած չ'ըլլալուս , եւ այսուհետեւ միշտ իրենց պիտի հնազանդիմ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԳԶ.

Կետերուն տեղ խօսքին գլուխը դրուած բայը դիր յարմար ժամանակաւ :

1. (Կարգադրել) Գործերս . . . որպէս զի հանգստանամ : (Յարգել) Բարեկամիս վիշտը . . . : 2. (Կորսնցնել) Մինաս իւր ժամացոյցը . . . անցեալ օր : 3. (Ընտրել) Պարկեշտ եւ կրթեալ մարդիկը քեզ բարեկամ . . . : 4. (Դողամ) Երբ այն սոսկալի արկածը միտքս դայ . . . : 5. (Գտնուիլ) Այն ժամանակ կատարեալ տգիտութեան մէջ . . . : 6. (Թողուլ) . . . որ դուրս ելլես , եթէ դասերդ զիտնաս : 7. (Խաբել) Բնաւ մէկը . . . չեմ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԳԷ.

Ըստ առաջնոյն գրէ :

1. (Հասնիլ) Ամէն բան ընցած էր արդէն , երբ տուն . . . : 2. (Պահել) Եթէ ձեր ամէն գործոց մէջ ճշգրտութիւն . . . դիւրաւ կը յառաջադիմէիք : 3. (Պաշտպանել) Պէտք է որ քու նմանեացդ իրաւունքը . . . : 4. (Երթալ) Կը ցաւիմ որ դժգոհ . . . : 5. (Զսպել) Չես ուզեր քու բարկութիւնդ . . . : 6. (Յաղթուիլ) Եթէ զիտնայիք որքան մարդիկ . . . իւր խորամանկ լեզուէն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԺԳԸ.

Բայերը հրամայական դիր :

1. (Հրաման տալ) Տէր . . . որ դուրս ելլեմ : 2. (Մտիկ ընել) Դասատուիդ խօսքերն ուշադրութեամբ . . . : 3. (Պատրաստուիլ) . . . որ դուրս ելլենք : 4. (Կարգադրել) Տեսրակներդ աւելի խնամով . . . : 5. (Կասկածիլ) Մէկուն վրայ մի . . . առանց զայն լաւ մը ճանչնալու : 6. (Կարեկցիլ) Բարեկամք . . . ուրիշին դժբախտութեան , եթէ կուզեմք որ մեր նմանները զմեզ յարգեն : 7. (Պաշտպանել) . . . ինքզինքնիս զմեզ յա-

Նիրաւի զրպարտողներուն դէմ : 8. (Ի ղերեւ հանել) այնքան քաղցր յոյսերս մի . . . :

ՀՐԱՀԱՆԳ ԶՂԹ.

Յետագայ բայերը գոյգ գոյգ խոնարհե , առաջինն անկատար , երկրորդը հրամայական դնելով :

Օրնկ . Քիչ մ'առաջ կը խաղայի : — Քիչ մ'առաջ կը խաղալի . աշխատէ հիմա : — Քիչ մ'առաջ կը խաղար : — Քիչ մ'առաջ կը խաղայինք . աշխատինք հիմա : — Քիչ մ'առաջ կը խաղայինք : — Քիչ մ'առաջ կը խաղային : — Այսպէս խոնարհե :

1. Ժամանակաւ ուսնիլ , հիմա պատասխանել : 2. Անցեալը թեթեւամտութեամբ դատել , հիմա իրերն աւելի լաւ հասկնալ : Ծնողաց կամաց հնազանդիլ , եւ հիմա վարձատրութիւն ստանալ :

ՀՐԱՀԱՆԳ Մ.

Յոգնակի եւ եզակի ամեն դէմքով խոնարհե :

1. Եթէ կանուխ ճամբայ ելլեմ , աւելի շուտ պիտի հասնիմ : 2. Աշխատութիւնս պիտի լմնցնեմ : 3. Անմիջապէս դործի պիտի սկսիմ : 4. Քերականութիւնն աւելի լաւ պիտի հասկնայի , եթէ դասերս աղէկ մտիկ ըրած ըլլայի :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԱ.

• Յետագայ բայերը ստորադասական ըրե :

1. Կրօնքը կը հրամայէ որ մեր թշնամեաց (ներել) . . . : 2. Քոյրս կուզէ որ իրեն (ուղեկցիլ) : 3. Իրաւունք է որ մեր բարեկամները մեք (ընտրել) : 4. Քաղաքավարութիւնը կը պահանջէ որ խօսողը չ' . . . (ընդհատել) : Կը ցաւիմ որ պարապ պտտե-

լու սովորութիւննիդ . . . (չուղղել) : 6. Հարկ է որ զժուարութիւնները . . . (ղիւրացնել) : 7. Պէտք է որ արդարութեան ճամբուն . . . (հետեւիլ) :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԲ.

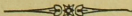
Կետերուն տեղ խօսքին գլուխը դրուած բային ստորադասականը դիր :

1. (Փոխել) Կուզեն որ այս ամբարտաւան վարքս . . . : 2. (Մատուցանել) Կը փափաքիս որ քեզ աւելի ծառայութիւն . . . : 3. (Յուցնել) Պէտք է որ այս տղայք աւելի պարկեշտութիւն . . . : 4. (Ընդունիլ) Կը բաղձամք որ երկինք միշտ մեր ուխտերն . . . : 5. (Ծախսել) Այս երիտասարդը չ'ուզեր որ ծնողքն իրենց կալուածները . . . : 6. (Մոլորիլ) Կը վախնամ որ ճամբորդն անձանաչ ճամբաներուն մէջ չ' . . . :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԳ .

Հետեւեալ հրահանգին մէջ ստորագծեալ բառից տեղ՝ համանշան կամ մերձաւոր իմաստ մ'ունեցող բառ մը դնել :

Ճամանակաւ Եւրոպայի մէկ կողմն որոշեցին ճնճղուկները ստակեցնել : Որսը սկսաւ ամէն տեղ . ճնճղուկի մը զլուխը բերողին մրցանակ մը կուտային . ուստի քիչ ատենէն այն երկրին մէջ ծիտ մը չ'մնաց : « Ի՞նչ հարստութիւն պիտի ստանանք , կ'ըսէին շինականք . մեր ցորեններն անլիւսա պիտի մնան : Ճընճղուկներուն սպառածը մեր քով շահ պիտի մնայ » : Նոցա հաշիւը սխալ էր . յաջորդ տարին բիւրաւոր մըջիւններ , միջատներ , թրթուրներ եւ մարախներ՝ զոր առաջ ճնճղուկները կ'ունեին՝ եկան ծառերն արչտկեցին : Դեղը չարիքէն փնասակար եղաւ . ամեն մէկ թռչուն՝ ափ մը ցորեն միայն կ'սպառէր . այս խառնափնթոր ճճիները հնձոց երեք քառորդը վատնեցին : Այն ատեն ցաւեցան ճնճղուկներուն կոտորածին վրայ եւ հարկադրութեամբ մեծ ծախքով՝ ուրիշ երկիրներէ բերել տալ այս սիրուն եւ օգտակար թռչունը :

ԴԱՍ ԻԹ.

Տ Ե Ս Ա Կ Ք Բ Ա Յ Ի

Զինուորը քաջութեամբ ներսեցան — զազանին վրայ եւ սուրինը
նորա բոքին մեջ հեց :

Լուսինն արեւուն լուսովը կը հայտնէ, նորա համար արեւուն
ջափ լուսաւոր է :

Կ Ա Ն Ո Ն

44. Բայը կամ վերադիր է կամ վերադիրը կազմելու
կը ծառայէ : — Երբոր կ'ըսեմ. « Եղբայրս կը կարգայ » կը
կարգայ բառն ամբողջ վերադիրը կը կազմէ, վասն զի
գործ մը կը ցուցնէ եւ կը հաստատէ զայն : — Բայց երբ
կ'ըսեմ. « Աստուած ողորմած է », եւ միայն կը հաստատէ
եւ ուրիշ բան չը ցուցնէր. ողորմած բառն ալ հաստատու-
ած բանը կը յայտնէ, ուստի այս երկու բառք միատեղ
վերադիրը կը կազմեն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԴ.

Հետեւեալ նախադասութեանց որո՞ւն մեջ միայն բայը վերա-
դիր է եւ որո՞ւն մեջ ուրիշ բառով միացած այս պաշտօնը կը
կատարէ :

1. Ծոյլ աշակերտն ատելի է . 2. Վրէժխնդրութիւնը ցած սըր-
տերու ախտն է . 3. Առաքինի անձինք իրենց ըրած բարերարու-
թիւններն աւագի վրայ կը գրեն . 4. Լայն դուռը կորստեան կա-
ռաջնորդէ . 5. Արծիւը թռչնոց թաղաւորն է . 6. Մերերը կաս-
կածոտ են . 7. Հաւատքը կը փրկէ զմարդ . 8. Ամէն իշխանու-
թիւն սիրելի եւ յարգելի է երբ արդարութեան վրայ հիմնած է .

9. Խաբերայ է այն մարդն որ զմեզ կը շողոքորթէ • 10. Քաղցրութիւնն , արդարութիւնն եւ համբերութիւնն ամենէն զէզ բնաւորութիւնները կը նուաճեն • 11. Թշուառին համար կեանքն երկար է • 12. Ազատ ես եթէ սիրտդ մաքուր է :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԵ.

Հետեւեալ բայերով նախադասութիւն կազմէ :

Ճաշել , խաղալ , աշխատիլ , յարգել , քնանալ , մեռնիլ , տեսնել , անցնիլ , լսել , խօսիլ , հարցնել , պատասխանել , ապրիլ , բնակիլ , բաղադրել , շողոքորթել , սիրել , փախչիլ , պոռալ , ուտել , թափել , զոզալ , զանգատիլ , պատուել , աղտոտել , բանալ , գոցել , հոտոտել , նմանեցնել , վազել , նստիլ , հանդչիլ , զրել , կարդալ , քնանալ :

Օր . Դաս . Մարդ կը քալէ , կը խաղայ , կ'աշխատի :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԶ.

Հետեւեալ բառից քով բայեր յարմարցուր նախադասութիւններ կազմելու համար :

Արծիւ , աքաղաղ , ճանապարհորդ , օրինակ , փառք , լոյս , պատերազմ , կրօնք , արդարութիւն , մեղք , ծառայ , անօթութիւն , ջրհան , թնդանօթ , սեխ , եղջիւր , ցորեն , կայծակ , օձ , մահ , կեանք , կաւիճ , ամպ , հաց , ոչխար :

Օր . Դաս . — Արծիւը բարձրէն կը թռչի , եւ այլն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԷ.

Սերտել յետագայ խօսքերն որոց մեջ կը գտնուին շատ մը անասնոց սովորական գործերը :

1. Ձուկը կը լողայ : 2. Թիթեռնիկը կը թռչտի : 3. Արտոյտը

կը թեւածէ : 4. Որդը կը սողայ : 5. Գորտը կ'ոստնու : 6. Օձը կը խայթէ : 7. Կովը կը քայլէ : 8. Ջայլամը կ'ընդոստնու : 9. Չին կը սուրայ : 10. Սկիւռը կը մագլցի : 11. Խզունջը կը ձգտի : 12. Գառնուկը կը ճարակի : 13. Արծիւը կը հոլաթեւէ : 14. Աղաւնին կը թռչի : 15. Բագէն կը խոյանայ :

Յետագայ խօսից մեջ դիմաւոր բային տեղ բայանունը դիր :

1. Հովը կը փչէ . 2. Փոթորիկը կ'որոտայ . 3. ձրագը կը լուսաւորէ . 4. Գնտակը կը գլտորի . 5. Սիրտը կը բաբախէ . 6. Արիւնը կը հոսի . 7. Աւեակը կը մրմնջէ . 8. Առուակը կը կարկաջէ . 9. Անիւր կը ճռնչէ :

ԴԱՍ Լ.

Դ Ե Ր Բ Ա Յ

Հանդը կը յափշտակեր :

Վերջէն էկ՝ լուրերը շատ աղեկ էին :

Ընէնք խօսքս շատ պարզ է :

Ըլլա՛ւ գործ չէ աղ :

Կ Ա Ն Ո Ն

45. Դերբայն բային պէս գործ մը կը ցուցնէ՝ բայց զայն չը հաստատեր :

Եկող տղան . հասած լուրերը . տրուելիք վարձքը :

46. Ջայն ամբողջ նախադասութիւն մ'ընելու համար քովը վերադիր մ'աւելցնել հարկ կ'ըլլայ :

Եկող տղան բարեկամն է . հասած լուրերը լաւ են . տրուելիք վարձքը շատ մեծ է :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԸ.

Յաջորդ բառից քով նախ մեյմէկ դերբայ յարմարցուք, ապա ամբողջացուք զայն վերադրով մը :

Առաքինութիւն, տաճար, գովեստ, Աւետարան, հովահար, հարսանիք, փղոսկր, բանջարեղէն, փոթորիկ, ագռաւ, ժամացոյց, կողմ, փողոց, մթութիւն, յաջողութիւն, առաւօտ, ժամ, վայրկեան, ոտանաւոր, բանաստեղծութիւն, առակ, տրամութիւն, աշխատութիւն, մարդ, լոյս, ջուր, լոյս, ընտանիք :

Օր. Դաս. — Ճանչցուած առաքինութիւնը. — Կործանեալ տաճարը :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԹ.

Յաջորդ խօսից մեջ որո՞նք են դերբայք եւ որո՞նք բայերը :

1. Եկող տղան բարեկամս է . 2. Գացող աղջիկը շատ խելացի է . 3. Պզտիկ պատճառներ երբեմն մեծ արդիւնք առաջ կը բերեն . 4. Հասունցած պտուղք կուտուին . 5. Մնացած ցորենն աղքատաց բաժնեց . 6. Յիսուս խաչին վրայ եօթը խօսք արտասանեց . 7. Այս մարդը ճամբան դացած ատենը գետնէն քսակ մը ոսկի գտաւ, քսակը չբացած գնաց տէրը գտաւ եւ նմա յանձնեց . իւր այս ըրածին համար մեծ պատիւ ստացաւ . 8. Այս տունն իմ բարեկամիս է . 9. Այս տղան շատ գրքեր ունի . 10. Հինցած կօշիկներդ նետէ՛ :

Օր. Դաս. — Եկող դերբայ է, իսկ ե բայ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԺ.

Յաջորդ խօսից մեջ դերբայն բայի փոխեցեք այնպէս որ նախադասութիւն մ'ըլլայ :

Մանչող առիւծը : Տուած զրամս : Հասնելիք լուրը : Տպուած գիրքը : Մեռած կատուն : Կերուած հացը : Հնազանդող որդին :

Հինցած կօշիկը : Դասերուն չաշխատող աշակերտը , լմնցած գործը : Լոյս տուող արեգակը , հպարտացող անձը , չողիացած ջուրը : Վազող նապաստակը : Թափուած մեղանը : Կրթուած տղան : Պատուած գիրքը : Ճանապարհորդող փիղը : Լացող մանուկը :

Օր. Դաս . — Առիւծը որ կը մոնչէ , կրամը որ տուի , եւն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԺԱ.

Այս նրահանգիս բայերը դերբայի փոխէ :

1. Տղան կուգայ . 2. Լոյսը կը փայլի . 3. Ճրագը կը մարի . 4. Ծագիկները կը թռումն . 5. Մարդ կը մեռնի . 6. Օձը կը խածնէ . 7. Մեղուն կը խայթէ . 8. Տղան կ'աշխատի . 9. Աղուէսը հաւերը կը գողնայ . 10. Հովին իւր հօտը կը պահպանէ . 11. Աստուած անիծեց Կայէնը . 12. Սրեգակն իւր առանցքին վրայ կը դառնայ . 13. Գայլերն ոչխարները կը բզբտեն . 14. Դարնան տաքութիւնը ծառերն եւ ծաղիկները կաճեցնէ . 15. Մանուկը քնացաւ . 16. Վահան աղէկ կը կարգայ . 17. Այս թռչունը շատ անուշ կերգէ . 18. Քոյրս կը խօսի :

Օր. Դաս . — Եկող տղան . — Փայլող լոյսը : —

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԺԲ.

Կետերուն տեղ խօսքին գլուխը գտնուող բային անցեալ դերբայն դիր :

(Հնազանդիլ) տղայ մը որ իւր ծնողաց . . . է երջանիկ ապագայ մ'ունի . 2. (Կատաղիլ) . . . ծովը կսկսի հանդարտիլ . 3. (Գրեղ) Ձեր . . . նամակը ամսոյս 18 ին ստացայ . 4. (Մօտիլ) Լեւրանց . . . ժամանակս գիշերը վրայ հասաւ . 5. (Պայթիլ) Շանթը . . . ատեն իրեն հետ կը տանի մահն ու կրակը . 6. Այս քղաքը աղէկ . . . (աշխատիլ) են , պէտք է վարձատրուին :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԺԳ.

Կետերուն տեղ ըստ պատշաճի դերբայ պետք է դնել :

1. Դասերդ աղէկ (սերտել) . . . համար պէտք է շատ աշխատիլ . 2. (Առնել) այդ զրքերը . . . համար բաւական ոտակ պէտք է , եւ իմ համեստ քսակս չներէր որ այդպիսի ծախքեր ընեմ . 3. (Շահիլ) Իւր սիրտը . . . ջանացի բայց այնպիսի խիստ պատասխաններ տուաւ որ ալ չհամարձակեցայ խօսիլ . 4. (Մեկնել) . . . համար ձեր քրոջ վերադարձին կ'սպասեմ . 5. (Երթալ) Պատեալ . . . համար ձեր հրամանին կ'սպասեն . 6. (Վերադառնալ) Ծիծեռնակը գարնան կ'սպասէ մեր երկիրը . . . համար . 7. (Հասկնալ) Իւր բնութիւնը . . . համար պէտք է շատ ատեն իրեն հետ կենակցիլ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԺԳ.

Ոչ եւ չ վերջաւորութեանց տեղ՝ նախադասութեան կարգը փոխելով յարաբերական դերանունը դիր :

1. Կաթիլ կաթիլ եկող ջուրը՝ ժայռը կը փորէ . իւր աշխատութեան մէջ յարատեւողը հրաշալի բաներ կը գործէ . 2. Չճանչցած մարդուդ հետ մի մտերմանար . 3. Քեզի տրուած կրթութիւնն այնպիսի հարստութիւն մ'է զոր բազմը չկրնար խլել . 4. Քեզ առաջարկած խնդիրս կարեւոր է . լաւ միտ դիր . 5. Մեր պակասութիւնները մեզի յայտնողները մեր ճշմարիտ բարեկամներն են . զմեզ շողոքորդողներէն աւելի յարգելու եմք զնոսա . 6. Շունը թէպէտ սուր հոտառութիւն մ'ունի՝ բայց անտարբեր կ'երեւի մեզի ազդող շատ մը անուշահոտութեանց . 7. Գրան առջեւ խոնուած բազմութիւնն անհամբեր կ'ըսպասէր . 8. Հնադանդիլ չգիտցողը հրամայել չգիտեր . 9. Հայրենիքը չսիրող՝ կասկածելի մարդ է . 10. Երկնքի վրայ փայլող աստղերը մեզի կը պատմեն Աստուծոյ փառքը . 11. Գիտութիւնն երկրիս խորէն կը հանէ հոն պահուած գանձերը . 12. Քրիստոնէութիւնն ընդունող առաջին թագաւորն Աբդար է :

Օր . Դաս . — Ջուրը՝ որ կաթիլ կաթիլ կ'իջնայ՝ ժայռը կը փորէ . այն որ իւր աշխատութեան մէջ կը յարատեւէ հրաշայի բաներ կը գործէ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԺԵ.

Կետերուն տեղ յարաբերական դերանունը դիր պետք եղած հոլովով , եւ յետոյ դերբայի փոխէ :

1. Լաւ ճանչցիր այն մարդը . . . կը վստահիս . 2. Կարեկից եղիր այն մարդուն . . . միտքը խանգարեալ է . 3. Ո՛վ երջանիկ է , ա՛յն . . . անոտի հաճոյից միայն հետամուտ է . թէ այն . . . իւր անձին՝ իւր ազգին եւ մարդկութեան օգտակար բաներու կը պարապի . 3. Այնպիսի ունակութիւններ ունիս . . . ետ կենալու ես . 5. Այնպիսի ունակութիւններ ունի . . . ուղղելու ես . . . 6. Այս է այն մեծ մարդը . . . ինքզինքը հայրենեաց զոհեց . 7. Այս է այն մեծ մարդը . . . արձան մը կանգնեցին . 8. Այս է այն մեծ մարդը . . . թշնամիք կը սարսափէին . 9. Այս է այն մեծ մարդը . . . դէմ ապերախտ գտնուեցանք . 10. Ատելի են այն իշխանք . . . ժողովուրդը կը վախնայ . 11. Յարգէ զանոնք . . . երախտապարտ ես . 12. Այն խաղալիկները . . . կը զրօսնուս՝ պարտքերդ մոռցնելու չեն քեզ :

Օր . Դաս . — Լաւ ճանչցիր այն մարդն որուն կը վստահիս , լաւ ճանչցիր վստահած մարդդ :

ԴԱՍ ԼԱ.

Մ Ա Կ Բ Ա Յ

Անվախ պատերազմելով՝ քաջութեամբ մեռաւ :

Աս դասը շատ գեղեցիկ է :

Շուտ վագոդը չէ՝ այլ ուշադրութեամբ վագոդն որ նպատակին կը հասնի

Շատ սիրով կարդացի այս լուրը :

Կ Ա Ն Ո Ն

67. Բայի մը՝ ածականի մը՝ դերբայի կամ ուրիշ մակբայի մը միտքը սահմանաւորելու համար գործածուած բառը մակբայ կ'ըսուի :

Այսպէս կրնամք ըսել քալել. բայց երբ ուզեմք ինչպէս քալելը յայտնել, կ'ըսեմք. շուտ քալել, կամաց քալել, կաղն ի կաղ քալել, շիտակ քալել, ծուռ քալել, եւն. այս բառերը շուտ, կամաց, կաղն ի կաղ, շիտակ, ծուռ, մակբայ կ'ըսուին, վասն զի քալել բային միտքը կը սահմանաւորեն. կրնամք ըսել մեծ տուն, բայց մեծութեան վրայ աւելի որոշ գաղափար մը տալու համար կ'ըսեմք ոչ այնչափ մեծ տուն, շատ մեծ տուն, բաւական մեծ տուն եւն. — Վազող ձին՝ արագ վազող ձին, շատ վազող ձին եւն — շատ արագ վազող ձին, եւն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԺԶ.

Յցուք ինձ յաջորդ խօսից մեջ մակբայներն եւ նոցա ո՛ր բառերը սահմանաւորելը :

1. Քոյրդ շատ անառակ է . 2. Գաղղիացիին աւելի հակառակորդն է Անգլիացւոյն քան թէ թշնամին . 3. Փութանակի կատաբէ հրահանգներդ . 4. Նապաստակը շատ արագընթաց է . 5. Նշնիկը շատ բարակ սրունքներ ունի եւ կարի թեթեւ է . 6. Բաւական աշխատեցար , ալ քիչ մը յողնութիւն առ . 7. Ձեր դուռն այնչափ փոքր է որ շատ մարդ չկրնար ներս մտնել . 8. Աւելի լաւ է քաջութեամբ մեռնիլ քան թէ վատութեամբ ապրիլ :

Օր. Դաս . — Շատ մակբայ՝ անառակ ածականին վրայ դըրուած :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԺԷ.

Հետեւեալ մակբայներն ո՞ր բառից կրնաս յարմարցնել . — անոնցմով մէյմեկ նախադասութիւն կազմե :

Շտապաւ , հոս , հոն , ներս , դուրս , բոլորովն , մէջտեղը , առջեւ , հիմայ , այն ատեն , այսօր , վաղը , ետքը , առաջ , երբեմն , միշտ , հանապազ , յոյժ , շատ , չափազանց , ստէպ , քիչ անգամ , յաճախ , ինչո՞ւ , ի՞նչպէս , ո՞րչափ , քանի՞ , յանկարծ , դրեթէ , հաղիւ , այսուհետեւ , բաւական , մօտ , իսկոյն , այնչափ , ուշ , կանուխ , վաղն , այսօր , ասդիս , անդին , ուշ , քովը , աւելի , երէկ , հեռու , լաւագոյն :

Օր. Դաս . — Շտապաւ խօսիլ . եղբայրդ շտապաւ կը խօսէր :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԺԸ.

Հետեւեալ բառից մէյմեկ մակբայ աւելցուր :

1. Աշխարհադրութիւնը — օգտակար գիտութիւն մ'է . 2. Աշխարհս գունդ մ'է որ արեգական շուրջը կը դառնայ . 3. Կրիայն — կը քալէ . 4. Աղուէսը գայլէն — խորամանկ է . 5. Չարերը — կը պատժուին . 6. Ես — դպրոց պիտի երթամ . 7. — Կը

բաւէ հերիք տանջես զիս • 8. — Խաղի պարապելն օգտակար բան չէ • 9. Զրի մէջի որդերն — պղտիկ են որ խոշորացուցով անդամ հաղիւ կը տեսնուին • 3. Այս զինուորը — վիրաւորուեցաւ :

Օր. Գաս • — Աշխարհադրութիւնը մեծապէս օգտակար գիտութիւն մ'է :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԺԹ.

Լուծէ հետեւեալ խօսքերն իւրաքանչիւր բառին իմնց ընկալն քսելով :

1. Հանդարտ խիղճն եւ դո՛հ միտքն երջանիկ կընեն զմարդ • 2. Առաքինութիւնը միտքը կաղնուացնէ , բայց մոլութիւնը զայն կաղտեղէ • 3. Տղայութեան ժամանակի աշխատասիրութիւնը՝ վերջէն ուսանելիք բաները կը դիւրացնէ • 4. Մուլութեան պըտուղներն են ամօթ եւ նախատինք • 5. Շատ աւելի ազդու է օրինակը քան թէ խօսքը • 6. Յարատեւ աշխատութիւնն ամէն դժուարութեանց կը յաղթէ • 7. Ուրիշին յաջողութեան վրայ ուրախացողը՝ նորա աղէկութեան մասնակից եղած կըլլայ • 8. Տխրութիւնը սիրտը կը սղմէ • զուարթութիւնը կընդլայնէ զայն • 9. Մի՛ լար խնդացողին առջեւ • 10. Մի՛ խնդար լացողին առջեւ • 11. Ուրախամիտ մարդը գացած տեղը կը լուսաւորէ • 12. Կըռուարար մարդն ամէն ճակատները կը միջնցնէ • 13. Չար մարդու աշխատութիւնն աւարդիւն կը մնայ որով չարունակութիւն չունի • 14. Նախանձն ու ցասկոտութիւնը կեանքը կը կարճեցնեն • 15. Լաւ է կարճ ու լի կեանք , քան թէ երկայն եւ դատարկ • 16. Առանց առաքինութեան չկայ բարեկամութիւն • 17. Ամէն խոստման մի հաւտար :

ՅԵՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հին ատեն մագաղաթի *փշ*, կը գրէին, հիմայ՝ քղքի վրայ :
 Լուսինն երկրիս *Բուրխի* կը դառնայ :
 Երբոր պարտիզիդ *Ջջ* պտըտիս՝ դիտէ բնութեան աղւորութիւնները :
 Հօրը *Ժ* տղան հանգիստ եւ ապահով է :

ԿՄՆՈՆ

48. Երկու բառի իրարու հետ ունեցած յարաբերութիւնը ցուցնող բառը յետադրութիւն կը կոչուի :

Այսպէս եթէ խօսիլ և մարդ բառից մէջ ինչ տեսակ յարաբերութիւն ըլլալը յայտնել ուղեմք, կրնամք մեր մտածութեան համեմատ ըսել .

Խօսիլ	մարդու	մը	հետ
»	»	»	դեմ
»	»	»	վրայ
»	»	»	համար
»	»	»	քով
»	»	»	առջեւ
»	մարդէ	»	հետո

Այս բառերը, հետ, դեմ, վրայ, համար, քով, առջեւ, և ըն որ խօսիլ և մարդ բառերուն մէջ եղած յարաբերութիւնները կը ցուցնեն՝ կ'ըսուին յետադրութիւն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԻ.

Գծիկներու տեղ յաջորդ նախադասութեանց մէջ յարմար դատած յետադրութիւններդ դիր :

1. Շամիրամ Արայի — պատերազմ ըրաւ : 2. Սանդուխտ Թագէոսի — նահատակուեցաւ : 3. Հովիւներն ոչխարաց — նշան կը դնեն : 4. Արտաւազդ Ա. իւր հօրն աշխոյժ ոգին չը կրցաւ փայլեցնել իւր — : 5. Այս երկու դասատուք իրարու — կը խօսին միշտ : 6. Օգը ցուրտ ըլլալուն — մայրս արգիւեց ինձ որ դուրս ելլեմ : 7. Այս դիւցազնը իւր հայրենիքէն — աքսորի — մեռաւ : 8. Տիգրան իւր դասատուին — անգամ անառակութիւն կընէ : 9. Մարիամ մեր ծառայութեան — մտած էր : 10 Մօրս եւ քրոջս — պտըտելու գացինք այսօր : 11. Դասերս ադէկ սովորելուս — պարգեւ պիտի ընդունիմ դասատուներէս :

Օր. Դաս . — Շամիրամ Արայի դէմ պատերազմ ըրաւ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԻԱ.(1)

Յետագայ յետադրութեամբք խօսքեր կազմե՛ :

Հետ , վրայ , դէմ , համար , քով , առջեւ , հեռու , մէջ , դէպ ի , ետեւ , ներքեւ , ձեռք , մօտ , մէջէն , վրայէն , քովէն , չորս գին , բոլորովոր , վարը , վերը , բաց ի , տակ , տեղը , չափ , հակառակ , համեմատ , ահա , առանց , փոխանակ , իրրեւ , ի զուր , ի վեր , ի վար , ի բուն , ի գլուխ , անդին , ասդին , յառաջ , գաղտուկ :

Օր. Դաս . — Դրացւոյն հետ գացին :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԻԲ.

Լուծե՛ յետագայ խօսքերն եւ ըսե՛ բառից ի՛նչ տեսակ ըլլալն :

1. Կատարեալ մարդուն վրայ կը զարմանամք . 2. Անուշ մարդը կը սիրեմք : 3. Կրնաս առանց ուղեւորդ զրամդ եւ աստիճա-

(1) Այս հրահանգք եւս՝ նախընթաց հնարմանց պէս գրաւոր պիտի ըլլան , բայց լաւ է միշտ դասարանին մէջ վարժեցնել արդայքն որ առժամայն խօսքեր կազմեն :

ներդ կորսնցնել . բայց կամօքդ միայն պատիւդ կը կորսնցնես : 4. Միայն անմեղ եւ առողջարար զբօսանք վնասուելու եմք : 5. Դժուարութիւնն չկայ որուն չկարենամք յաղթել մեր ջանիւք : 6. Խօսքերը նետեր են . ուշադրութեամբ արձկէ զնոսա որ մէկը չը վիրաւորես : 7. Ժամանակին մտածելով՝ չատ չարեաց առաջը կ'առնուի : 8. Այն բարեկամը յարգի է որ մեր ձախողութեան ատեն զմեզ կը յիշէ : 9. Միտքդ ամբարէ գիտութիւնն եւ զայն խնամով մշակէ :

ԴԱՍ LԳ.

Շ Ա Ղ Կ Ա Պ

Ո՛րջափ կուգեի . հայրս ապրեր :
Ըսէ՛ ինձ , հաաա՛ն . նամակը ԲԷ ջհասաա :
Գառն — գայլը մեկտեղ խօսքի բռնուեցան :
Եղբայրդ է՞մ . քայրդ պէտք է հոս գալ :

Կ Ա Ն Ո Ն

49. Երկու նոյն տեսակ բառ կամ երկու նախադասութիւն իրարու կապող բառը շաղկապ (¹) կը կոչուի :

Պետրոս եւ Յովհաննէս կերթային .

Խնդրէ՛ իրաւունքդ . Բայց ճանչցիր պարտքդ .

Եւ բառը՝ որ Պետրոս եւ Յովհաննէս բառերն իրարու կը կապէ , Բայց բառը՝ որ խնդրեւ եւ ճանչցիր բայերն իրարու կը կապէ՝ շաղկապ կըսուին :

(1) Երբոր մակբայ՝ շաղկապ՝ եւնի պէս տղայոց ականջին բողբոլիկն օտար բարդ բառեր պատահին՝ դասատուք զայնս բացատրելու են աշակերտաց ուրոյն առանձին , ոչ միայն քերականական նշանակութիւնն՝ այլ նաեւ նոցա կազմութիւնն ու պատճառը :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԻԳ.

Որո՞նք են հետեւեալ խօսից մեջ շաղկապք եւ ի՞նչ բառեր իրարու կը միացնեն :

1. Սաթինիկ եւ Մարիամ հնազանդ են իրենց ծնողաց եւ դասատուաց . 2. Գրիգոր շատ աշխատասէր է բայց անկիրթ եւ անառակ է . 3. Այս մարդը շատ պատուաւոր եւ քաղաքակիրթ անձ մ'է . սակայն իւր որդիքը հակառակն են . 4. Աստուած Սողոմ Գոմոր քաղաքներն այրեց , վասն զի նոցա բնակիչք անըզգամ էին , բայց միայն Ղուլտն աղատեցաւ . 5. Եթէ այս ընթացքդ շարունակես , դեռ շատ փորձանքներ պիտի դան զւրուսդ :

Որ. Դաս . — Է շաղկապ Սաթինիկ եւ Մարիամ բառերն իրարու կը միացնէ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԻԳ.

Հետեւեալ շաղկապները գործածե՛ մեյմէկ նախադասութեան մեջ :

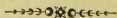
Եւ է՞մ ու , նաեւ , այլ եւս , միանգամայն , ալ , կամ , կամ թէ , թէ , եթէ , թէ որ , որ , նէ , բայց , սակայն , եւ սակայն , բայց եւ այնպէս , սակայն եւ այնպէս , ի վերայ այսր ամենայնի , այսու ամենայնիւ , թէ եւ , թէպէտ եւ , ոչ թէ , չէ թէ , ոչ միայն , չէ որ , ոչ ապաքէն , այլ , հապա , քան թէ , մանաւանդ , առաւել եւս , մանաւանդ որ , մանաւանդ թէ , իսկ , եւ ոչ , եւ ոչ իսկ , անգամ , նոյն իսկ , արդ , ուստի , իսկ արդ , ուրեմն , որպէս զի , վասն զի , որովհետեւ , հապա , ապա թէ ոչ , ոչ թէ , թող թէ , իբր թէ , զրեթէ , այսինքն , գոնէ , գէթ , զորօրինակ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԻԵ.

Գծիկներու տեղ պետք եղած շաղկապը դիր յաջորդ նախադասութեանց մեջ :

1. Գոհարինէ շատ բարի աղջիկ մ'է — նորա քոյրը չար — նախանձոտ բնութիւն մ'ունի. 2. — Եւգինէ իւր դասուց աշխատի՝ — պիտի վարձատրուի. — 3. Ողորմած եղիւր . . . բարի, . . . Աստուած զքեզ վարձատրէ . 4. Շուշան — վարդունի միատեղ աղօթք կ'ընէին Աստուծոյ իրենց ծնողաց համար — Աստուած ալ նոցա աղօթքը լսեց :

Օր. Դաս . — Գոհարիկը շատ բարի աղջիկ մ'է , բայց նորա քոյրը չար եւ նախանձոտ է . եւլն :

ԴԱՍ ԼԴ.

Ձ Ա Յ Ն Ա Ր Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ո՞ն ինչո՞ն չգիտցայ նորա արժեքը՝
 Մե՛ղք որ չկրցար գինքը կանգել :
 Երանի՛ր թէ ստոյգ քլար այս լուրը :
 Ո՞ր էր թէ բարեկամս հասներ :

Կ Ա Ն Ո Ն

50. Այն բառն որ մեր հոգւոյն մէկ կիւրքը կամ յուզմունքը կը բացատրէ , Ձայնարկութիւն կը կոչուի :

Ինչպէս երբոր զարմանամ՝ կ'ըսեմ. ո՛հ ինչ ազնիւ տղայ . երբոր մատս վիրաւորի՝ կ'ըսեմ. վայ մատս ցաւեցա՛ւ . երբոր մեղքնամ կ'ըսեմ. ա՛հ ինչ ողորմելի վիճակ ելն . ո՞ն , վայ , ա՞ն , որ մէյմէկ զգացմունք կը յայտնեն , Ձայնարկութիւն կը կոչուին :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԻՋ.

Որո՞նք են յաջորդ խօսից մեջ ճայնարկութիւնք եւ ի՞նչ ըզ-
գացմունք ցուցնելու համար դրուած են :

Ա՛հ որչափ ուրախ եմ զքեզ տեսնելուս :

Աղէ՛ սենեակն ո՞վ կայ :

Վա՛շ որչափ ալ սուտ կը զրուցէ :

Է՛հ ուրեմն ալ շատ գիտուն են :

Ա՛հ խեղճը յուսահատ վիճակի մէջ է :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԻԷ.

Յաջորդ ճայնարկութիւնները մէյմէկ խօսքի մէջ գործածէ :

Ուրախութիւն եւ ցաւ ցուցնող . — ո՛հ, ա՛հ — ցաւ . —
վա՛հ, ափսո՛ս, աւա՛ղ, մե՛ղք . — Բաղձանք . — Երանի՛ թէ,
ո՛ւր էր թէ, Աստուա՛ծ տայ . — Երանելու . — Երանի՛ . — Ա-
նիծելու . — վա՛յ, ա՛նէ՛ծք . — Կանչելու . — ո՛, ո՛վ, ա՛յ, է՛,
հէ՛ . — Յուցնելու . — ահա՛, ահա՛ւսիկ . — Չարմանք . —
բաբէ՛, զարմա՛նք . — Խրախուսելու . — աղէ՛, օ՛ն, ապրի՛ս,
աղնի՛ւ, կեցցէ՛ . — Ողջունելու . — Բարե՛ւ, ողջո՛յն ձեզ . —
Չզուելու . — ո՛հ, գարշելի՛, պի՛ղծ, է՛հ . — Բարկութիւն —
ա՛յ, հա՛յ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԻԸ.

Յաջորդ խօսից մեջ գծիկներու տեղ ճայնարկութիւն մը
յարմարցուր :

Բոլոր բաղմութիւնը գոչեց — .

— Այս տունկը որչափ գէշ կը հոտի .

— Լոէ՛, հայրդ կը քնանայ .

— Բարի լոյս, պարոն ազուաւ .

— Չարմանալի տեսարան :

Հետեւեալ տեսակէն բառեր պարունակող նախադասութիւններ գրէ՝ :

Ա. Անուն մը , բայ մը , մակբայ մը .

Բ. Անուն մը , բայ մը , դերբայ մը .

Գ. Անուն մը , բայ մը ու շարկապով մը կապուած երկու ածական .

Դ. Վերադրի պէս գործածուած ածական մը .

Ե. Յետադրութիւն մ'ու դերբայ մը .

Զ. Սահմանադրելու համար գործածուած ածական մը , եւ վերադրին մէջ անուն մը .

Է. Սահմանադրելու համար գործածուած ածական մը :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԼ.

Ածականներէն ոմանք *բարդ*՝ այսինքն մեր զգայարանօր ըմբռնելի յատկութիւններ կը ցուցնեն , ինչպէս բարձր տուն , կապուտ ծաղիկ եւն . իսկ այլ *հերք* յատկութիւն մը կը ցուցնեն՝ այսինքն մտօք ըմբռնելի յատկութիւն մը ինչպէս իմաստուն տղայ , խոհեմ մարդ : — Աշակերտը նշանակէ քե յաջորդ նախադասութեանց մէջ ո՛ր ածականը արտաքին եւ որոնք ներքին յատկութիւն մը կը ցուցնեն :

1. Երկչոտ աղայ . — 2. Արիասիրտ աղջիկ . — 3. Գեղեցիկ ծառ . — 4. Վարդազոյն չրթունք . — 5. Կրակոտ աչք . — 6. Փոքր սկնդիկ . — 7. Անհեղեղ փիղ . — 8. Նենգաւոր աղուէս . — 9. Եղն պարարակ . — 10. Նիհար կին . — 11. Հիւանդոտ ծերունի . — 12. Կթոտեալ ծնկեր . — 13. Վախկոտ ճագար . — 14. Արագընթաց նապաստակ . — 15. Հուժկու բեռնակիր . — 16. Յստակ ալիք . — 17. Ճարտար նկարիչ . — 18. Զուածեւ սեղան . — 19. Ճերմակ առաղաստ . — 20. Բոցազոյն կարկահան . — 21. Մշակեալ արտ . — 22. Խոհեմ գօրավար . — 23. Հմուտ դասաւոր . — 24. Տգեղ կերպարանք . — 25. Խոպան դաշտ . — 26. Փխրուն կաւիճ :

ՀՐԱՀԱՆԳ՝ ՄԼԱ.

Աշակերտը հնգական բառ, ցուցնէ հետեւեալ հարցմանց բով :

Չեոքով աշխատող գործաւորք .

Մտքով աշխատող գործաւորք .

Չորքոտանի կենդանիք (ընտանի) .

» » (վայրենի) .

Թռչունք .

Միջատք .

ՀՐԱՀԱՆԳ՝ ՄԼԲ.

Ստորագծեալ բառերը յաջորդ սահմանաց բով անելցուր՝
ըստ պատշաճի :

Աղահ . — վատ . — Անդոյն . — Հնազանդ . — Հոսանուտ .
— Դիւրահաւատ . — Տժգոյն . — Թշուառ . — Աղքատ . —
Նսւրբ :

. . . Որ ապրուստ չունի .

. . . Որուն գոյնը նետած է .

. . . Որ թոյլ է , կը վազէ . (օղ , ջուր) .

. . . Որ գոյն չունի .

. . . Որ ստակը չափազանց կը սիրէ .

. . . Որ շատ բարակ է .

. . . Որ բաղդ չունի , խեղճ է .

. . . Որ շուտով կը հաւտայ .

. . . Որ խօսք մտիկ կ'ընէ .

. . . Որ քաջութիւն չունի :

Օր. Դաս . — Աղքատն այն է որ ապրուստ չունի :

ՀՐԱՀԱՆԳ՝ ՄԼԳ.

Հետեւեալ սահմանները կարդալով՝ բովը գրել պետք եղած
բառք :

1. Տարիքն առած մարդ . — 2. Տարիքն առած կին . — 3. Այն որ պատկերներ կը չինէ . — 4. Տեղ մը որ ծառ , ծաղիկ ու բանջարեղէն կը տնկեն . — 5. Զորս ոտքով կենդանի մը՝ որուն կոնակին վրայ մէկ կամ երկու կուզ կայ եւ տաք երկիրները կը բնակի . — 6. Զորքոտանի կենդանի մը որ հովուին հետ հօտը կը պահպանէ . — 7. Զորքոտանի կենդանի մը որ ոչխարները կը յափշտակէ . — 8. Խարդախ չորքոտանի մը որ հաւերը կը խնդդէ . — 9. Մարդուն այն մասն ուսկից արիւնն կըսկսի շրջան ընել . — 10. Մարմնոյն այն մասն ուր կերակուրները կը լուծուին . — 11. Այն մասն որ հոտ կառնու . — 12. Կարասի մը որոյ վրայ կը ճաշեն . — 13. Սովրեցնելու պաշտօն ունեցող անձ . — 14. Դպրոց դացող տղայ . — 15. Կենաց սկիզբը . — 16. Կենաց վախճանը . — 17. Կերակուր եփելու սենեակ . — 18. Աստղ մը որ ցերեկը կը փայլի . — 19. Աստղ մը որ գիշերը կը լուսաւորէ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԼԴ.

Հետեւեալ բառից սանմանը տալ :

Աչք . — Ականջ . — Եղունգ . — Գրիչ . — Մելան . — Քերականութիւն . — Աշխարհագրութիւն . — Պատմութիւն . — Հիւսն . — Ատաղձագործ . — Որմնադիր . — Տուն . — Որջ . — Բոյն . — Արմատ . — Խնձոր :

Մ Ա Ս Ն Բ.

ՍՏՈՐԱԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ , ՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆՔ ԵՒ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՔ ԲԱՌԻՑ

ԴԱՍ ԼԵ.

ԱՆՈՒՆ ՅԱՏՈՒԿ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿ

51. Այն անունն որ մեկ անհատի միայն յատկացեալ է՝ յանունն կը կոչուի :

52. Այն անունն որ դաս մ'առարկայից ամեն մեկուն կըրնայ յարմարիլ հասնել անունն կը կոչուի :

Ինչպէս՝ երբ որ ըսեմ՝ լեռ՝ որ եւ իցէ լեռան համար կըրնայ ըսուիլ , ուստի լեռ հասարակ անուն է . բայց երբ Արարատ ըսեմ , Արարատ յատուկ անուն է , վասն զի ամեն լեռ Արարատ չ'ըսուիր :

Յատուկ անուանք կըրնան մեկ քանի անձի կամ տեղւոյ ալ յարմարիլ , բայց ոչ ամեն անձանց կամ տեղեաց , այսպէս քանի մը տղայ կըրնայ Արսէն կոչուիլ , բայց ոչ ամեն տղայ : (1)

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԼԵ.

Գծին տեղ յատուկ անուն մը եւ կետերուն տեղ հասարակ անուն մը դիր :

1. — *դաշտին մէջ մեծ . . . մ'եղաւ* — 2. — *քաջ . . . մըն էր* . 3. — *կարմիր ծովուն . . . բաժնեց* — 4. *Միայն — նահապետ ազատեցաւ . . .* 5. — *նահապետ տասներկու . . . ունէր* : — 6. — *առաջին մարդն եղաւ* : 7. *Եւա*

(1) Յատուկ անուանք միշտ զլիազորով մը կսկսին :

առաջին . . . եղաւ : 8. Աստուած վեց օրուան մէջ ստեղծեց . . . :
9 . . . անմահ է : 10 . . . մահկանացու է :

Օր. Դաս. — Զիրաւ դաշտին մէջ մեծ սպտերաղմ մ'եղաւ ,
եւնն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԼԶ.

Յետագայ անուանց ո՞րը հասարակ է, ո՞րը յատուկ է :

1. Յովսէփ Եգիպտոսի գլխաւոր իշխանն եղաւ . 2. Աստուած
Ջրհեղեղով պատժեց բոլոր մարդիկը , միայն Նոյ իւր ընտանեօք
ազատեցաւ . 3. Մեր ազգը Թորգոմեան կ'ըսուի . 4. Նեղոս գետն
Եգիպտոսի հարստութեան աղբիւրն է . 5. Արա իւր զեղեցկու-
թեան համար թշնամի ունեցաւ Շամիրամը . 6. Աբրահամ Աս-
տուծոյ խօսքին հաւատարիմ մնալու համար իւր որդին խահակը
զոհել յանձն առաւ . 7. Մեսրովթ Հայոց գրեթէ դտաւ . 8. Տրդատ
Հռիփսիմէն սպաննել տուաւ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԼԵ.

Գտիր ինձ տասն անուն կենդանեաց . — Տասը ծառի էս
ծաղկի . — Տասը զանազան գործեաց . — Տասը յատուկ անուն
մարդոյ . — Տասը յատուկ անուն կնոջ . — Տասն անուն պատ-
մուրեան մեջէն . — Տասն անուն Սրբազան պատմութենէն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԼԸ.

Յետագայ բառերով խօսքեր շինէ :

Մարմին . — Գիրք . — Գլուխ . — Ծով . — Երկինք . — Լոյս .
— Արեւ . — Ծառ . — Ծաղիկ . — Պտուղ . — Պարտէզ . —
Դաշտ . — Լեռ . — Տուն . — Սենեակ . — Գրասեղան . — Լու-

սին . — Երկիր . — Մարդ . — Հողի . — Գետ . — Վտակ . —
 Կրակ . — Քիթ . — Բժիշկ . — Բանաստեղծ . — Աշակերտ . —
 Որսորդ . — Երկրագործ . — Ագահ . — Բարեկամ . — Թշնամի .
 — Աստղ . — Անձրեւ . — Զուր . — Գինի . — Անտառ . — Ճանճ .
 — Ժամ . — Պսակ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԼԹ.

Յետագայ ածականաց յարմար գոյական գտիր :

Յամառ — Թռչնաւոր — Զրոտ — Մածուցիկ — Պտղաբեր —
 — Խեռ — Կակուղ — Թափանցիկ — Փայլուն — Զգական — Այ-
 րելի — Սրուած — Սրածայր — Վատառողջ — Յարգելի — Դեղին
 — Անուշահոտ — Աստաւոր — Դժուարամարս — Սպիտակ —
 — Կարծր : —

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԽ.

Յետագայ անուանց մեկնեկ ածական դիր :

Ադամանդ — Կապիկ — Խոտ — Մանկութիւն — Վագր — Ծե-
 րութիւն — Մեղր — Մածուն — Կրիայ — Սենեակ — Ծովի ջուր
 — Հիւսիսի հողմ — Ժայռեր — Դատ — Քար — Աղուէս — Կովի
 գնացք — Ուռնհոյն տերեւները — Կրակ — Ապակի — Կարագ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԽԱ.

Անուանե :

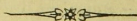
4. իր որ ճերմակ գոյն ունենան . 4. որ սեւ գոյն ունենան .
 4. որ մոխրագոյն ըլլան . 4. որ կապոյտ ըլլան . 4. որ կարմիր
 ըլլան . 4. որ վարդագոյն ըլլան . 4. որ դեղին ըլլան :

Օր . Դաս . — Զիւնը , կաթը , շուշանը , շաքարը ճերմակ են :

Նոյն ծագումն ունեցող բառեր անելցուր :

Արհեստ , մատնութիւն , գիր , օրինակ , տեսչութիւն , երգ , տպագրութիւն , ձուլումն , վաճառականութիւն , լողալն , ստորագրութիւն , կաղութիւն , սղոց , ժառանգութիւն , արգել , գըծագրութիւն , ամբաստանութիւն , փաստաբանութիւն , դժուարիմացութիւն :

Օր . Գաւ . — Արհեստաւոր , արհեստական :

ԴԱՍ ԼԶ.

Դ Է Մ Ք

53. Խօսքին մեջ երեք անգ կամ դեմք կայ . Խօսքը , Լուր , Եւ այն որոշ Դուրս Է Խօսք . — գործրինակ , երբ կըսեմ . Ես քեզ ըսեր էի քե եղբայրդ պիտի չգար . Ես՝ Խօսող անձը կամ դեմքը կը ցուցնե , քեզ՝ լսողը , Եւ եղբայր՝ այն որուն վրայ կը խօսուի : Խօսողն առաջին դեմք կը կոչուի , լսողն երկրորդ դեմք , Եւ այն որուն վրայ կը խօսուի՝ երրորդ դեմք : Ուստի վերոգրեալ օրինակին մեջ Ես առաջին դեմք է , քեզ երկրորդ դեմք , Եւ եղբայր՝ երրորդ դեմք :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԻՔ.

Խօնք դեմքէ Եւ յաջորդ նօտր գրով գրուած բառերն , եզակի քե յոգնակի :

Մարտի գերեզման եկաւ . — Յանգը Յովսէփայ ձայնը լսելով ուրախացաւ . — Ես քեզ ըսի թէ Լուր դժուարին է . — Ես կը կարծէի թէ Եղբայր՝ կորուսած մատնին գտաւ . — Հայրդ ըսաւ քեզ որ վաղը քե տունը գաս . — Դու ի՞նչ ես — Ես Հայ եմ :

Հետեւեալ պատմութիւնը Գ. դեմքի վերածե :

Ֆիմի իշխանուհին իւր վարքը կը պատմէ .

Դուստր էի ես Զապելայ եւ Հեթմոյ՝ որոց որդի ըլլալս մեծ բաղդ եւ փառք էր ինձ . նոցա առաքինութեան նմանել աշխատեցայ ես ալ . հինգ քեռցս մէջ երկրորդն էի ես՝ բայց հարսնութեան վիճակաւ ամենէն առաջ անցայ, եւ տիկին եղայ Սիդոն քաղաքին . բայց առաջ անգութ անձ մը յարձակեցաւ մեր վրայ եւ բնաջինջ պիտի ընէր մեզ՝ եթէ չհասնէր օգնութեան թագաւորն Փրանկաց Ս. Լուդովիկ : Այսպէս նորէն խաղաղութիւն գտնելով՝ երեք որդւոցս ինամօքը կը պարապէի, եւ կը ջանայի զնոսա ամէն բարեձեւութեամբ զարդարել : Սակայն Աստուած չներեց որ տեսնեմ իմ քաջ անդրանկիս մեծնալը : Ո՛հ ինչ սուկալի ցաւ էր զգացածս այն օրը որ իւր անկենդան մարմինն աչքիս առջեւ բերուեցաւ : Բայց երբ լսեցի ամուսնոյս ալ մահը՝ յուսահատ սրտիս ալ աշխարհիս մէջ դարման չգտնելով, առանձնացայ հաւատաւորաց վանք մը եւ կնքեցի իմ պանդուխտ կեանքս՝ ինքզինքս Աստուծոյ յանձնելով :

Օր. Դաս. — Ֆիմի դուստր էր Զապելայ եւ Հեթմոյ՝ որոց որդի ըլլալը մեծ բաղդ եւ փառք էր իրեն : Նոցա առաքինութեան նմանիլ աշխատեցաւ ինք ալ . եւն :

Հետեւեալ բառերով խօսքեր շինէ՝ զանազան դեմքերով :

Աղքատ . Ամառն . Գլուխ . Գործ . Հիւանդ . Գետ . Գորով . Գոյն . Մարդ . Սուր . Լուսին . Ապակի . Լոյս . Հող . Զիւն : Մագ . Զուր . Վէմ . Փուշ . Քար . Ոգի :

ԴԱՍ ԼԷ.

ԷԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒԱՆՔ

54. Երեք դեմքերը ներկայացնելու նամար կը գործածուին հետևան դերանունները որ ես .

	Եզակի	Յոգնակի
Առաջին դեմք	Ես , ինձ , զիս .	Մեք , մեզ , մենք .
Երկրորդ »	Դու , քեզ , քենք .	Դուք , ձեզ , ձենք .
Երրորդ »	Նա , նորա .	Նոքա , նոցա :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԵԶ.

Հետեւեալ հրահանգին մեջ կրկնուած անուանց տեղ հարկ եղած դերանուններն գործածե՛ :

Յակովբ զՅովսէփ կը սիրէր Յակոբայ միւս որդիներէն աւելի , վասն զի Յովսէփ Յակոբայ ծերութեան ատեն ծնած էր . Յակովբ այլ եւ այլ զոյններէ ծաղկէ կապայ մը չինելով՝ Յովսէփին հաղ-ցուց . բայց Յովսէփին եղբայրները կ'ատէին Յովսէփն , աւելի սիրուելուն համար եղբայրներուն հօրմէն եւ երկու երագներուն համար , զոր Յովսէփ եղբայրներուն պատմած էր , եւ այլն :

Օր. Դաս . — Յակովբ զՅովսէփ կը սիրէր իւր միւս որդիներէն աւելի , եւ այլն :

ԴԱՍ ԼԸ.

Հ Ո Լ Ո Վ.

55. Անունն է. Գերանունն ուրիշ բառից հետ ունեցած կապակցութիւնը ցուցնելու համար՝ կերպ կերպ փոփոխութիւններ կը կրեն որ հօւօ կը կոչուին :

56. Անունն իւր բնական վիճակին մէջ *հօւօ* կը կոչուի է. խօսքին մէջ *հօւօ* կամ *հօւօ* կրնայ ըլլալ : Երբոր ենթակայ է, ո՞վ կամ ի՞նչ հարցման կը պատասխանէ. (*հօւօ, հօ*) : Երբոր ստորոգելի ըլլայ, ի՞նչ կամ ի՞նչպիսի հարցման կը պատասխանէ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԻԷ.

Հետեւեալ խօսից մէջ ի՞նչ հոլով են բառերը . (որո՞նք են ենթակայք . որո՞նք են ստորոգելիք) :

Սենեկին դուռը բաց է . — Շունը հաւատարիմ է . — Գարնան օդերը զով են . — Կաթին ամանները լեցուն են . — Արդարոց հոգիք երանելի են . — Զիթենին հաշտութեան նշան է . — Աստղերուն թիւն անհամար է . — Կովն որոճացող է . — Ծովու ջուրն աղի է . — Գիրքերն օգտակար են . — Ծերերը փորձառու են :

Օր. Դաս . — Սենեկին սեռական հոլով է՝ վասն զի որո՞ն (*հօւօ*) հարցման կը պատասխանէ . *հօւօ*՝ ուղղական, վասն զի ո՞վ կամ ի՞նչ հարցման կը պատասխանէ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԻԸ.

Հետեւեալ բառերն ի՞բր ենթակայ է. ի՞բր ստորոգելի գործածէ՝ :

Աստուած . վաճառական . Թագաւոր . Քահանայ . Եկեղեցի .

Ծառայ • Գիրք • Տուն • Գրիչ • Մեյան • Կանոն • Կապար • Բնութիւն • Տիեզերք • Աշխարհք • Երկինք • Լուսին :

Օր • Գաս • — Աստուած ամենակարող է • — Ապողոն աստուած մ'էր :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԻԹ.

Գտի՛ր յաջորդ խօսից մեջ ուղղական հոլով բառերը :

Որչա՛փ զարմանալի եւ փոփոխամիտ է մարդ • — Ձկունք համր են , բայց աղմուկը կը լսեն եւ կը փախչին • — Արծուին շատ սրատես է • — Իմաստութիւնն այնպիսի դանձ մ'է որ չը հատնիր • — Ստահակ տղան չկրնար սիրուիլ • — Պարկեշտ գործաւորն իւր տունը կը վերադառնայ : — Գարունը հասաւ , ծաղիկները կը բացուին , անուշ հոգեր կը փչեն , թռչունք կը ճըւճըւան ծառոց մէջ , ամէն մարդ անոյշ մխիթարութիւն մը կը գայ :

ԴԱՍ ԼԹ.

57. Սեռական հոլովը բանի մը որո՞ւնք ըլլալը կը ցուցնէ , եւ որո՞ւնք (+ Դ) հարցման կը պատասխանէ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԾ.

Վետեւեայ բառից սեռականը գրէ :

Թագաւոր • մարդարէ • հաց • Աստուած • մի • որդի • իմաստուն • մեծ • քաղաք • տուն • ես • ոչխար • այծ • նեղութիւն • դառն • պարտէզ • դօտի • սիւն • արկղ • փոքր • տարի • հոգի • բերն :

ՀԲԱՀԱՆԳ ՄԾԱ.

Հետեւեալ խօսից մեջ որոնք են սեռականները • հարցմամբ գտի՛ր :

Յերեկուան ժամերը կարճ են • — 2. Գետին ջուրերն անուշ են • 3. Արդարոց հոգիք երանելի են • 4. Սաւուղին որդին կաղ էր • 5. Տիեզերաց ընդարձակութիւնն անհուն է • 6. Անձրեւին , ձեան եւ հովերուն օդուտը շատ է • 7. Արեգական ճառագայթները տաք են • 8. Մարդուն աշխատութիւնն իւր հարստութիւնն է • 9. Աղքատին աղաչանքը մի մերժեր • 10. Եղբօրդ գիւղքն ո՛ւր է • 11. Թորոսին մայրը կուգայ • 12. Ծաղիկներուն հոտը կ'առնուս • 13. Առիւծին ձայնէն ամէն կենդանիք կը վախնան • եւ ինք , կ'ըսեն , աքաղաղին ձայնէն կը դողայ • 14. Վահագնին պատմութիւնը կարդացի :

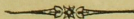
Օր. Դաս • — Որո՞ւն ժամերը • — Իրիկուան՝ սեռական հոլով :

ՀԲԱՀԱՆԳ ՄԾԲ.

Հետեւեալ խօսից առջին մէյմէկ սեռական հոլով բառ դիր որ նոցա որո՞ւն (+ի.թ.) քլլալը հասկցնէ :

1 . . . լոյսն աղօտ է • 2 . . . կողմերը չորս են • 3 . . . հայրը գինքը շատ կը սիրէ • 4 . . . դուռը բաց է մնացեր • 5 . . . ծառաները հաւատարիմ էին • 6 . . . խրատը մտիկ ըրէ՛ • 7 . . . ուժովը նաւերը կը քալեն • 8 . . . ալիք ահագին են • 9 . . . լոյսն ու տաքութիւնը շատ կարեւոր են • 10 . . . ջրերովը շատ ջաղացք կը դառնան • 11 . . . մը ձայնը միշտ անուշ կուգայ • 12 . . . պետութիւնն ահագին էր • 13 . . . ընկերները կուսանք էին :

Օր. Դաս • — Լուսնի լոյսն աղօտ է :

ԴԱՍ Խ.

58. Տրական հոլովն որո՞ւն (քիմե՞) հարցման կը պատասխանե՛ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԾԳ.

Հետեւեալ բառից տրականը գրե՛ :

Մարդ, եղբայր, թագաւոր, մի, առաջին, կին, իմաստուն, որդի, քաղաք, այր, քահանայ, ձի, պարտէզ, հանդէս, մրցանակ, գիրք, տնօրէն, առաքինի, կով, վատ, աշխատասէր, ծոյլ, գրիչ, բրիչ, գլուխ, դրացի, պատուհան, ապակի, սիւն, ձիւն, թոյն, պատմութիւն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԾԳ.

Հետեւեալ խօսից մեջ որո՞նք են տրական բառերն, հարցմամբ գտիր :

1. Ինձ պարգեւներ տուաւ . 2. Հայրս իւր գրքերն իմ ընկերացս ցուցուց . 3. Ես գաղտնիքս քրոջս յայտնեցի, նա ինձ խօսք տուաւ թէ մարդու պիտի չըսէ . 4. Մայրս իւր հին հանդերձներն աղքատին տուաւ . 5. Ես այն խօսքն եղբօրս ըսի . 6. Բարեկամացս խօսեցայ նորա վրայով . 7. Քեզ նայելով կուլար . 8. Որո՞ւ տուիր այդ դրամը . 9. Մէկը նմա չպատասխանեց :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԾԵ.

Հետեւեալ փակագծի մեջ առնուած բառերը տրական հոլով ըրե՛ :

1. Ապսպրեցի (եղբայր) որ այս լուր (մայր) հաղորդէ . 2. (Ո՞ր)

յանձնեցիր այն գումարը . 3. (Գու) ըսի որ (դասատու) խօսիս . 4. (Մեք) չինայեցիք , Աստուած ալ (դուք) չինայեր . 5. (Ես) տո՛ւր այդ զմեկինը . 6. (Բարեկամս) հետ շրջադայութեան ելայ . 7. Հարցուր (ծնողքդ) . 8. Ներեցէք (յանցաւոր) . 9. Ինչո՞ւ բարկացաւ (մեք) . 10. (Ե՛ս) կանչէ ադ տղան . 11. Զքեզ մեր (բարեկամ) պիտի յղեմ . 12. Ըսէ՛ք (ես) իրաւունք չունիմ (դուք) դէմ . 13. Մօտեցիր (սեղան) . 14. Գառնը (զայլ) կերթար եւ կը ցուցընէր (նա) իւր փարախը :

Օր Դաս . — Աստուրեցի եղբօրդ որ այս լուրը մօրդ հաղորդէ :

ԴԱՍ ԽԱ.

59. Հայցական հոլովը գո՞վ, ի՞նչ բանը (+Է, Կէ՞ չէ) հարցման կը պատասխանէ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԾԶ.

Հետեւեալ բառերն հայցական հոլով դնելով քովը մէյմէկ բայ տակցուր :

Բարեկամ, մայր , ընկեր , հայր , ծառ , քուրձ , գերի , ոչխար , հանդերձ , ծաղիկ , երկիր , երկինք , լուսին , արեւ , փողոց , գիւակ , տղայ , ձեռք , պտուղ , ոսկի , մատեան , գրիչ , մատիտ , ծառ , արուսեակ , նետ , աղեղ , կայծակ , որոտում :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԾԷ.

Հետեւեալ բայից քով մէյմէկ հայցական հոլով բառ տակցուր :

Սիրել , մշակել , ուտել , կանչել , դոցել , պատուել , ազատել , փրկուտել , բերել , մտածել , այրել , ծամել , պարպել , աղտոտել , զար-

նել , գտնել , անիծել , կապել , քաղել , ծաղրել , պատել , ընտրել , վատնել , ցրուել , բացատրել , մեկնել , տանել , ջղակոտոր հանել , փախցնել , կերցնել , բեռցնել :

Օր • Դաս • — կը սիրեմ ծաղիկները :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԾԸ.

Հետեւեալ խօսից մեջ ո՞ր բառերն ուղղական , որո՞նք սեռական եւ որո՞նք հայցական են :

1. Մեր հայրն այս պարտէզը գնեց . 2. Այս տնկուած քարը քաջութեան յիշատակ է . 3. Յիրուցան ըրի թշնամին . 4. Ձայնը լեռներն է բռներ . 5. Աւազակը լեռնէ լեռ կը հալածէին . 6. Ծովին ձուկերը տեսակ տեսակ են . 7. Իրենց գերիներն աղատեցին . 8. Հնդկաց լեռները բարձր են . 9. Հայրն ունեցածը որդւոցը բաժնեց . 10. Խօսքը կարճ կապէ՛ . 11. Յովսէփ ինքզինքն եղբայրներուն չճանչցուց նախ . 12. Հայրս գիրք մը կը գրէ ինձ պարգեւ ընելու համար . 13. Դուռն եթէ ազգդ չսիրես , ո՞վ պիտի սիրէ զայն . 14. Ինչու կ'արհամարհես քու անմեղ եղբայրդ . 15. Այսօր քոյրս պիտի մկրտեմք . 16. Տեսար հիւսիսային լեռները . 17. Հոտոտեցի՞ր այս սիրուն մանուշակը :

ԴԱՍ ԽԲ.

60. Գործիական նույնն որո՞նք հետ , ինչո՞վ (+ Դ՞ն էլէ , Ի՞նչ էլէ) հարցման կը պատասխանեք :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԾԹ.

Հետեւեալ բառերը գործիական նույնն ըրէ :

Փայտ , ձայն , քար , փուշ , զինուոր , բարեկամ , որսորդ , պըսակ , մարդ , առաքինութիւն , ձի , առիւծ , ծառ , արեւ , աչք ,

աշխատութիւն , դոյլ , ընտանիք , բարեկամ , տղայ , ճամբորդ ,
անձրեւ , վաճառական , գանձ , դի , մայր , արեւ , խենդ , ծով ,
պառաւ , շուն , ժամ , դար , էջ , արջ , ատեն , ժամանակ , տա-
րի , ամիս , շաբաթ , ցերեկ , իրիկուն , ծանրութիւն , ժողովուրդ ,
անուն , դուռ , տուն , շահ , ձուկ , կնիկ , աղջիկ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԿ.

Հետեւեալ բառից քով գործիական անուն հոլով մ'աւել-
ցուր :

Լեցնեմ , դառնամ , յաղթեմ , աղատեմ , փրկեմ , մեռնիմ , գը-
րեմ , խոստովանիմ , զարնեմ , ծախք ընեմ , խօսիմ , խաւրեմ ,
պարծիմ , երթամ , պտըտիմ , կռուիմ :

Օր. Դաս . — Գաւաթը ջրով կը լեցնեմ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԿԱ.

Հետեւեալ գործիական հոլովներուն քով յարմար բայ մը
աւելցուր :

Ուրախութեամբ , պտուղներով , ծառերով , գրքերով , վէրքե-
րով , ծաղիկներով , ծակերով , մատիտով , գոյնով , բոցով , դիր-
քով , անապարծութեամբ , քաջութեամբ , վատութեամբ , փառօք ,
գործով , խօսքով , եռանդով , մոմով , ճրագով , կաթով , բահով
եւ բրջով :

Օր. Դաս . — Ուրախութեամբ լսեցի այդ խոստումը :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԿԲ.

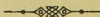
Ինչ հոլով են յետագայ հրահանգի մէջ անուանք :

1. Հիւանդները տեսնելու կ'երթաք . 2. Հայրս ինձ բնակելու
համար տուն մը տուաւ , եւ եղբօրս մշակելու համար արտ մը .
3. Խօսքով չհասկցողը պատժով կը հասկնայ . 4. Յովսէփ եղ-

բայրները տեսնելով, գաղտուկ մը արտասուքը սրբեց • 5. Մարդ իւր գործովը կը ճանչցուի • 6. Տիգրանուհի մեծին Տիգրանայ քոյրն էր • 7. Սիրով աշխատողը միշտ կը յաջողի • 8. Այս տղան իւր խօսքովը բռնուեցաւ • 9. Սաղաւարտով ծածկուած էին զըլուխները • 10. Հայր մը իւր հնազանդ որդիները միշտ կը սիրէ • 11. Ծնողքովը պարծենցողն ունայնամիտ է • 12. Այս խօսքերը ճշմարիտ են •

Սեւ զրեհով 'ի սեւն հեծած երիվար

Գայր զինչ սաստկորոտ ամպ մրրկավար ,

ԴԱՍ ԽԳ.

61. Բացառական հոլովն որմէ՞ (նէւէն , քէտէն) հարցման կը պատասխանէ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԿԳ.

Հետեւեալ բառերը բացառական հոլով ըրէ՛ :

Սով, Աստուած, բանաւոր, քաղաք, գերեզման, լեռ, ջուր, դեղ, հիւանդ, ցաւ, զաւակ, թաղաւոր, գլուխ, ծով, պառաւ, տարի, առտու, ամիս, ամառ, ձմեռ, ցերեկ, գիշեր, քառորդ, անգամ, հեռու, երէկ, վաղը, անուն, դուռ, շուն, ձուկ, լեռ, տիկ, ես, դու, նա, մեք, դուք, նոքա, իւր, Հայք, ծառայք, տեղուանք, աչք, ծունկ, մատ, ոտք, ձեռք, հայր, մայր, եղբայր, տէր, քոյր, կին :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԿԳ.

Հետեւեալ բացառական հոլովներուն քով յարմար բայ մը աւելցուր :

Հողէն , ինէ , Աստուծմէ , երէկուընէ , քահանաներէն , Հարէն ,

մօտէն , բարկութենէ , աչուըներէն , կարողութենէն , ծառէն ,
գլաւթէն , պատէն , կրակէն , ծովէն , մատուըներէն , արեւէն ,
երկնքէն , հողէ , ջրէ , սարէ , հօրմէ , քրոջմէ , մօրմէ , Յունաց-
մէ , որմէ , ինէ :

Օր. Դաս . — Հողէն կելլէ ամէն բանջարեղէն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԿԵ.

Հետեւեալ բայից քով բացատրական հոյով անուն մ'առել-
ցուր :

Տարբերիմ , յուսահատիմ , ճանչցուիմ , սոսկամ , վախնամ ,
գնեմ , ելլեմ , քաղեմ , լսեմ , պատժուիմ , տանջուիմ , բժշկուիմ ,
սպաննուիմ , նետուիմ , թափուիմ , ջարդուիմ , անիծուիմ , սիր-
ուիմ , այրիմ , փախչիմ , հեռանամ , երթամ , աքսորուիմ , սիր-
ուիմ , նետուիմ :

Օր. Դաս . — Սոքա իրարմէ շատ կը տարբերին :

ԴԱՍ ԽԴ.

Բառի մը զանազան հոյովներն ետեւե ետեւ գրուցելու կամ
գրելուն հոյովել կ'ըսուի :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԿԶ.

Հոյովե հետեւեալ բառերը :

Ծառ , ձայն , թաղաւոր , ձի , խօսք , քաղաք , մտերիմ , բա-
րեկամ , տուն , իմաստուն , եղբայր , քոյր , հայր , տէր , հաց ,
գլուխ , տղայ , մայր , ժամ , ծեր , արեւ , օր , հիմայ , վաղը ,
կէսօր , փայտ , դիշեր , կէս , աշուն , շաբաթ , ամիս , տարի ,
աղջիկ , խաւարում , ծաղիկ , ղօրութիւն , ծնունդ , թշնամի ,
ձիթենի , Հայ , Հայկ , պահք , կողմ , տեղ , յօնք :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԿԷ.

Ի՞նչ հոլով են հետեւեալ բառերը :

Աւուր, սեղանոյ, տիրոջ, քաղքէ, մարմնոյ, լուսնի, փետրով, կնոջմէ, Երուսաղիմայ, ոսկերաց, տներու, մահուընէ, եղբարց, ծնկան, ձեան, արեան, տկարութեան, ոտքով, գիշերուան, ժողովրդէն, խենթերու, շահ, բարեկամով :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԿԸ.

Ի՞նչ հարցման կը պատասխանեն հետեւեալ բառերն . Ի՞նչ հոլով եւ ի՞նչ քիւ են . հասարակ անուն քե յատուկ անուն են :

1. Բարեկամիս կողմէն Հրանտին գացող լուրը շատ ուրախութիւն պատճառեց բոլոր մեր ընտանեաց . 2. Եթէ տեսած ըլլայիր եղբայրս՝ իրմէ պէտք եղած տեղեկութիւնները պիտի առնէիր եւ այնպէս կը յուսամ թէ պիտի կարենայիր սիրտդ մխիթարել . 3. Երբոր այս լուրը հասաւ քաջ Թաթուլին՝ « Եթէ հարուածն իմա է, ըսաւ, տղան ալ ապրելիք չունի » : Յիրաւի տղան մեռաւ եւ Թաթուլն սպաննեցին . 4. Արդար Թաղաւորը նամակ մը գրեց Յիսուսի եւ իրմէ խնդրեց որ հիւր գայ . « Գեղեցիկ փոքրիկ քաղաք մ'ունիմ, կըսէր, բայց ինձ եւ քեզ բաւական » :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԿԹ.

Հետեւեալ հրահանգին մէջ ածականք բարի կամ չար որպիսութիւն մը կը ցուցնեն : Բարի որպիսութիւն ցուցնող ածականաց բով՝ ք գիրք դիր, եւ չար որպիսութեանց բով՝ չ : Յետոյ բովն անեցուր քե ինչո՞ւ Բարի կամ չար կը բուին քեզ այն որպիսութիւնք :

Անձնուէր բարեկամ —	Միաբան ընտանիք
Բամբասանէր աղջիկ —	Ծոյլ տղայ
Ողորմած կին —	Անհաւատարիմ ծառայ
Ագահ ծերունի —	Անհնազանդ որդի
Արիասիրտ զինւոր —	Ճշմարտախօս վկայ
Անաչառ դատաւոր —	Խրոխտ մարդ
Հլու աշակերտ —	Կարեկից սիրտ :

Օր. Դաս . — Անձնուէր բարեկամ . Բ. որովհետեւ մարդ կըրնայ անոր վստահիլ : — Այս վարժութիւնը կրնայ շարունակուիլ . ԼԹ. Հրահանգին վրայ :

ՀԻԱՀԱՆԳ ՄՀ.

Հետեւեալ բառից որո՞նք որոշեալ եւ որո՞նք եմ անորոշ, եւ ի՞նչ հոլով եմ :

1. Ձայն չլսուիր այս տեղ . ամէն բան լուռ է , միայն ծառերուն եւ ջրերուն կարկաջը տխուր ողբի մը պէս կը խոռովէ այս խոր լռութիւնը : 2. Տետրակները գրելու համար առիւր եւ ոչ թէ զնոսա աղտեղելու : 3. Աստուած զմարդ ստեղծեց եւ զայն աշխարհ դրաւ ապրելու համար : 4. Ձկներն եւ միջատները չորքոտանինքէ անկատար կենդանիներ են , մարդս նոցա ամենէն վեր է : 5. Լսեցիր այս սոսկալի աղմուկն որ ամբողջ քաղաքը կը յուզէ : 6. Փողոցները լի էին ահագին բազմութեամբ զօրաց եւ ամէն կողմ կը հնչէին զինուոց ձայներ : 7. Սիրէ՛ զԱստուած , կատարէ պարտքդ , խնդրէ իրաւունքդ . ոչ փոխ դրամ տուր , ոչ փոխ առ : 8. Անկողնին հանգիստը մարդուս ուժ կուտայ թէ բարոյական թէ նիւթական : 9. Գեղեցիկ երազներ տեսայ : 10. Որո՞նք են տեսած երազներդ :

ՀԻԱՀԱՆԳ ՄՀԱ.

Ի՞նչ հոլով կրնաս դնել հետեւեալ խօսից մեջ նստք գրով գրուած բառերը :

1. Տգիտութիւնն ամբարշտանութեան քոյրն է : 2. Օղբ ջանք թեթեւ է : 3. Աստուծոյ պատուէրն է մեծերուն հնազանդ ըլլալ : 4. Հայոց նշանաւոր քաղաքներն Երասխ գետ եղերքն էին : 5. Մարդիկը լեռ ճամբէն նոցա ետեւէն ինկան : 6. Քաղաք երկու օրուան ճամբայ հեռացանք : 7. Մօբեդէյք քովը շատ գրքեր կան : 8. Եղբայրս լեռ վար ինկաւ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄՀԲ.

Ի՞նչ հոյով եմ յետագայ խօսից մեջ նօտր գրով գրուած բաները :

1. Մեր լէն քով կը բնակէինք, նոքա ալ քելոյն վրայ : 2. Այն ծովէն գաւառ մը ելաւ : 3. Ի՞նչ քանի զբօսնունք : Չարերը Աստուծոյ կը պատժուին : 5. Մեր խորհրդութեան համեմատ պէտք է ջանամք : 6. Իւր եղբօրը տունը գնաց :

ԴԱՍ ԽԵ.

64. Հայցական հոյով առնող բայերը ներգործական կըսուին . այսպէս գոյ, ներգործական է, վասն զի կրնաս ըսել գոյ գիրքը :

Կ Ա Ն Ո Ն

65. Այն բայն որ հայցական հոյով չկրնար առնուլ՝ չէ՛ղծ է . այսպէս կը գործէ չէ՛ղծ է . վասն զի չ'ըսուիր կը պտըտիմ բան մը, կը պտըտիմ մէկը :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄՀԳ.

Հետեւեալ բայից որո՞նք ներգործական եւ որո՞նք են ջեզոք ։
 Ուտեմ . սիրեմ . վազեմ . քնանամ . գոցեմ . մեռնիմ . յոգնիմ .
 բանամ . մտածեմ . նստիմ . ելլեմ . երկնցնեմ . կարդամ . գրեմ .
 լամ . իմանամ . փորեմ . թափեմ . կոթնիմ . հանեմ . լեցունեմ .
 ուղեմ ։

Օր ԴԱԱ. — Ուտեմ՝ ներգործական բայ է , վասն զի կրնանք
 ըսել . « Կ'ուտեմք բան մը ։

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄՀԴ.

Հետեւեալ բառերը մեկ ներգործական եւ մեկ ջեզոք բայի
 խնդիր ըրէ .

Ծնծղայ , սրինգ , ժամանակ , դար , որոտում , անձրեւ , կար-
 կուտ , ժամ , վայրկեան , առաւօտ , իրիկուն , ստուեր , շուք ,
 պատշգամ , վանդակ , տունկ , ծաղիկ , ախոռ , մսուր , գոմ , կա-
 կաչ , մարգրիտ , ցանկ , ծառուղի , ճամբայ , կանեփ , վուշ , այ-
 գի , խոտ , կոճղ , արմատ , ունկն , շառաւիղ , ոսկր , որկոր ,
 դայլ , աղուէս , կատու , չնջրի , կուղբ , վագր , փիղ , պատիճ ,
 փետուր , բբուկ , թաթ , արծիւ , կասկամ , սոխակ , ծիծառն ,
 կաքաւ , կողինջ , շանձուկ , քարբ , դօդօշ , ծղրիտ , մարախ ,
 թրթուր ։

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄՀԵ.

Հետեւեալ պատմութեան մէջ ներգործական եւ ջեզոք բայերը
 ցցուր եւ ըսէ՝ քե որոնք են նոցա խնդիրներ ։

Նրիտասարդուհի մը ծաղիկ հասակին մէջ մեռաւ . զինք դա-
 գաղի մը մէջ զրին ճերմակներ հագուեցունելով՝ մազերուն ամե-
 նանուրբ մարգարիտներէ պսակ մը հիւսելով , միանգամայն թան-
 կաղին քարերով զարդարուած մատնի մը մատն անցունելով ։

Հետեւեալ գիշերը մեռելաթաղը գաղտուկ մը գերեզմանատունը մտաւ ձեռքը փոքրիկ լապտերով մը եւ փոսը բանալով կուղէր զիական իւր զարդերէն կապտել : Բայց մեռեալ կարծուածը վեր ելլելով աչուրները նորա վրայ յառեց եւ գերեզմանական ձայնով մ'ըսաւ նմա : « Ի՞նչ կ'ուզես : » Գողը սարսափելով փախաւ : Երիտասարդուհին՝ որ մեռեալ կարծուած էր առանց յիրաւի մեռած ըլլալու՝ փոսէն ելաւ, մեռելաթաղին թողած լապտերն առաւ եւ տունը դարձաւ : Երբոր ներս մտաւ՝ ծնողքն առջի բերան սարսափով լցուեցան : Բայց այն սոսկման իսկոյն մեծ ուրախութիւն մը յաջորդեց :

ԴԱՍ ԽԶ.

Եզակի			Յոգնակի		
ադ	բդ	գդ	ադ	բդ	գդ
Ուղ. ես	— դու	— նա	մեք	— դուք	— նոքա
Սեռ. իմ	— քու	— նորա	մեր	— ձեր	— նոցա
Տրա. ինձ	— քեզ	— նմա	մեզ	— ձեզ	— նոցա
Հայ. զիս	— զքեզ	— զայն	զմեզ	— զձեզ	— զնոսա
Գործ. ինձմով	— քեզմով	— անով	մեզմով	— ձեզմով	— անոնցմով
Բաց. ինէ	— քենէ	— անկէ	մենէ	— ձենէ	— անոնցմէ

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄՀԶ.

Ի՞նչ հոյով կրնաս դնել դերանուցները հետեւեալ խօսից մէջ :
 Հայրս (դու) կը սիրէ . — Տղան (ես) կը վախճայ . — Եղբայրս (նոքա) հրաւիրեց . — Քոյրս (դու) մեր տունը կը հրաւիրէ . — Նորա վիզն ինկաւ ու կը համբուրէր (նա) . — (Մեք) մոռցաք . — (Դուք) հիւանդ կը կարծէի . — (Նոքա) մխիթարելու գացեր էի . — (Դա) հոն տեսայ . — (Նոքա) աղէկ ընդունելութիւն գտանք . — (Դուք) զիրք մը պիտի ուզեմ :

Օր . Դաս . — Հայրս զքեզ կը սիրէ . հայցական զրի որովհե-
տեւ կը սիրեմ ներգործական բայ է :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՃՀԷ.

Ի՞նչ հոյով եմ հետեւեալ խօսից մէջ դերանուանք . ի՞նչ է
նոցա ուղղականը :

1. Իմ որդիս գեղեցիկ է՝ քու որդիդ իմաստուն . 2. Ձեր պար-
տէզը մեծ է , մերը պզտիկ . 3. Մեր տունը ձերինէն բարձր է .
4. Ձենէ խոհեմ տղայ է նա . 5. Մեք երբէք անոնցմէ չվախցանք .
— Ձեզմէ շատ կը պատկառին նոքա . — Երանի թէ միշտ մենէ
գոհ ըլլայիր . 8. Ո՞վ գէշ նոցա կը համեմատէ . 9. Ինձմով հինգ
հոգի էին . 10. Քեզմէ զատ՝ իրենք ամենուն վստահ էին . 11.
Ձեզ ըսի արդէն եւ զձեզ յորդորեցի ալ որ ինձ մօտիկ ընէք . 12.
Մենէ հեռու կը պանդխտի : —

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄՀԸ.

Հետեւեալ խօսքերը դերանունով մը ամբողջացուր .

1. Հայրս կը սիրէ . . . 2. Մայրդ կը պատժէ . . . 3. Եղ-
բայրդ կանչէ . . . 4. Գրքերը կը զուարճացնեն . . . 5. Քոյրս
կուտէ . . . 6. Եղբայրներս կը չարչարեն . . . 7. Քրիստոս ա-
զատեց . . . 8. Ստակն ուրախացուց . . . 9. Հօրաքոյրս սըր-
դողեցաւ . . . 10. Ինչո՞ւ կը վշտանաս . . . 11. . . . Ղէմ
զայրացաւ . 12. Ով որ . . . կը սիրէ՝ ետեւէս թող դայ . 13.
Երբ որ . . . տեսնես՝ կանչէ . 14. Մի վախնար . . . ես քու
բարեկամդ եմ :

Օր . Դաս . — Հայրս կը սիրէ զձեզ :

ԴԱՍ ԽԷ.

67. Ներգործական բային մեջ ենթական բան մը կընէ, խընդիրն այն բանը կ'ընդունի: Երբոր կըսեմ. *կընէ այդ տունը*. կրակն ենթակայ է՝ բան մը կ'ընէ, տունը խնդիր է որ կրակին ըրած գործը կ'ընդունի:

Կ Ա Ն Ո Ն

68. *Եթէ ենթական խնդրոյն վրայ գործ մ'ընելու տեղ՝ անկէ գործ մ'ընդունի, բայը կրաւորական կ'ըլլայ. զորօրինակ տունը կրակէն այրեցաւ, տունը գործ մը չ'ընէր՝ այլ կը կրէ. խնդիրը գործ մը չ'ընդունիր այլ կ'ընէ:*

69. Միշտ կարելի է ներգործական բայ մը կրաւորականի և կրաւորական բայ մը ներգործականի փոխել.

Հայրը կը սիրէ տղան — Տղան կը սիրուի հօրմէն:

ՀՐԱՀԱՆԳ՝ Մ ՀԹ.

Հետեւեալ բայից մեջէն կրաւորականները ներգործականի եւ ներգործականները կրաւորականի վերածէ՝.

Խզել • ծածկել • արգիլել • հնձուիլ • հրամայուիլ • շնորհուիլ • որոշել • խնդրել • հարցնել • պահուիլ • առաջնորդուիլ • ողողուիլ • տաքցնել • խղզել • սուլել • փչել • կլլուիլ • այրուիլ • փակուիլ • որոշել • անուանել • գուշակել • նեղուիլ • լուսաւորել • քաղել • թողուիլ • կոճկել • տալ • ներուիլ • բռնել • թաթխուիլ • խաբել • պատել • զարնուիլ • արձըկել • ըացատրուիլ • ցուցնել • պատուել • պատըռտել • չրջապատել • լուսացուիլ • թաղել • նշմարուիլ • ընդունուիլ • ուզուիլ • գիտցուիլ • սպաննուիլ • պաշտպանուիլ • կոխել • լսել • փոել • ճեղքել • կախել • յաղթել • գրուիլ • միացնել • շինուիլ • եփել • կործանուիլ:

Օր. Դաս . — Խզուիլ , ծածկուիլ , արգիլուիլ , հնձել , հրա-
մայել եւ այլն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԶ.

Յաջորդ հրահանգին մեջ զանազան եղանակ բայից սեռը փոխե :

Ճանչցուեցաւ . — Պիտի ճանչցուէր . ճանչցուելու էինք . ճանչցուելու ես . պիտի ճանչցուէի . ճանչցուած կըլլայի . — Կը դրուիմ . կը դրուէիր . դրուեցանք , պիտի դրուի . պիտի դրուէիր . դրուինք . որ դրուինք . որ դրուած ըլլայիք . — Կը հասկնան . կը հասկնայիք . հասկցանք . պիտի հասկնայ . պիտի հասկնայիր . հասկնամ . հասկնայի . հասկցիր . հասկցած ըլլամ . հասկցած ըլլալու էինք . հասկնալու եմ . հասկնալու չէիր . — Պիտի կախէիր . պիտի կախէիք . — Յրուենք . եթէ ցրուէի . թէ ցրուած ըլլայի . — Խմել . պիտի խմեն . պիտի սուրի . — Փաշաքը կործանեցաւ . — Կախեն . փորուի . Յաղթուեցաւ . Պիտի ձեղքուի . Միացնենք , Շինեցէք . Թող լսեն . Արգիլելու է . Գիտցանք :

Օր. Դաս . — Ճանչցաւ , պիտի ճանչնար եւայլն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԶ.

Հետեւեալ խօսքերուն իմաստը պահելով ներգործական ձայնէն կրաւորական ձայնի փոխե :

1. Զանաւորութիւնն ամէն բան կը դիւրացնէ . 2. Մութն աշխարհ կը ծածկէ . 3. Աստղերն եւ ծաղիկները զԱստուած կը փառաբանեն . 4. Գիտութիւնը միտքը կը զարդարէ . 5. Զուարթ մարդը զամէնքը կը զուարթացնէ , տխուր մարդը զամէնքը կը տխրեցնէ . 6. Նախանձը կեանքը կը կարճեցնէ . 7. Հողագործն երկիրը կը հերկէ գարնան , զայն կը դարմանէ , եւ աշնան նորա պտուղները կը քաղէ . 8. Սիրէ ընկերներդ որ նոքա ալ զքեզ սիրեն . 9. Ով որ ճշմարտութիւնը կը փնտռէ կը գտնէ զայն . 10. Կ'ըսեն թէ հովուի շուն մը դտաւ ծիրանի ներկը . 11. Հովուը խաշինքը կ'արածէ , եւ շունը զնոսա կը սլահպանէ . 12. Աս մարդը կը գովէ առաքինի ընկերը . 13. Հայկ լարեց աղեղը ,

Թռուց նետը , զարկաւ՝ կործանեց Բէլ հսկան • 14. Առաքինու-
թիւնը կ'ազնուացնէ զմարդ • 15. Քրիստափոր Քոլոմպոս Ամե-
րիկան գտաւ • Սպանիացիք զինքը վարձատրելու համար բան-
տարկեցին • Քրիստափոր խնդրեց որ զինքն իւր շղթաներով թա-
ղեն :

Օր. Դաս • — Զանասիրութեամբ ամէն բան կը դիւրանայ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄՁԳ.

Հետեւեալ կրասորականները ներգործականի փոխ •

1. Ազնիւ մարդն ամենէն կը սիրուի • 2. Աստուած կը պաշ-
տուի հրեշտակներէն • 3. Հայը կը գովուի օտարներէն • 4. Պար-
տէզը կ'անուշահոտի բուրմունքներով • 5. Գէշ ունակութիւննե-
րն ուղղուելու են • 6. Շատերն իրենց շռայլութեամբ կը կոր-
ծանին • 7. Միայն այնպիսի զրօսանք խնդրուելու են որ անմեղ եւ
օգտակար են • 8. Նոր բարերարներ կը վաստկուին երախտագի-
տութեամբ • 9. Սիրտը , միտքն եւ հոգին կը մշակուին ուսմամբ
եւ առաքինութեամբ • 10. Մեր ամէն գործերն ուղղուելու են
կրօնքով եւ խելքով • 11. Նաւը մրկէն հալածուելով՝ կործանե-
ցաւ ժայռին դէմ • 12. Առաւօտը կ'աւետուի աքաղաղէն :

Օր. Դաս • — Ամէնքն ազնիւ մարդը կը սիրեն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄՁԳ.

Յետագայ խօսից մեջեմ սեռի խնդիրներն եւ տերբայիները
նշանակէ :

1. Թռչունն իւր բոյնը կը շինէ • 2. Աղուէսը հաւեր կը խեղ-
դէ • 3. Զմեւինս կորսնցուցի • 4. Ռահլիրայն ուղեւորաց ճամբայ
կը ցուցնէ • 5. Ուղտերն անապատներէն կ'անցնին • 6. Ժամա-
ցոյցը ժամերը կը նշանակէ • 7. Զկնորսն իւր ուռկանները ծովը
կ'արձկէ • 8. Մեղունները խորիսի կը շինեն • 9. Հովիւն ոչխար-
ները կ'արածէ • 10. Արեւը զաշխարհ կը տաքցնէ • 11. Մեր բա-
րերարները կ'օրհնեմք • 12. Ահաւոր կոհակները նաւեր կ'ընկղմեն •
13. Որսորդն իւր հաւատարիմ շունը կը կանչէ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄՁԳ.

Յետագայ բայից մեյմեկ սեռի խնդիր յարմարցուր :

Հողագործը . . . կը հերկէ . 2. . . կը սիրեմ . 3. Ատաղ-
ձագործը . . . կը տաշէ . 4. Մսավաճառը . . . կը ծախէ . 5.
Փայտահարը . . . կը ջարդէ . 6. Սուրհանդակը . . . կը բերէ .
7. Երկրագործը . . . կը ցանէ . 8. Դատաւորը . . . կը պատժէ .
9. . . . պիտի պտըտցնես . 10. Հիւանդը . . . կը խնդրէ . 11.
Տղայք պարտին յարգել եւ մեծարել իրենց . . . եւ իրենց . . .
12. Խուրդը . . . կը փորէ . 13. Եղբայրդ . . . կը յանդիմանէ
յաճախ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄՁԵ.

Յցուր յետագայ ծառերուն տուած պտուղները կամ ծաղիկ-
ները :

Շագանակենին . . . — Խնձորենին . . . — Կաղնին . . . —
Ընկուզենին . . . — Սալորենին . . . — Տանձենին . . . —
Հաղարջենին . . . — Վարդենին . . . — Որթը . . . — Մո-
րենին . . . — Զկեռին . . . — Կանեփը . . . — Եղեւինը
. . . — Նարնջենին . . . — Թզենին . . . — Դեղձին . . . —
Նշենին . . . — Կաղնին . . . :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄՁԶ.

Աշակերտը պզտիկ խօսքեր պիտի շինէ, որք մեյմեկ բայ
եւ մեկ սեռի խնդիր պիտի ունենան եւ նոցա տերբայի պետք
է քլլան յետագայ բառերը :

Տղայք . . . — Պարտատէրը . . . — Օձը . . . — Յօղը
. . . — Այծը . . . — Թռչունք . . . — Որմաշէնը . . . —
Առուակները . . . — Արտոյտը . . . — Անձրեւը . . . — Հը-
նազանդութիւնը . . . — Յարդանքը . . . — Խաղաղութիւնը
. . . — Պատերազմը . . . — Գիրքերը . . . — Ծովը . . . —
Նաւերը . . . — Կառքը . . . — Գծագրիչը . . . :

ԴԱՍ ԽԸ.

10. Բային ցուցած գործը կրնայ ներկայ կամ անցած ժամանակի մը մէջ կատարուած ըլլայ, ինչպէս « Երեկ պտըտելու գնէ » . կամ խօսած ժամանակնիս կատարուի . « Հիմայ չե գրէ » . կամ գալիք ժամանակի մը մէջ կատարուի « վաղը եղբօրս նամակ գրէ » : Սոցա առաջինը կ'ըսուի անցեալ եւ կը հասկցուի երբ քովը կրնաս ասելոցնէ՝ « ժամանակաս » . երկրորդը ներկայ որ՝ կը հասկցուի « հիմայ » ասելոցնէով, եւ երրորդն ապառնի՝ որ կը հասկցուի ասելոցնէով « այսուհետեւ » :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄՁԷ.

Ի՞նչ տեսակ ժամանակ կը ցուցնեն հետեւեալ խօսքերը :

Սիրեց, պիտի սիրէ, կը սիրեմ, սիրած էինք, պիտի սիրէինք, պիտի սիրեմք . կը վատնէր, պիտի վատնէ, թող վատնէ . Մի՛ ժառնիր . Համողեց . Պիտի վախնայ . Թող խօսի . Եկէք . Փախան, կը կանչէին, փախած էին . Վախնալու է, պէտք էր վախնալ, եթէ վախնար . Կ'որոշեմ, որոշեմ, եթէ որոշեմ, որոշէինք, կ'որոշէինք, պիտի որոշեմք, որոշած եղայ . Մի հարցըներ, չ'հարցնես, հարցուցինք . Վախցաւ, չ'վախցաւ, մի՛ վախնաք .

Օր. Դաս . — Սիրեց, անցեալ ժամանակ պիտի սիրէ՝ ապառնի, եւլն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄՁԸ.

Հետեւեալ բայերն երեք ժամանակի դիր եւ մէյմէկ խօսք շինէ՝ անոնցմով :

Բնակիլ, ելլել, արթննալ, տանիլ, սկսիլ, ծռել, խնայել, հրամայել, կապել, օրհնել, զարնել, սնուցանել, կտորել չինել, այրել, ճաթել, գնել, որսալ, փաթլթել, հագուիլ, գալ, արժել, պարարիլ, աճիլ, կտրել, համարձակիլ, ծախել, փորել, գծագրել, երազել, խմիլ ուտել, լիցնալ, կերակրել, զգալ, գըտ-

նել, թռչիլ, մոռնալ, սառիլ, ստանալ, տալ, գալ, աճիլ, ընել, պահել, ծածկել, ծնրադրել, բեռնաւորել, ծածկել, կորսնցնել, անցնիլ, վճարել, վորձել, դնել, հանդէիլ, կարդալ, հեծնել, խնդալ :

Օր. Դաս. — Կը բնակէր, կը բնակիմք, պիտի բնակիք եղն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄՁԹ.

Հետեւեալ պատմութեան մէջ նոսր գրով եղած բայերը ներկայի փոխէ :

Հպարտ իշխանազուն մ'օր մը որսի գնաց առանձին լեռնամէջ դաւառ մը . հոն ծեր ճգնաւոր մը ~~դէպք~~ որ խցիկին առջեւ նըստած ուշադրութեամբ էլ շնչէր մեռելոյ մը դանկը : Իշխանը հեղնութեամբ մ'ըսաւ . « Բարեմիտ մարդ՝ ի՞նչ է այդչափ ուշադրութեամբ նայածդ . ի՞նչ է խնդրածդ » . — Ճգնաւորը լըջութեամբ պատասխանէ . « Կուղէի գիտնալ թէ այս դանկն իշխանի՞ մը թէ մուրացկանի մ'է, բայց դեռ չէրո՞յ ըմբռնել » :

Օր. Դաս. — Հպարտ իշխանազուն մ'օր մը որսի կերթայ, եւայլն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄԳ.

Հետեւեալ պատմութեան մէջ նոսր գրով եղած բայերն անցեալի փոխէ :

Արեւակէզ անապատի մը մէջ մոլորեալ անօթի ճամբորդ մը դեղեցիկ աղբիւրի մը քով արմաւենի մը էլ ~~դէպք~~ եւ անկէ քիչ մը հեռուն էլ շշմարէ լի տոպրակ մը . « Փա՛ռք Աստուծոյ, է՛լէ՛ք, հիմայ ապահով եմ որ մահուընէ է՛ւրախի » : Մէկէն տոպրակը էլ քաշայ, բայց աւա՛ղ իւր յոյսն ի դերեւ է՛լիլէ՛ք, այն տոպրակին մէջ միայն մարգրիտ էլ ~~դէպք~~ . « Մե՛ղք ինձ, է՛ւրախի՛ք, հիմայ էլ հա՛ւանք թէ որչա՛փ սնոտի են մարդկանց յարդ տուած խաղալիկները » :

Հետեւեալ պատմութեան մեջ նստր գրով եղած բայերն ապառնի ըրե՛ :

Ծերունին իւր որդիքն եւ թուունքը մահուան անկողնի շուրջը խօսեց : Նշեալու ատեն երեք անգամ խօսեցաւ, եւ երբ աւելցաւ՝ տղայք իւր ժպիտներուն պատճառն հարցանին : « Առջի անգամ, ըստ ծերունին, յիշեցի կենաց բոլոր հաճոյքներն եւ ծիծաղեցայ մարդկանց կուրութեան վրայ որ այսչափ չնչին բաներու այնչափ յարգ կուտան : — Երկրորդ անգամուն, աւելցանայնա, բոլոր քաշած ցաւերս միտքս եկան . փուշերն հիմայ թափուեցան, եւ կ'երեւա նոցա բարումը վայելելու : — Երրորդ անգամուն, աւելցաւ վերջապէս, կը ծիծաղէի թէ ինչո՞ւ մարդիկ կը վախնան մահուանէ . ան հրեշտակ մըն է որ երկնից դռները մեզ կը բանայ » :

ԴԱՍ ԽԹ.

71. Բային ցուցած գործն որ ժամանակ ալ կատարուի՝ վեց տարբեր եղանակներով կամ կերպերով կրնայ կատարուիլ :

72. Կամ պարզապէս գործ մը ցուցնելով՝ Սահմանական եղանակ կը կոչուի, եւ հետեւեալ չորս ժամանակներն ունի :

Ներկայ

կը խաղամ .	կը սիրեմ .	կը թողում .	կը խօսիմ .
կը խաղաս .	կը սիրես .	կը թողուս .	կը խօսիս .
կը խաղայ .	կը սիրէ .	կը թողու .	կը խօսի .
կը խաղամք . (1)	կը սիրեմք .	կը թողումք .	կը խօսիմք .
կը խաղաք .	կը սիրէք .	կը թողուք .	կը խօսիք .
կը խաղան .	կը սիրեն .	կը թողուն .	կը խօսին .

Անկատար

կը խաղայի .	կը սիրէի .	կը թողուի .	կը խօսէի .
կը խաղայիր .	կը սիրէիր .	կը թողուիր .	կը խօսէիր .

(1) Կանոնաւորութեան համար սահմանական ներկայի յոգնակի՝ դէմքը չ ուի կը գրեմք՝ թէպէտ սովորաբար ն կը հնչուի :

կը խաղար .	կը սիրէր .	կը թողուր .	կը խօսէր .
կը խաղայինք .	կը սիրէինք .	կը թողուինք .	կը խօսէինք .
կը խաղայիք .	կը սիրէիք .	կը թողուիք .	կը խօսէիք .
կը խաղային .	կը սիրէին .	կը թողուին .	կը խօսէին .

Կատարեալ

խաղացի	Սիրեցի	Թողուցի	խօսեցայ
խաղացիր	սիրեցիր	թողուցիր	խօսեցար
խաղաց	սիրեց	թողուց	խօսեցաւ
խաղացինք	սիրեցինք	թողուցինք	խօսեցանք
խաղացիք	սիրեցիք	թողուցիք	խօսեցաք
խաղացին	սիրեցին	թողուցին	խօսեցան

Ապառնի

Պիտի խաղամ	Պիտի սիրեմ	Պիտի թողում	Պիտի խօսիմ
» խաղաս	» սիրես	» թողուս	» խօսիս
» խաղայ	» սիրէ	» թողու	» խօսի
» խաղամք	» սիրեմք	» թողումք	» խօսիմք
» խաղաք	» սիրեք	» թողուք	» խօսիք
» խաղան	» սիրեն	» թողուն	» խօսին

73. Կամ պատուէր, խնդիրք եւն ցցընելով որ Հրամայական եղանակ կը կոչուի, եւ մէկ պարզ ժամանակ ունի :

Ներկայ եւ Ապառնի

խաղա	Սիրէ	Թող	խօսէ
մի խաղար	մի սիրեր	մի թողուր	մի խօսիր
չ'խաղայ	չ'սիրէ	չ'թողու	չ'խօսի
խաղամք	սիրեմք	թողումք	խօսիմք
չ'խաղամք	չ'սիրեմք	չ'թողումք	չ'խօսիմք
խաղացէք	սիրեցէք	թողուցէք	խօսեցէք
մի խաղաք	մի սիրէք	մի թողուք	մի խօսիք
խաղան կամ	սիրեն կամ	թողուն կամ	խօսին կամ
թող խաղան	թող սիրեն	թող թողուն	թող խօսին
չ'խաղան կամ	չ'սիրեն կամ	չ'թողուն կամ	չ'խօսին կամ
թող չ'խաղան	թող չ'սիրեն	թող չ'թողուն	թող չ'խօսին

74. Կամ պայման մը դնելով որ Թեական եղանակ կը կոչուի, եւ յաջորդ մէկ ժամանակն ունի :

Ներկայ եւ Ապառնի

Պիտի խաղայի	Պիտի սիրէի	Պիտի թողուի	Պիտի խօսէի
Կմ. կը խաղայի	Կմ. կը սիրէի	Կմ. կը թողուի	Կմ. կը խօսէի
պիտի խաղայիր	պիտի սիրէիր	պիտի թողուիր	պիտի խօսէիր
» խաղար	» սիրէր	» թողուր	» խօսէր
» խաղայինք	» սիրէինք	» թողուինք	» խօսէինք
» խաղայիք	» սիրէիք	» թողուիք	» խօսէիք
» խաղային	» սիրէին	» թողուին	» խօսէին

75. Կամ բաղմանք մը յայտնելով որ Ըղծական եղանակ կը կոչուի եւ երկու պարզ ժամանակ ունի :

Ներկայ եւ Ապառնի

խաղամ	սիրեմ	թողում	խօսիմ
խաղաս	սիրես	թողուս	խօսիս
խաղայ	սիրէ	թողու	խօսի
խաղամք	սիրեմք	թողումք	խօսիմք
խաղաք	սիրէք	թողուք	խօսիք
խաղան	սիրեն	թողուն	խօսին

Անցեալ

խաղայի	սիրէի	թողուի	խօսէի
խաղայիր	սիրէիր	թողուիր	խօսէիր
խաղար	սիրէր	թողուր	խօսէր
խաղայինք	սիրէինք	թողուինք	խօսէինք
խաղայիք	սիրէիք	թողուիք	խօսէիք
խաղային	սիրէին	թողուին	խօսէին

76. Կամ վախ, տարակոյս, երկբայութիւն ցուցնելով որ Ստորադասական եղանակ կը կոչուի միշտ իրմէ առաջ ուրիշ ժամանակ մը գտնուելուն, եւ երկու պարզ ժամանակ ունի :

Ներկայ եւ Ապառնի

Որ կամ եթէ	Որ կամ եթէ	Որ կամ եթէ	Որ կամ եթէ
խաղամ	սիրեմ	թողում	խօսիմ
խաղաս	սիրես	թողուս	խօսիս
խաղայ	սիրէ	թողու	խօսի
խաղամք	սիրեմք	թողումք	խօսիմք
խաղաք	սիրէք	թողուք	խօսիք
խաղան	սիրէն	թողուն	խօսին

Անցեալ

Որ կամ եթէ	Որ կամ եթէ	Որ կամ եթէ	Որ կամ եթէ
խաղայի	սիրէի	թողուի	խօսէի
խաղայիր	սիրէիր	թողուիր	խօսէիր
խաղար	սիրէր	թողուր	խօսէր
խաղայինք	սիրէինք	թողուինք	խօսէինք
խաղայիք	սիրէիք	թողուիք	խօսէիք
խաղային	սիրէին	թողուին	խօսէին

77. Կամ անորոշ կերպով միայն գործը ցուցնելով առանց ընդդէմ կամ քրած ժամանակը ցուցնելու՝ որ Անորոշ դերբայ կըսուի :

Խաղալ , խաղացած , խաղալիք , խաղալու , խաղացող , խաղալով :
 Սիրել , սիրած , սիրելիք , սիրելու , սիրող , սիրելով :
 Թողուլ , թողած , թողլիք , թողուլ , թողող , թողլով :
 Խօսիլ , խօսած , խօսելիք , խօսելու , խօսող , խօսելով :

78. Բայի մը ամեն եղանակներն եւ ժամանակներն որոշուած կարգաւ մը զրուցել կամ գրելը՝ բայը լծորդել կ'ըսուի :

79. Բայերը վերը ցցուած օրինակաց պէս կը լծորդուին :

80. Վերի օրինակաց մէջ տեսածնիս լծորդութեան միայն պարզ ժամանակներն են , եւ պարզ կ'ըսուին որովհետեւ միայն մէկ բայով լծորդուած են : Այս ժամանակաց իւրաքանչիւրն իւր բաղադրեալներն ալ ունի որ են :

84. Սահմանական եղանակ — ֆարակատար որոշեալ

խաղացած եմ	խաղացած եմք
խաղածած ես	խաղացած էք
խաղացած է	խաղացած են

Ֆարակատար Անորոշ

խաղացեր եմ	խաղացեր եմք
խաղացեր ես	խաղացեր էք
խաղացեր է	խաղացեր են

Գերակատար Որոշեալ

խաղացած էի	խաղացած էինք
խաղացած էիր	խաղացած էիք
խաղացած էր	խաղացած էին

Գերակատար Անորոշ

խաղացեր էք	խաղացեր էինք
խաղացեր էիր	խաղացեր էիք
խաղացեր էր	խաղացեր էին

Վաղակատար

խաղացած եղայ	խաղացած եղանք
խաղացած եղար	խաղացած եղաք
խաղացած եղաւ	խաղացած եղան

Ապառոնի Անցեալ

խաղացած պիտի ըլլամ	խաղացած պիտի ըլլամք
խաղացած պիտի ըլլաս	խաղացած պիտի ըլլաք
խաղացած պիտի ըլլայ	խաղացած պիտի ըլլան

Հարկադրական ներկայ կամ ապառնի

խաղալու եմ	խաղալու եմք
խաղալու ես	խաղալու էք
խաղալու է	խաղալու են

Հարկադրական Անկատար

խաղալու էի	խաղալու էինք
խաղալու էիր	խաղալու էիք
խաղալու էր	խաղալու էին

Հարկադրական կատարեալ

խաղալու եղայ	խաղալու եղանք
խաղալու եղար	խաղալու եղաք
խաղալու եղաւ	խաղալու եղան

Թեական եղանակ — Յարակատար

խաղացած կ'ըլլամ	խաղացած կ'ըլլամք
խաղացած կ'ըլլաս	խաղացած կ'ըլլաք
խաղացած կ'ըլլայ	խաղացած կ'ըլլան

Գերականտար

խաղացած կ'ըլլայի	խաղացած կ'ըլլայինք
խաղացած կ'ըլլայիր	խաղացած կ'ըլլայիք
խաղացած կ'ըլլար	խաղացած կ'ըլլային

Ապառնի

խաղալու ըլլամ	խաղալու ըլլամք
խաղալու ըլլաս	խաղալու ըլլաք
խաղալու ըլլայ	խաղալու ըլլան

Անկատար

խաղալու ըլայի	խաղալու ըլայինք
խաղալու ըլայիր	խաղալու ըլայիք
խաղալու ըլար	խաղալու ըլային

83. Ըղճական եղանակ — Անցեալ

խաղացած ըլամ	խաղացած ըլամք
խաղացած ըլաս	խաղացած ըլաք
խաղացած ըլայ	խաղացած ըլան

Անկատար

խաղացած ըլայի	խաղացած ըլայինք
խաղացած ըլայիր	խաղացած ըլայիք
խաղացած ըլար	խաղացած ըլային

84. Ստորադասական — Յարակատար

որ խաղացած ըլամ	որ խաղացած ըլամք
որ խաղացած ըլաս	որ խաղացած ըլաք
որ խաղացած ըլայ	որ խաղացած ըլան

Գերակատար

որ խաղացած ըլայի	որ խաղացած ըլայինք
որ խաղացած ըլայիր	որ խաղացած ըլայիք
որ խաղացած ըլար	որ խաղացած ըլային

85. Հրամայական — Անցեալ Ապառնի

խաղացած եղի՛ր	խաղալու եղի՛ր
խաղացած ըլա՛նք	խաղալու ըլամք
խաղացած եղի՛ք	խաղալու եղի՛ք

56. Գերբայ

Անցեալ	խաղացած ըլալ
Ապառնի	խաղալու ըլալ

87. Վերջապես այս բայերը բացասական կ'ըլլան վրանին և մակբայն առեցնելով՝ բաց ՚ի սահմանական ներկային եւ անկատարին որ մասնաւոր ձեւ մ'ունին, ինչպէս կը տեսնես յաջորդ պատկերին մէջ :

Չեմ խօսիր

չես խօսիր

չ'խօսիր

Չեմք խօսիր

չէք խօսիր

չեն խօսիր

Չէի խաղար

չէիր խաղար

չէր խաղար

Չէինք խաղար

չէիք խաղար

չէին խաղար

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄՂԳ.

Ի՞նչ ժամանակ եւ եղանակ են հետեւեալ բայերը :

Գացի . Գացեր եմ . Երթալու էի . Մի ցատկեր . Վազեցէք .
Ասով խօսքը լմնցած կ'ըլլայ . Ո՛հ հայրենիքս տեսնէի . — Յափըշ-
տակեցին . Գալու ես վաղն առաւօտ . Մ'երկնցներ խօսքը . Տա-
րակուսեցաւ , բայց զինք համոզեցինք . Եթէ երթայի՛ եղբայրդ
պիտի չ'զտնէր զիս . — Ո՞ւր ժողովեցիք աս ծաղիկները . — Ժա-
մանակը կ'անցնի , կ'ըսեմք , անցնողը մեք եմք . — Ատուած
ստեղծեց Տիեզերքն եւ զմեզ ամէն ատեն կը պահպանէ . եթէ
վայրկեան մը զմեզ թողուր ձեռքէ՛ իսկոյն կը մեռնէինք . նորա
մտածութեամբն աշխարհ կ'ապրի . փա՛ռք տանք իրեն որ զմեզ
կը սնուցանէ եւ կը խնամէ : Կա՛յ հայր մը որ այնչափ սիրէ իւր
որդին , կամ մայր մը որ այնչափ զրգուրայ աղջկան վրայ՝ որ-
չափ ինքը զմեզ կը սիրէ եւ վրանիս կը զրգուրայ : — Ապրի
այն աշխարհն ուր ծնան Հայկ , Տիգրան , Տրդատ , Գրիգոր եւ
Ներսէս : — Ապրին այն ամենքը որ իրենց հայրենիքը կը սիրեն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄՂԳ.

Հետեւեալ ժամանակաց ո՞րը պարզ եւ ո՞րը բաղադրեալ է :

Մոռցած , մոռնալ , մոռցած ըլլալ , պիտի մոռնայ , մոռցած
եղայ , մոռցեր է , մ'երթար . — Նաւով Աղթամար ելանք . — Ա-
րեւն ամպի տակ է ծածկուեր . — Լուսինը մթնցաւ . — Հով կը

փչէ • — Հայոց աշխարհիկ Գարունդ է հասեր • — Երկու հարազատ ի մի բոյն սնած՝ մին տատրակ էր միւսն արծիւ օդասլաց • — Տեսնէր ես որձայք ըսուած ծաղիկն • ոչ հողի մէջ կ'ապրի, ոչ պարարտութիւն կուզէ • ծառի մը կոճղին փաթթուելով կը բուսնի, հրաշալի անուշահոտ ծաղիկներ կը բանայ : Գոյները զարմանալի են, աւելի զարմանալի նորա ձեւը : — Մաքրիկ մօրն հարցուց • « Ինչո՞ւ համար մեր գիւղէն հեռու կը բնակիմք • ա՛հ երթայի անգամ մը տեսնէի այն ճերմակ բարձր լեռները, կանաչ դաշտերը՝ գոյնզգոյն ծաղիկներով զարդարուած, կապուտ լճերը, լսէի նորա գետոց ահաւոր մռնչմունքը, թռչնոց ճւճալն եւ անտառաց ձայները : — Նախ խորհէ՛ եւ ապա գործէ : — Երկայն խորհելու եւ շուտ գործադրելու է : — Հիմայ այդ ըսելով միթէ դու արդարացա՞ծ եղար : — Ո՛հ մնացէ՛ք բարեաւ, ո՛վ բարեկամներ, նաւն ինձ կսպասէ, կերթամ հեռուններ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄՂԳ.

Հետեւեալ բառից առջի ջորսն ամբողջ լծորդէ • — Մնացեալները զանազան եղանակ եւ ժամանակ գործածէ եւ մեյմէկ խօսք շինէ :

Հանել, ապրիլ, լուալ, իմանալ, կանչել, սպասել, գովել, ուզել, բռնել, վազել, ժողվել, խմել, սպառել, պարպել, քալել, աշխատիլ, հաւնիլ, նստիլ, բնակիլ, պառկիլ, յոգնիլ, նալիլ, համարել, բաղձալ, մնալ, գոռալ, յուսալ, ջանալ, խաղալ, աղալ, խղճալ, հաղալ, ճանչնալ, գիտնալ, գողնալ, վախնալ, կենալ, ամչնալ, կարմրնալ, գտնել, տեսնել, պագնել, մանել, ելլել, իջնել, հասնիլ, անցնիլ, մեռնիլ, ծնանիլ, հեծնել, խածնել, թրջել, թռչիլ, փախչիլ, փլչիլ, դպչիլ, կպչիլ, փակչիլ, տալ, ըսել, դնել, լալ, երթալ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄՂԵ.

Հետեւեալ պատմութեան մէջ որո՞նք են բայերն եւ ի՞նչ սեռ, ի՞նչ եղանակ, ի՞նչ ժամանակ են :

Միհրանիկ չէր գիտեր թէ ի՞նչ է արձագանգն : — Օր մը պարտիզին մէջ պտտելու ատեն « Հօ հօ » պօռաց . — Անդիէն անտառին մէջէն լսեց « Հօ հօ » Տղան զարմանալով կրկնեց . « Գու՞մ էս » . — Մէկէն նոյն գաղտուկ ձայնը պատասխանեց , « Ո՞վ ես » . — Միհրան պօռաց . « Չ'եմ ամէնար , խենթ » . — « Խենթ » կրկնեց անտառէն ձայնը : Այն ատեն Միհրան բարկանալով ծանր խօսքեր սկսաւ ընել , արձագանգը հաւատարմաբար կը դարձնէր ամէն լսածները : Միհրան սկսաւ անտառին մէջ տղան փնտռել՝ հետը կռուելու համար . բայց մէկը չգտաւ : Շատ մ'անօգուտ յոգնելէն ետքը Միհրան տուն դարձաւ եւ զանգտեցաւ որ չար տղայ մը զինքը նախատէր էր . « Կը խաբուիս , տղաս , ըսաւ նորա մայրն , ինքզինքդ կ'ամբաստանես . գիտցիր որ լսածներդ քու խօսքերդ էին . ինչպէս որ չատ անգամ ջրին մէջ պատկերդ կը տեսնես , այսպէս ալ հիմայ ձայնիդ կրկնութիւնը լսեցիր : Եթէ անուշ խօսք մ'ըսած ըլլայիր՝ անուշ ալ պատասխան մը կ'առնէիր : Մարդկանց ընկերութեան մէջ ալ այսպէս է , այլոց մեր հետ ունեցած վարմունքը՝ մեր բռնած ընթացքին արձագանգն է . եթէ հեղութեամբ վարուինք՝ մարդիկ ալ նոյնպէս կը վարուին մեր հետը , բայց եթէ կոպիտ ըլլանք , նոցա կողմէն քաղաքավարութիւն սպասելու չեմք » :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՄՂՁ.

Կետերուն տեղ խօսքին գլուխը գտնուած բայը դիր յարմար ժամանակաւ :

1. (Խոստովանիլ) Եթէ յանցանք ունենայի . . . 2. (Գգուել) Զեր շուրջ . . . 3. (Խաղալ) Այս տղայք պարտիզին մէջ . . .
4. (Լմեցնել) Լեւոն կուզէ դասերը . . . որպէս զի պտտելու երթայ : 5. (Պատուել , յարգել) . . . ծերութիւնը եւ . . . սպիտակ մազերը : 6. (Ներս մտնել) Կ'աշխատէի երբ . . . 7. (Աւարտել) Երբ այդ ձեռագործդ . . . զայն ինձ պիտի ցուցնես :
8. (Հսկել) Մայր մը իւր որդւոց առողջութեան վրայ . . .
9. (Հասնիլ) Եղբայրս պիտի չկրնայ ժամանակին . . .

Կետերուն տեղ խօսքին դուխը գտնուող բայը դիր յարմար ժամանակաւ :

1. (Նուագեցնել) Իւր յանցանքը . . . զայն խոստովանելով :
2. (Տկարացնել) Արեան պակասութիւնը հիւանդը կը . . . :
3. (Կարել) Այս հազուատն ես ինքս . . . :
4. (Վայելել) Ձեր ժուժկալութեան չնորհիւ, կատարեալ առողջութիւն մը . . . :
5. (Կատարել) Շատ կը փափաքիմ որ խոստովանիք . . . :
6. (Աղքատացնել) Այս շոյլութիւնը զձեզ . . . :
7. (Ելլել) Այս սանդուխն առանց յոգնելու . . . եթէ կամաց քայլէիք :

ՀՐԱՀԱՆԳ՝ ՄՂԸ.

Կետերուն տեղ խօսքին գլուխը գտնուող բայը դիր յարմար ժամանակաւ :

1. (Նշմարել) Խորտակուած կառք մը . . . :
2. (Հաւանիլ) Քու բարի դիտաւորութեանդ . . . :
3. (Ընդունիլ) Եկուր երբ որ կ'ուզես, միշտ զքեզ հաճութեամբ . . . :
4. (Խաբել) Երբ անգամ մը մեր բարեկամը . . . նա կը կասկածի մեր բարեկամութեան վրայ :
5. (Սիրել) Տղայ մը պէտք է իւր ծնողքն եւ իւր վարժապետները . . . :
6. (Պարտիլ) Մեր կեանքը մեր ծնողաց . . . իսկ մեր կրթութիւնը մեր դաստիարակաց :
7. (Ըլլալ) Եթէ կ'ուզես որ ամէն մարդ զքեզ սիրէ, զաղտնապահ եւ խոհեմ . . . :
8. (Կորսնցնել) Այդ անօգուտ զործով զբաղելով ժամանակս . . . :

ՀՐԱՀԱՆԳ՝ ՄՂԹ.

Կետերուն տեղ խօսքին գլուխը գտնուող բայը դիր յարմար ժամանակաւ :

1. (Խածնել) Երբ կանաչ խնձոր մը . . . ակոսներդ կ'առնուին :
2. (Ծնիլ) Ձեզխտութիւնը քաղաքաց մէջ . . . :
3. (Հաւասարեցնել) Մահը . . . զմարդիկ :
4. (Նմանիլ) Թշուառ մա-

նուկը ճիշդ իւր հօր . . . : 5. (Յայտնուիլ) Բաղդաս . . . պէտք է վաղը մեկնիմ այս տեղէն : 6. (Սպասել) . . . մինչեւ գնդին վերադարձը : 7. (Խաբուիլ) Կը կարծես որ այդ կեղծաւորութեանէ . . . : 8. (Պատասխանել) Այդ անպիտան հարցմանց բնաւ . . . : 9. (Խօսիլ) Աւելի վստահութեամբ . . . եթէ բնական նասպէս երկչոտ չ'ըլլայի : 10. (Կարդալ, ունենալ) Ամէն գիշեր . . . եթէ գրքեր . . . : 11. (Բնակիլ) Այս գեղեցիկ տունն երբեմն հօրեղբայրս . . . : 12. (Կոտրել) Հեղինէ միշտ իւր խաղալիկները . . . պզտիկ եղած ժամանակ :

ԴԱՍ Ծ.

88. Տեսակ տեսակ բառերն՝ ինչպէս անուն, անական, բայ, շաղկապ եւլն *հաստիք* բռնէ կը կոչուին :

ԿԱՆՈՆ

89. Երբոր նախադասութեան մ'իւրաքանչիւր բառին ինչ տեսակ ըլլալն և ո՞ր բառին հետ կապակցութիւն ունենալը զրուցես՝ այն նախադասութիւնը լուծած կ'ըլլաս :

90. Խօսք մը լուծելու համար ահա ինչ բաներ ըսելու ես իւրաքանչիւր մասն բանի վրայ :

1. Անուն կամ դերանուն մը համար :

Ա. Ի՞նչ մասն բանի է .

Բ. Ի՞նչ դէմք .

Գ. Ի՞նչ թիւ .

Դ. Ի՞նչ տեսակ .

Ե. Ի՞նչ հոլով .

Զ. Որոչեա՞լ թէ անորոշ .

Զորօրինակ . Տնէն՝ հասարակ անուն եղակի բացառական՝ և յօդով որոշուած . Ինձ , էական դերանուն , եղակի տրական , առաջին դէմք :

2. Բայի մը համար :

Ա. Ի՞նչ մասն բանի .

Բ. Ի՞նչ ձեւ (կանոնաւոր թէ անկանոն) .

Գ. Ի՞նչ սեռ (Ներգործական , Կրաւորական , Չէզոք) .

Դ. Ի՞նչ եղանակ .

Ե. Ի՞նչ ժամանակ .

Զ. Ի՞նչ թիւ .

Է. Ի՞նչ դէմք .

Զորօրինակ . Գնաց՝ բայ չէզոք անկանոն , պարզ ժամանակ , սահմանական եղանակ , կատարեալ , եղակի երրորդ դէմք :

3. Ածականի կամ մակբայի մը համար :

Ա. Ի՞նչ մասն բանի .

Բ. Որո՞ւ կը վերաբերի կամ ո՞ր բանը կը սահմանաւորէ :

4. Նախադրութեան , Շաղկապի կամ Զայնարկութեան համար .

Ա. Ի՞նչ մասն բանի է .

Բ. Ո՞ր բառերն իրարու կը զօդէ կամ ինչպէս գործածուած է :

ՀՐԱՀԱՆԳ 3.

Լուծե հետեւեալ խօսքերը :

Այս պատկերը նկարող մարդը մնուաւ . — Շատ անգամ հետը հանցողցած զիշերս կը յիշեմ . — Սուտ մ'ըսողը չ'գիտեր թէ ի՞նչ ծանր բեռ մը վրան կառնու . — Յանկարծ անձրեւի մը բռնուեցանք որ ստիպեց զմեզ պատսպարան մը փնտռելու . — Գուռ զո՞վ խնդրեա՞ մայր իմ անուշ . ե՛կ մի՛ դողար մօտեցիր հոս . — Եղբայր եմք մեք . — Զանա՛ միայն ուղիղ բաներ գործելու . — Կարծեմ որ նա պարկեշտ տղայ մ'է . — Կը կասկածիմ որ ճշմարիտը խօսի . — Գոհացի՛ր Աստուծմէ՛ որ այսչափ երջանիկ

ես • — Իմաստուն մարդ մը կ'ըսէ • « Կարգացող մարդը շատ լեցուն գլուխ կ'ունենայ • Խոսակցութիւնը դիւրապատրաստ կ'ըլլայ եւ զրութիւնը ճշգրիտ » :

Փոխ մի տար' եթէ բարեկամդ եւ դրամդ մէկտեղ կորսնցնել չ'ես ուզեր • փոխ մ'առնուր՝ որ անկարգութեան չ'վարժիս : Այդ ըրածիդ պիտի զղջաս :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՅԱ.

Դիտե հետեւեալ բառերուն սիւսլ եւ ուղիղ դրոսքիւնն եւ անոնցմով մեյմէկ խօսք շինե' :

ՎՐԻՊԱԿ	ՈՒՂԻՂ
Հողմիւ	յողմիւ
արձագանք	արձագանդ
բրթել	բրդել
հետաքրդիւ	հետաքրքիր
խորոչ , խորոջ	խորոչ
փակ	բակ
դար , դարել (թռչնոց)	թառ , թառել
գալել	քալել
ամեն	ամէն
ժողուած	ժողված , ժողվուած
մնջել , մոնջել	մնչել , մոնչել
հաչել (շան)	հաջել
չնչնչել , անչնչել	չչնջել , անչնչնջ
որ նոր , ինք նալ	որն որ , ինքն ալ
մի' տեսներ	մի' տեսներ
չես գիտեր	չես գիտեր
չէր նայեր	չէր նայեր
չէին անցներ	չէին անցներ
վեցերորդ	վեցերորդ
ուղղեցոյց	ուղեցոյց
դրօշմել	դրոշմել
Անտոն	Անտոն
պատրիարք	պատրիարք
եպարդոս	եպարքոս
խօստանալ	խոստանալ

ՀՐԱՀԱՆԳ ՅԲ.

Որո՞նք են մասունք բանի . — Նոցա իւրաքանչիւրով մեյմէկ
խօսք շինէ . — Ո՞ր մասունք բանի կան հետեւեալ խօսից մէջ :

Ե՛լ ո՛վ արեւ ե՛լ ապերէն .

Ա՛լ կարօտցաւ սիրտըս քեզի .

Մէկ նայուածքիդ են մնացեր

Մանիշակներն ու նռնենի :

Ո՛հ զի՛ս ալ զի՛ս ալ՝ ով մահ աններէր՝

Ինչո՞ւ որդւոյս հետ մէկտեղ չես հնձեր

Որ գոնէ շիրմին մէջն ալ նորա քով

Ի մուժ լռութեան որբեմ հսկելով :

Մահու քընով պաղ՝ խաղաղ եւ լըփն

Վեց հարիւր հեծեալք ննջեն անարեւ .

Ձայն փողոյն ա՛լ չի զրդեր հողինին

Կռուի կրակի դէմ գալ այնուհետեւ :

Ոչ ալ ձայն՝ բայց լո՛կ Հրեշտակի փողոյն

Կրնայ նորէն կեանք տալ հոն ընկելոյն :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՅԳ.

Հետեւեալ խօսքերն եզակիի փոխէ, (Տէր բայիներէն մին
պակսեցնելով) .

Խնձորն ու տանձը կուտաւոր եւ գրեթէ բոլորչի պտուղներ
են . դեռ չհասունցած կանաչագոյն են . կեղեւ մը եւ միտ ունին .
աչնա՛ն կը հասուննան , երկուքն ալ շատ համեղ պտուղներ են՝
զորաւ չորցնելով կարելի է պահել : — Գարին ու վարսակն ըն-
դեղէններ են : Երկայն նուրբ եւ բաղմահանդոյց ցօղուն մ'ու-
նին . երկար անօսք եւ խիստ տերեւներ ունին . հատիկներ կը
բերեն . Օգոստոսին սկիզբը կը հնձուին , եւ մէկ քանի կենդա-
նեաց սննդեան եւ խշտեաց համար ամենակարեւոր յարդ մը
կուտան : — Ճանճն ու մըջիւնն երկու սեւ միջատներ են որոց
մարմինը յայտնապէս երկու մասերու բաժնուած է : Վեց թաթ ,

երկու շօշափուկ եւ պատիճ մ'ունին : Շատ կերպարանափոխու-
թիւններ կը կրեն եւ հաւկթով կը բազմանան : Տաքութեան
պէտք ունին եւ ձմեռ ատեն կը կորսուին : Շաքարը կը սիրեն ,
պտուղներու՝ վրայ կը յարձկին , եւ մարդկանց ու կենդանեաց
մորթը կը խայթեն :

Օր . Դաս . — Խնձորը կուտաւոր եւ գրեթէ բոլորչի պտուղմ'է :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՅԴ.

Յետագայ ցկարագիրը փոխե՛ ցախ ցերկայի եւ ապա ա-
պառնոյ :

Մէզն իբրեւ թաց վարագուրաւ ծածկեց աչքերնէս աշնան
վերջին տեսարաններն այլ , եղեամն թափթփած տերեւոց վրայ
ձմեռուան սառամանեաց կանխիկ մանրանկար մը ցցուց : Գիւ-
ղերը դարձեալ յանապատ փոխուեցան , զբօսասէրք դարձան ի
քաղաք՝ ի պատսպարեալ բնակարան : Անասուն կենդանիք այլ
իրենց ճարը տեսան , որը չուելով ընդ օդ եւ ընդ ջուր ի հա-
րուստ եւ տաքուկ բոյներ , որն ամուր ապահով ծակ մը , փոս
մը , խոռոչ մը խնդրելով եւ ներս քաշուելով : Մազկատարփ մե-
ղուն ալ իւր փեթակը փակեց մեղրով մոմով , քաշուեցաւ իւր
վեցանկիւն սենեկաց մէջ , զմայլեցաւ թմրեցաւ իւր հնարած
անուշակ խարսխովը : Օրերը կարճեցան եւ ղիշերներն երկնցան .
լսուեցաւ հողմերուն մռնչիւնը ծառերուն մէջ որոց տերեւները
դետինը ծածկեցին :

Օր . Դաս . — (Ա. կերպ) մէզն իբրեւ թաց վարագուրաւ կը
ծածկէ եւայլն :

Օր . Դաս . — (Բ. կերպ) մէզն իբրեւ թաց վարագուրաւ պի-
տի ծածկէ :

ՀՐԱՀԱՆԳ ՅԵ.

Յետագայ խօսքերն ամբողջացուի ատաջնոյն օրինակին պէս .

1. Միհրան ուսումնասէր է , նորա համար ամենքը ղինքը կը
սիրեն :

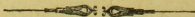
2. Միհրան ուսումնասէր էր, անոր համար ամենքը . . .
3. Եթէ Միհրան ուսումնասէր ըլլար՝ ամենքը . . .
4. Միհրան՝ ուսումնասէր եղիւր որ ամենքը . . .
5. Պէտք էր Միհրան ուսումնասէր ըլլար՝ որ ամենքը . . .
6. Եթէ Միհրան ուսումնասէր եղած ըլլար՝ ամենքը . . .
7. Միհրան ուսումնասէր եղաւ՝ անոր համար ամենքը . . .
8. Ինչո՞ւ Միհրան ուսումնասէր չ'ըլլայ՝ որ ամենքը . . .
9. Միհրան ուսումնասէր պիտի ըլլայ՝ անոր համար ամենքը . . .

Ճակատամարտն սկսաւ՝ թրերը քաշուեցան, հրացանները պարպուեցան, թնդանօթներն որոտացին, քաջերը յարձկեցան՝ վատերը դողդղացին, ահաւոր ձայներ լսուեցան, միջին ամպեր երկինքը ծածկեցին :

1. Ճակատամարտը կը սկսէր՝ թրերը կը քաշուէին . . .
3. Ճակատամարտը կը սկսի . . .
4. Ճակատամարտ՝ սկսէ որ թրերը քաշուին եւայլն :
5. Եթէ ճակատամարտն սկսէր՝ թրերը պիտի քաշուէին . . .
6. Ճակատամարտը պիտի սկսի՝ թրերը պիտի քաշուին . . .
7. Եթէ ճակատամարտն սկսած ըլլար՝ թրերը քաշուած պիտի ըլլային . . .
8. Ո՛հ եթէ ճակատամարտն սկսէր՝ թրերը քաշուէին . . .

1. Հովը կը չնչէ, ալիք կը յուզուին, նաւը կ'երերայ, առագաստները կ'ուռնին, դրօշը կը ծփծփայ, երկինք ամպերով կը ծածկուին :

2. Շնչէ հով, յուզուեցէք ալիք եւայլն .
3. Հովը չնչեց, ալիք յուզուեցան . . .
4. Շնչէ հով որ յուզուին ալիք . . .
5. Հովը պիտի չնչէ, ալիք պիտի յուզուին . . .
6. Հովը պիտի չնչէր, ալիք պիտի յուզուէին . . .
7. Հովը չնչելու է որ ալիք յուզուին . . .
8. Հովը չնչելու էր որ ալիք յուզուէին . . .
9. Ինչո՞ւ չես չնչեր՝ հով, ինչո՞ւ չէք յուզուիր ալիք եւլն :
10. Եթէ հովը չնչած ըլլար՝ ալիք յուզուած պիտի ըլլային, եւայլն :

ՅԱՆԿ ՆԻԻԹՈՅ

ՄԱՍՆ Ա.

	Էջ	Տող
Յառաջաբան	Գ.—	
ԴԱՍ. Ա. Տառք ձայնաւոր եւ բաղաձայն	5—	4— 6
» Բ. Վանկ եւ տողադարձ	8—	7—10
» Գ. Իր կամ առարկայ	11—	11—13
» Դ. Յիշատակութիւն իրաց	14—	14—
» Ե. Գաղափար	17—	15—
» Զ. Բառ	19—	16—
» Է. Վերադիր	21—	17—
» Ը. Նախադասութիւն	24—	18—
» Թ. Բաղադրեալ նախադասութիւն	26—	19—
» Ժ. Բաղադրեալ վերադիր	28—	20—
» ԺԱ. Իմաստ սահմանաւորող բառեր	30—	24—
» ԺԲ. Տեսակք նախադասութեանց	32—	22—
» ԺԳ. Կէտադրութիւն	36—	23—
» ԺԴ. Ենթակայ	39—	24—25
» ԺԵ. Լուծումն	44—	28—
» ԺԶ. Անուն կամ գոյական (դասակարգութիւն կամ գործածութիւն բառից)	47—	29—
» ԺԷ. Վերացեալ անուն	52—	30—31
» ԺԸ. Թիւ	57—	33—
» ԺԹ. Յոգնակի	63—	34—
» Ի. Յօդ	67—	35—
» ԻԱ. Պաշտօն անուան (ենթակայ)	70—	36—
» ԻԲ. » » (խնդիր)	73—	34—
» ԻԳ. Զանազան գործածութիւնք անուան	75—	38—
» ԻԴ. Դերանուն	76—	39—
» ԻԵ. Ածական	78—	40—
» ԻԶ. Գործածութիւն ածականի. Ստորոգելի	84—	41—
» ԻԷ. » »	89—	42—

	Էջ Տուր
» ԻԸ. Բայ	95—45—
» ԻԹ. Տեսակը բայից	104—44—
» Լ. Դերբայ	106—45—46
» ԼԱ. Մակբայ	111—67—
» ԼԲ. Յետադրութիւն	114—48—
» ԼԳ. Շաղկապ	116—49—
» ԼԴ. Չայնարկութիւն	118—50—

ՍՏՈՐԱԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ , ՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆՔ ԵՒ ՓՈՓՈ-
ԽՈՒԹԻՒՆՔ ԲԱՌԻՑ

ՄԱՍՆ Բ.

» ԼԵ. Անուն յատուկ եւ հասարակ	123—51—52
» ԼԶ. Դէմք	126—53—
» ԼԷ. Էական դերանունք	128—54—
» ԼԸ. Հոլով	129—55—56
» ԼԹ. Սեռական	130—57—
» Խ. Տրական	132—58—
» ԽԱ. Հայցական	133—59—
» ԽԲ. Գործիական	134—60—
» ԽԳ. Բացառական	136—61—
» ԵԴ. Հոլովում	137— —
» ԽԵ. Ներգործական եւ չեղոք բայք	140—64—65
» ԽԶ. Հոլովումն դերանունց	142— —
» ԽԷ. Ներգործական եւ կրաւորական բայք	144—67—69
» ԽԸ. Ժամանակք	148— —
» ԽԹ. Եղանակք	150—71—72
» Ծ. Մասունք բանի եւ լուծումն	161—88—90

